

**PAPHLAGONIA HADRIANOUPOLIS ANTİK
KENTİNİN AÇIK HAVA MÜZESİNE
DÖNÜŞTÜRÜLMESİ İÇİN BİR YÖNTEM ÖNERİSİ**

Nur Selin GÜREL CİNGÖZ

**2022
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ayşen Esra BÖLÜKBAŞI ERTÜRK**

**PAPHLAGONIA HADRIANOUPOLIS ANTİK KENTİNİN AÇIK HAVA
MÜZESİNE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ İÇİN BİR YÖNTEM ÖNERİSİ**

Nur Selin GÜREL CİNGÖZ

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ayşen Esra BÖLÜKBAŞI ERTÜRK**

**KARABÜK
Nisan 2022**

Nur Selin GÜREL CİNGÖZ tarafından hazırlanan “PAPHLAGONİA HADRIANOUPOLİS ANTİK KENTİNİN AÇIK HAVA MÜZESİNE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ İÇİN BİR YÖNTEM ÖNERİSİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Ayşen Esra BÖLÜKBAŞI ERTÜRK
Tez Danışmanı, Mimarlık Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 22/04/2022

<u>Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)</u>	<u>İmzası</u>
Başkan : Prof. Dr. H. Selma ÇELİKYAY (BARÜ)
Üye : Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ (KBÜ)
Üye : Doç. Dr. Ersin ÇELİKBAŞ (KBÜ)
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Gizem KUÇAK TOPRAK (OSTÜ)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

“Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.”

Nur Selin GÜREL CİNGÖZ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

PAPHLAGONIA HADRIANOUPOLIS ANTİK KENTİNİN AÇIK HAVA MÜZESİNE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ İÇİN BİR YÖNTEM ÖNERİSİ

Nur Selin GÜREL CİNGÖZ

**Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı**

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. A. Esra BÖLÜKBAŞI ERTÜRK

Ocak 2022, 143 sayfa

Bu çalışmada, üzerinde durulan Paphlagonia Hadrianoupolis Antik kenti, Geç Roma/Erken Bizans dönemi izlerini taşımaktadır. 2003 yılından günümüze kadar süren kazılarda kilise, hamam, kale kalıntıları ile birçok mozaikler bulunmuştur. Koruma altına alınarak oluşturulan kazı başkanlığı tarafından kazılara devam edilmektedir. Tarihi, turistik, kültürel ve mimari potansiyele sahip olan alan, turistlerin de ilgi odağı haline gelmektedir.

Bu çalışma, Paphlagonia Hadrianoupolis Antik kenti için bir açık hava müzesi önerisi getirebilmek amacıyla yapılmıştır. Kazı alanında bu zamana kadar açığa çıkarılmış yapılar ve bu yapılara ait restorasyon ve üst örtü yapım işlerine ait çeşitli örnekler mevzuat açısından kapsamlı bir şekilde irdelenerek, alan içinde günyüzüne çıkacak yeni kazı alanlarının düzenlemeleri için önerilerde bulunulmuştur.

Böylelikle gelen ziyaretçiler için, alanı seyretme imkanlarının yanında alana en az zarar verme fikri amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler : Hadrianoupolis, Paphlagonia, Antik Kent, Arkeolojik Sit, Açık Hava Müzesi

Bilim Kodu : 80109

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

PROPOSAL OF A METHOD FOR TRANSFORMING THE ANCIENT CITY OF PAPHLAGONIA HADRIANOUPOLIS INTO AN OPEN AIR MUSEUM

Nur Selin GÜREL CİNGÖZ

**Karabük University
Institute of Graduate Programs
Department of Architecture Education**

Thesis Advisor:

Assoc. Prof. Dr. A. Esra BÖLÜKBAŞI ERTÜRK

January 2022, 143 pages

The ancient city of Paphlagonia Hadrianoupolis, which is emphasized in this study, bears the traces of the Late Roman/Early Byzantine period. During the excavations that have continued since 2003, the ruins of churches, baths, castles and many mosaics were found. Excavations continue by the excavation directorate, which was created under protection. The area, which has historical, touristic, cultural and architectural potential, is also becoming the focus of attention of tourists.

This study was carried out to propose an open-air museum for the ancient city of Paphlagonia Hadrianoupolis. The structures unearthed in the excavation area and various restoration and top cover works of these structures have been comprehensively examined in terms of legislation and suggestions have been made for the arrangement of new excavation areas to be unearthed in the area. In this way,

it is aimed both to minimize damage to the area and to give visitors the opportunity to watch the area.

Key Word : Hadrianoupolis, Paphlagonia, Ancient City, Archeological Site,
Open Air Museum.

Science Code : 80109

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren sayın hocam Doç. Dr. A. Esra BÖLÜKBAŞI ERTÜRK’esonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Bu zorlu süreçte yardımlarını esirgemeyen, Karabük Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı öğretim üyesi Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ’e teşekkür ederim.

Kazı alanında yaptığım incelemelerde ve sonrasında desteklerini benden esirgemeyen Paphlagonia Hadrianaoupolis Antik Kenti Kazı Başkanı ve Karabük Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi olan Doç. Dr. Ersin ÇELİKBAŞ’a teşekkür ederim.

Sevgili aileme manevi hiçbir yardımcı esirgmeden yanımda oldukları için tüm kalbimle teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL.....	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xvii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xviii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
BÖLÜM 2	5
ROMA-BİZANS DÖNEMLERİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVDE İNCELENMESİ	5
2.1. ROMA İMPARATORLUĞU	5
2.2. ROMA ŞEHİRLERİNDE SOSYAL, EKONOMİK VE DİNİ YAPI.....	7
2.2.1. Sosyal Yapı.....	7
2.2.2. Ekonomik Yapı.....	8
2.2.3. Dini Yapı	9
2.3. ROMA DÖNEMLERİNDE KENTLEŞME	9
2.4. ROMA ŞEHİR MİMARİSİ.....	11
2.4.1. Hamamlar	11
2.4.2. Tapınaklar	13
2.4.3. Bazilika	14
2.4.4. Forum.....	15
2.4.5. Konutlar	16
2.4.6. Caddeler	18
2.4.7. Köprüler.....	18
2.4.8. Tiyatrolar	18

2.4.9. Circuslar ve Hipodrom	19
BÖLÜM 3	21
SİT ALANLARINDA KEŞİF-TANIMA-KORUMA DENGESİ.....	21
3.1. SİT ALANLARININ TANIMI VE SİT TÜRLERİ.....	21
3.1.1. Doğal Sitler	23
3.1.1.1. I.Derece Doğal Sitler	24
3.1.1.2. II.Derece Doğal Sitler	26
3.1.1.3. III.Derece Doğal Sitler.....	27
3.1.2. Kentsel Sitler	27
3.1.3. Tarihi Sitler.....	28
3.1.4. Arkeolojik Sitler	28
3.1.4.1. I. Derece Arkeolojik Sit	29
3.1.4.2. II. Derece Arkeolojik Sit.....	30
3.1.4.3. III. Derece Arkeolojik Sit	30
3.1.5. Kentsel Arkeolojik Sit	32
3.2. SİT ALANLARINA AİT KORUMA YÖNETMELİKLERİ	33
3.3. BÖLÜM SONUCU: SİT ALANLARININ KEŞİF-TANIMA-KORUMA DENGESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	35
BÖLÜM 4	37
AÇIK HAVA MÜZESİ BAĞLAMINDA ÇEŞİTLİ ÖRNEKLERİN İNCELENMESİ	37
4.1. AÇIK HAVA MÜZESİ TANIMI	37
4.2. ÜLKEMİZDE BULUNAN AÇIK HAVA MÜZESİ ÖRNEKLERİ HAKKINDA İNCELEMELER.....	40
4.2.1. Roma Açık Hava Müzesi, Ankara	40
4.2.2. Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi, Osmaniye	42
4.3. ÖRNEK ALAN İNCELEMESİ: GÖREME AÇIK HAVA MÜZESİ.....	56
BÖLÜM 5	63
ARAŞTIRMA ALANINA AİT BİLGİLER	63
5.1. PAPHLAGONİA HADRİANOUPOLİS ANTİK KENTİ KONUMU.....	63
5.2. ANTİK KENTİN TARİHİ	64

5.3. PAPHLAGONİA HADRIANOUPOLİS'İ HAKKINDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR	66
5.4. PAPHLAGONİA HADRIANOUPOLİS ANTİK KENTİ BULUNTU BÖLGELERİ VE ÖZELLİKLERİ.....	68
5.4.1. Domus.....	70
5.4.2. Hamam A.....	76
5.4.3. Hamam B	86
5.4.4. Bazilika A	89
5.4.5. Bazilika B (Dört Nehir Kilisesi).....	94
5.4.6. Kilise C (Kuzeybatı Nekropol Kilisesi).....	98
5.4.7. Kare Planlı Yapı	100
5.4.8. Güney Nekropol Alanı.....	101
BÖLÜM 6	103
PAPHLAGONİA HADRIANOUPOLİS ANTİK KENTİNİN AÇIK HAVA MÜZESİNE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ İÇİN BİR YÖNTEM ÖNERİSİ	103
6.1.1. Yönetim Planı Aşamaları	112
6.2. KORUMA AMAÇLI İMAR PLANINA EK OLARAK GELİŞTİRİLEN PROJE NOTLARI.....	116
6.2.1. Amaç.....	116
6.2.2. İlgili Mevzuatın Geçerliliği	116
6.2.3. Tanımlar.....	117
6.2.3.1. Sit.....	117
6.2.3.2. Etkileşim Geçiş Sahası.....	118
6.2.3.3. Koruma Amaçlı İmar Planı.....	118
6.2.3.4. Geleneksel Malzeme ve Yapım Teknikleri ile İnşa Edilmiş Korunması Gerekli Yapılar.....	119
6.2.4. Tadilat, Tamirat ve Esaslı Onarım.....	119
6.2.5. Tescilli Yapılarda Esaslı Onarım.....	119
6.2.6. Tescilsiz Yapılarda Esaslı Onarım ve Yeni Yapılanma	120
6.2.7. İmar Uygulamaları.....	121
6.2.8. Genel Hükümler.....	121
6.2.9. Korumaya İlişkin Hükümler	122
6.2.9.1. Tescilli Kültür Varlıkları.....	122
6.2.9.2. Tescilli Bahçe ve Ögeleri.....	124

	<u>Sayfa</u>
6.2.9.3. Anıt Ağaçlar	125
6.2.9.4. I. Derece Arkeolojik Sit Alanları	125
6.2.9.5. III.Derece Arkeolojik Sit Alanları	125
6.2.9.6. Paphlagonia Hadrianoupolis Antik Kenti İçerisinde Yer Alan Parsellerde Yapılacak Uygulamalar.....	125
6.2.9.7. Tarihi Sit Alanları	126
6.2.10. Onarıma İlişkin Hükümler	126
6.2.10.1. Geleneksel Malzeme ve Yapım Teknikleri ile İnşa Edilmiş Korunması Gerekli Yapıların Bakım ve Onarımı	126
6.2.10.2. Yok Olmuş Tescilli Yapılar	126
6.2.10.3 Yıkılma Tehlikesi Arz Eden Yapılar	127
6.2.11. Yapılara İlişkin Hükümler	127
6.2.11.1 Binalara Kot Verilmesi	127
6.2.11.2. Yapı Ögelerine İlişkin Hükümler.....	128
6.2.11.3. Sergi Alanlarına İlişkin Hükümler.....	129
6.2.11.4. Tescilli Yapı Çevresi.....	129
6.2.12. Peyzaja İlişkin Hükümler	130
6.2.13. Yollara İlişkin Hükümler	130
6.2.14. Kentsel Teknik Altyapı.....	131
BÖLÜM 7	133
SONUÇ	133
KAYNAKLAR	135
ÖZGEÇMİŞ	143

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1. Paphlagonia Hadrianoupolis Antik Kenti'nin lokasyon haritası.....	3
Şekil 1.2. Kentteki mimari kalıntıları gösteren hava fotoğrafı.....	4
Şekil 2.1. Roma hamamı	13
Şekil 2.2. Maison Carrée Tapınağı. Nîmes-Fransa.....	14
Şekil 2.3. Konstantin Bazilikası (Ariero Palatina). Trier-Almanya.	15
Şekil 2.4. Roma forumu.....	16
Şekil 2.5. Villa Mebring-Almanya	17
Şekil 2.6. Leptis Magna Tiyatrosu. Libya	19
Şekil 2.7. Roma'daki Circus Maximus	20
Şekil 3.1. 2021 yıl sonu itibariyle Türkiye genelinde sit alanları dağılımı	22
Şekil 4.1. II. oscar arşivi, 1885, fotoğraf: Axel Lindahl.....	38
Şekil 4.2. Enerhaugen Banliyösündeki evlerin açılışından, 1969, fotoğraf: Norsk Folkemuseum.	38
Şekil 4.3. Roma Hamamı açık hava müzesi ve ören yeri Ankara Ulus, fotoğraf/Orhan ÖZGÜLBAŞ.....	41
Şekil 4.4. Roma hamamı açık hava müzesi ve ören yeri Ankara Ulus	42
Şekil 4.5. Karatepe-Aslantaş Milli Parkı 1/25.000 ölçekli planı.....	43
Şekil 4.6. Karatepe-Aslantaş Milli Parkı	44
Şekil 4.7. Karatepe-Aslantaş Tepesi.....	44
Şekil 4.8. Kuzey kapıya ait parçalar ve bazı birleştirmeler	45
Şekil 4.9. Bir ortostatın parçaları.....	45
Şekil 4.10. Arabalı ortostat tümlenirken	46
Şekil 4.11. Aslan tümlenirken.....	46
Şekil 4.12. Tümlenmiş aslan çizimi	47
Şekil 4.13. Tümlenmiş bir ortostat.....	47
Şekil 4.14. Aynı ortostat odada yerini bulmuş olarak (sol başta)	48
Şekil 4.15. Geçici dalgalı saç çatı	49
Şekil 4.16. Geçici dalgalı saç çatı	49
Şekil 4.17. Franco Minissi'nin çatı projesi	50
Şekil 4.18. Franco Minissi'nin çatı projesi (prefabrik plaklar).....	50

Şekil 4.19. Turgut Cansever'in saçakları (Güney Kapı)	51
Şekil 4.20. Turgut Cansever'in saçakları (Kuzey Kapı)	51
Şekil 4.21. Turgut Cansever'in saçakları (Kuzey Kapı)	52
Şekil 4.22. Turgut Cansever'in saçakları (Güney Kapı).....	52
Şekil 4.23. Halet Çambel danışmanlığında Franco Minissi ve Turgut Cansever tarafından tasarlanan Nail Çakırhan tarafından uygulanan Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi, Fotoğraf/Cemal Emden.....	53
Şekil 4.24. Halet Çambel danışmanlığında Franco Minissi ve Turgut Cansever tarafından tasarlanan Nail Çakırhan tarafından uygulanan Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi, Fotoğraf/Cemal Emden.....	54
Şekil 4.25. Halet Çambel danışmanlığında Franco Minissi ve Turgut Cansever tarafından tasarlanan Nail Çakırhan tarafından uygulanan Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi , Fotoğraf/Cemal Emden.....	54
Şekil 4.26. Halet Çambel danışmanlığında Franco Minissi ve Turgut Cansever tarafından tasarlanan Nail Çakırhan tarafından uygulanan Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi , Fotoğraf/Cemal Emden.....	55
Şekil 4.27. Halet Çambel danışmanlığında Franco Minissi ve Turgut Cansever tarafından tasarlanan Nail Çakırhan tarafından uygulanan Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi , Fotoğraf/Cemal Emden.....	55
Şekil 4.28. Göreme Açık Hava Müzesi, Fotoğraf/Official Turkish Museums.	57
Şekil 4.29. Hz. İsa Freski, Fotoğraf/Official Turkish Museums.....	58
Şekil 4.30. 1991 yılında PROTA şirketinin Göreme Açık Hava Müzesi için hazırladığı alan analizleri	58
Şekil 4.31. 1991 yılında PROTA şirketinin Göreme Açık Hava Müzesi için hazırladığı alan analizleri	59
Şekil 4.32. Göreme Açık Hava Müzesi Girişi, Bilet Gişesi, Sanal Müze Ekran Görüntüsü	60
Şekil 4.33. Göreme Açık Hava Müzesi Girişi, Turnikeler, Sanal Müze Ekran Görüntüsü	60
Şekil 4.34. Göreme Açık Hava Müzesi Girişi, Aziz Basıl Şapeli, Sanal Müze Ekran Görüntüsü	61
Şekil 4.35. Göreme Açık Hava Müzesi Girişi, Aziz Basıl Şapeli kapı ve pencere detayı, Sanal Müze Ekran Görüntüsü.....	61
Şekil 4.36. Göreme Açık Hava Müzesi Girişi, Elmalı Kilise, Sanal Müze Ekran Görüntüsü	62
Şekil 4.37. Göreme Açık Hava Müzesi Girişi, Elmalı Kilise, Sanal Müze Ekran Görüntüsü	62
Şekil 5.1. Eskipazar ilçesinin konumu.....	63
Şekil 5.2. Hadrianoupolis Antik Kenti Halihazır haritası.....	68

Sayfa

Şekil 5.3. I.ve III. derece arkeolojik sit alanı sınır ve tarama gösterimi.....	69
Şekil 5.4. Geç Roma villası plan şeması	71
Şekil 5.5. Geç Roma villası üstten görünüm	72
Şekil 5.6. Geç Roma Villası Mozaikleri.....	72
Şekil 5.7. Geç Roma kadın portresi.....	73
Şekil 5.8. Geç Roma erkek portresi.....	73
Şekil 5.9. Geç Roma Villası 3D üst örtü çalışması	74
Şekil 5.10. Geç Roma Villası 3D üst örtü çalışması	74
Şekil 5.11. Geç Roma Villası 3D üst örtü çalışması	75
Şekil 5.12. Geç Roma Villası 3D üst örtü çalışması	75
Şekil 5.13. Geç Roma Villası 3D üst örtü çalışması	76
Şekil 5.14. Hamam A Plan şeması.....	77
Şekil 5.15. Hamam A yapısı üstten görünüm	78
Şekil 5.16. Hamam A'dan bir kesit.....	79
Şekil 5.17. Hamam A örneklemeleri plansal gösterim.	80
Şekil 5.18. Hamam A'dan alınan bir kesit, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri.....	81
Şekil 5.19. Hamam A'dan alınan kesitler, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri.....	81
Şekil 5.20. Hamam A'dan alınan kesitler, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri	82
Şekil 5.21. Hamam A'dan Alınan Kesitler, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri.....	82
Şekil 5.22. Hamam A gezinti alanı tasarım, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri....	83
Şekil 5.23. Hamam A gezinti alanı tasarımı, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri... 83	
Şekil 5.24. Hamam A gezinti alanı tasarım, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri....	84
Şekil 5.25. Hamam A gezinti alanı tasarım, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri....	84
Şekil 5.26. Hamam A gezinti alanı tasarım, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri....	85
Şekil 5.27. Hamam A gezinti alanı tasarım, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri....	85
Şekil 5.28. Hamam A gezinti alanı tasarım, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri....	86
Şekil 5.29. Hamam A gezinti alanı tasarım, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri ..	86
Şekil 5.30. Hamam B plan şeması	87
Şekil 5.31. Hamam B'den bir kesit.....	87
Şekil 5.32. Hamam B meander ve dama taşları mozaığı	88
Şekil 5.33. Hamam B çiçek şeklindeki mozaik.....	88
Şekil 5.34. Hamam B dama şeklindeki mozaik	89
Şekil 5.35. Kilise A yapısı plan ve rölöve gösterimi	90

Sayfa

Şekil 5.36. Kilise A yapısı plan restitüsyonu	90
Şekil 5.37. Kilise A yapısı plan restitüsyonu	91
Şekil 5.38. Kilise A yapısı plan restitüsyonu	91
Şekil 5.39. Kilise A yapısı genel görünüm	92
Şekil 5.40. Kilise A yapısı tavuskuşu mozaiği.....	93
Şekil 5.41. Kilise A yapısı grifon mozaiği.....	93
Şekil 5.42. Kilise A Yapısı Kaplan Mozaiği.....	94
Şekil 5.43. B Kilisesi üstten görünüm.....	95
Şekil 5.44. B Kilisesi plan gösterimi ve öneri konstrüksiyon, Mimar Sedat BİÇER çizimleri.....	95
Şekil 5.45. B Kilisesi plan gösterimi ve öneri konstrüksiyon, Mimar Sedat BİÇER çizimleri.....	96
Şekil 5.46. B Kilisesi plan üst örtü öncesinde kazi çalışmaları devam ederken	96
Şekil 5.47. B Kilisesi personifikasyonlar	97
Şekil 5.48. B kilisesi üst örtü içerisinden bir kesit	97
Şekil 5.49. C kilisesi üstten görünüm	98
Şekil 5.50. C kilisesi tavuskuşu mozaiği.....	99
Şekil 5.51. C kilisesi aslan mozaiği	99
Şekil 5.52. Kare planlı yapı.....	100
Şekil 5.53. Nekropol	101
Şekil 5.54. Tek odalı mezar.....	102
Şekil 6.1. ICOMOS logo	104
Şekil 6.2. IUCN logo	104
Şekil 6.3. Pamukkale Hierapolis Antik Kenti 1/25000 ölçekli koruma ve geliştirme planı	109
Şekil 6.4. Pamukkale Hierapolis Antik Kenti 1/5000 ölçekli koruma ve geliştirme planı	110
Şekil 6.5. Pamukkale Hierapolis Antik Kenti 1/1000 ölçekli koruma ve geliştirme planı, Güney Nekropolü	111

ÇİZELGELER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 3.1. 2021 yıl sonu itibariyle Türkiye genelinde sit alanları tablosu.....	22
Çizelge 3.2. Sit türleri ve dereceleri	23
Çizelge 5.1. Hamam A örneklemeleri : taş, tuğla ve harç örnekler	80
Çizelge 6.1. Türkiye’de yönetim planlaması süreci.....	112
Çizelge 6.2. Türkiye’de yönetim çalışmaları.	113
Çizelge 6.3. Hadrianoupolis Antik Kenti için hazırlanan SWOT (GZFT) analizi...	114

KISALTMALAR DİZİNİ

- HABİTAT : Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Merkezi
- ICOMOS : International Council on Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)
- KHK : Kanun Hükmünde Kararname
- KTB : Kültür ve Turizm Bakanlığı
- KTVK : Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu
- UNWTO : The United Nations World Tourism Organization (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü)
- UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
- Vb. : Ve benzeri
- Vd. : Ve diğerleri
- G : Görüşülen
- S. : Sayfa

BÖLÜM 1

GİRİŞ

İnsanlar, var oluşlarından itibaren; kendilerince değerli gördükleri alanları koruma psikolojisine sahip olmuşlardır. Doğal kaynakların giderek yok olması da koruma bilincini arttırmıştır.

Ulusal açıdan önemli olan insan ile doğanın uyumlu beraberliğinin özelliğini oluşturan, aynı zamanda da, bu alanların günlük yaşam tarzları ve ekonomik faaliyetleri içinde rekreasyon ve turizm yoluyla halka iyi vakit geçirme olanakları da sağlayan doğal coğrafi görünümleri sürdürülebilmek amacı ile korunan alanlar ayrılabilirliktedir.

Bugün doğal ve kültürel kaynakları korumak üzere çeşitli koruma yöntem ve sistemleri geliştirme çabaları artarak sürmektedir. Bu çabaların en gelişmiş hiç şüphe yok ki uluslararası düzeyde kabul görmüş olan korunan alan sistemleridir.

Günümüzde sit alanları, keşfetme-tanıtma-koruma dengesi çerçevesinde bir planlama dahilinde koruma altına alınmalıdır.

Bu çalışmanın konusu, Karabük ili Eskipazar ilçesinde yer alan Paphlagonia Hadrianoupolis Antik kenti için açık hava müze önerisi getirmektir.

Çalışmanın amacı,Paphlagonia Hadrianoupolis Antik kentine gelen yerli ve yabancı turistler için çalışmaların seyredileceği ve kalıntıların korunacağı bir açık hava müzesi tasarlayarak, ülkemiz genelinde korunan arkeolojik sit alanlarının yüzölçümünü arttırmaktır.Paphlagonia HadrianoupolisAntik kenti dünyadaki diğer antik kentler gibi tarihi açıdan oldukça öneme sahiptir.Kazı çalışmalarında eskiye ait birçok eser çıkmakta ve de çıkarılmaya devam edilmektedir.Yerli ve yabancı

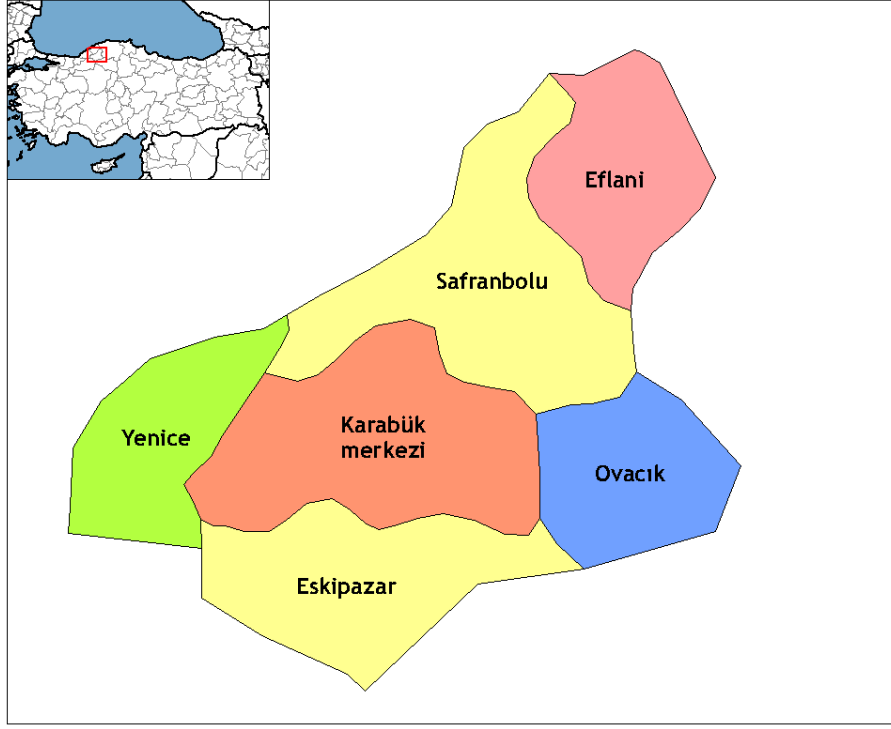
turistlerin ilgisi her geçen gün artmaktadır. Bu maksat ile alana gelen ziyaretçilerin, gözlem yapabilecekleri bir alana ihtiyaç vardır. Çalışmanın önemi ilerleyen zamanlarda ihtiyaç olacak açık hava müzesi önerisi ortaya koymaktır. Çalışmanın tamamlanabilmesi için şu sıra izlenmiştir:

- Çalışma yapılacak olan alanın tespit edilmesi. Bu maksatla alanda yerinde keşif ve gözetlemeler yapılmıştır. Kazı başkanı ve kazı görevlileri ile odak grup görüşmeleri yapılarak, alana ait gözlemsel bulgular ve arşivsel dökümanlar elde edilmiştir.
- Çalışma alanının rölöve projeleri incelenmiştir.
- Çalışma alanının rölövesi alınarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır.
- Alana ilişkin tasarımların ortaya çıkarılarak, akademisyen, kazı çalışanları ve çeşitli meslekten tasarımcılar ile görüşülerek kritikler alınmıştır. Bu doğrultu da tasarımların gelişimi sağlanmıştır.

Çalışma Alanının Konumu ve Tarihçesi

Paphlagonia Hadrianoupolis Antik Kenti, Karadeniz Bölgesi'nde, Karabük ili Eskipazar ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır (Bknz: Şekil 1.1).

“Paphlagonia Hadrianoupolis’i” olarak adlandırılan yer, Eskipazar ilçe merkezinin 3 km batısında “Viranşehir” olarak adlandırılan mevki ve çevresindeki arazi üzerinde dağınık bir şekilde bulunmaktadır. Paphlagonia Hadrianoupolis Antik Kenti ise Budaklar, Büyükyaylalar, Çaylı ve Beytarla köylerini kapsamaktadır. Budaklar Köyü, Hacı Ahmetler Mahallesi'nde kentin kalıntıları yoğunlaşmaktadır. Kentin birkaç merkezi bulunmaktadır. Bunlardan birinde Roma kalıntıları yoğunlaşmaktadır. Bunun dışındaki alanlarda ise Erken Bizans Kalıntıları yoğunudur. Antik yerleşim özellikle üç adet kilise kalıntısının bulunduğu alanda yoğunlaşmaktadır [1].

Şekil 1.1. Paphlagonia Hadrianoupolis Antik Kenti'nin lokasyon haritası.

Paphlagonia Hadrianoupolis Antik Kentinde İlk kazı 2003 yılında Karadeniz Ereğli müzesinin “Erken Bizans B Kilisesi” olarak adlandırılan yapıda yaptığı kurtarma kazısı olmuştur. 2005 yılından itibaren, bölgedeki arkeolojik araştırmalar günümüze kadar devam etmiştir. 2021 yılında da Paphlagonia Hadrianoupolis Kazı Başkanlığı oluşturulmuştur. Böylece kazı sorumluluğu Karabük Üniversitesine verilmiştir.

Paphlagonia Hadrianoupolis Antik Kentinde yapılan araştırmalar bize göstermektedir ki, Bizans dönemi Anadolu'sunun parçalanmış yapısına rağmen Paphlagonia Hadrianoupolis kenti, Batı Karadeniz'deki sahil kentlerine ulaşımında önemli bir geçiş noktası durumundadır. Tespit edilen yapı kalıntılarının geniş bir alanda ve dağınık bir şekilde yerleştirilmiş olması dikkat çekmektedir. Bu haliyle kent “çok parçalı kent” modeli içerisinde ele alınmalıdır. Son yapılan arkeolojik kazılar ve yüzey araştırmaları neticesinde kentin bu yerleşim sınırları içinde, farklı işlevlere sahip 14 adet yapı tespit edilmiştir. Bu kalıntılar arasında hamamlar, kiliseler, savunma yapıları, tiyatro, nekropol alanları gibi kamusal yapılar olmakla birlikte villalar gibi sivil yapılarda bulunmaktadır [2].

Şekil 1.2. Kentteki mimari kalıntıları gösteren hava fotoğrafı [2].

Bu çalışmada Karabük ili Eskipazar ilçesinde yer Paphlagonia Hadrianoupolis Antik Kenti için açık hava müze önerisi getirilmiştir.

BÖLÜM 2

ROMA-BİZANS DÖNEMLERİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVEDE İNCELENMESİ

2.1. ROMA İMPARATORLUĞU

Yaklaşık 1000 yıldan fazla aralıksız yönetilen dünya tarihinin en uzun soluklu imparatorluklarından olmuştur. Bizanslıların ayrı bir halk olduğunu söylemek zordur, imparatorluğun sakinleri din ve etnik kökene göre değil, Bizans devletine mensubiyetleriyle ve dönemin büyük bir bölümünde Ortodoks Hıristiyan kimlikleriyle tanımlanmışlardır [3].

Bizans, Doğu topraklarında Roma İmparatorluğu'nun bir uzantısı olarak Anadolu, Suriye, Kafkasya, Mısır, Balkanlar ve Filistin'e hükmetmiştir. Bizans, kendisini dünyanın merkezi, Konstantinopolis'i Roma'nın ardılı olarak görmektedir. Bizans yüksek kültürü kendine iletişim aracı olarak Grekçe'yi kullanmış ancak devletin dili her zaman Grekçe olarak kalmıştır. Bizanslılar kendilerini "Romalı" ya da kimi zaman sadece "Hıristiyan" olarak adlandırmışlardır [4].

İlk imparator I. Constantinus'tan sonra başa gelen imparatorlar çoğunlukla "Roma İmparatoru" veya Grekçe Basileos/Augustus unvanını kullanmışlardır [5]. Merkezi doğuya nakledilen devletin ordusu ve idare tarzı Romalı, dili Latince, kültürü Hellendi. Bizans'ın hakimiyeti altında bulunan halklar Anadolulu, Avrupalı ve Afrikalıları idi [6].

Bizans İmparatorluğunda hâkim unsur olacak etnik bir grup hiç var olmamıştır. I. Constantinus, 313 'de Milano Fermanı ile birlikte, Hıristiyanlığı açık bir şekilde kabul etmesiyle bu duruma resmi bir statü kazanmıştır. Kiliseyi sözde ve özde, Roma İmparatorluğu bünyesindeki baskın dini güç olarak resmileştirmiştir [7].

Constantinus 'un 324-337 yılları arasında Roma toplumunun tepesinde oluşturduğu yeni bir hizmet aristokrasisi sistemi ile eyaletlere gönderdiği memurlar orduda ve bürokraside söz sahibi olmuşlardır. Bu memurlar yeni ve istikrarlı bir altın para olan başka bir deyişle "Orta çağın doları" solidus ile maaş almış ve mali sıkıntı içinde olan toplumunda refah içinde yaşam sürmüşlerdir. Hıristiyanlığın 4. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun üst sınıfın denetimi kolaylıkla ele geçirmesinin nedeni, devrimin imparatorluk sarayını bu yeni yöneticiler toplumunun merkezine yerleştirmesi ve bu yöneticilerin eski muhafazakâr değerleri kolayca terk edebilmiş olmasından kaynaklanmıştır [8].

Roma İmparatorluğu'nun IV. yüzyılda kültürel ve dini alanda yaşadığı kriz dünya tarihinin en önemli olaylarından biridir. Eski Pagan kültür, IV. yüzyılın başında Constantinus zamanında resmen tanınan ve aynı yüzyıl içerisinde Büyük Theodosius (391) tarafından devletin resmi dini olarak ilan edilen Hıristiyanlıkla çatışmıştır. Ancak birbirine ilk bakışta zıt ve çatışan iki dünya görüşü olarak düşünülen Hıristiyanlık ve Pagan Hellenizmi sentezlenerek, Bizans diye adlandırılacak olan Hıristiyan-Grek-Doğulu kültür oluşturulmuştur [9].

Constantinus'un hükümdarlığından sonra üç tane önemli Hıristiyanlık merkezi ortaya çıkmıştır. Bu merkezler; Roma, Konstantinopolis ve Kudüs'tür. Hıristiyanlık tarihi ve sanatı açısından İtalya'nın Erken Dönem Hıristiyan kenti Roma; Paganizm ve Pagan geleneklerine karşı sempatisini bir süre sürdürecektir olsa da Doğu Hıristiyanlarının gözünde ikinci Roma olarak adlandırılan Hıristiyan Konstantinopolis ve MS 70 yılında İmparator Titus tarafından yıkılmasının yerine Aelia Capitolina adında bir Roma kolonisinin kurulmasıyla köklü geçmişe sahip olan Hıristiyan Kudüs çok önem kazanacaktır [9].

Doğu Roma Bizanslaşmaya ilk defa I. Iustinianus döneminde başlamıştır ancak 7. yüzyıla kadar Roma İmparatorluğunun geleneklerini sürdürmüştür. Bizans medeniyetinin Helenizm ve Hıristiyanlık olmak üzere iki bileşeni olmasına rağmen, temeli Roma'nın kadim kültürüdür. Tarihçiler zaman içinde ortaya çıkan Bizans kültürünü üç döneme ayırırlar. 330 yılında başkentini Konstantinopolis adını almasından 726 veya 730'da İkona kırılcılığın başlamasına (İkonlara tapma

konusunda çıkan iç savaşa) kadar geçen süreye “Erken Bizans Dönemi”, 843'te İkona kırılcılığın sona ermesinden 1204'te Konstantinopolis'in Haçlılar tarafından yağmalanmasına kadar olan süreye de “Orta Bizans Dönemi” denilmektedir. 1261'deki Latin istilasından yani Palaiologoslar Dönemi'nden 1453'te İmparatorluğun çöküşüne kadar geçen döneme ise “Geç Bizans Dönemi” olarak adlandırılmaktadır [10].

Constantinus Dönemi'nde (311/313-337/361) Milano Fermanı (313) ile Batı'nın Augustusu Constantinus ile, Doğu'nun Augustusu Licinius birlikte imparatorluğun sınırları içinde Hıristiyanlığın serbest bir din olduğunu ilan etmiştir. Constantinus 324 yılında Licinius'u yenerek imparatorluğun tek hâkimi olarak, Byzantion'u ‘Yeni Roma’yı yani Konstantinopolis’i yeni başkenti yapmıştır. Yeni Roma; yeni surlar, forum, tapınaklar, kiliseler ve bir dizi mimari ile kurulmuştur. Ancak günümüze hiçbir kalıntı kalmamış, yapılar sadece yazılı kaynaklardaki isimleriyle anılmaktadır [11].

2.2. ROMA ŞEHİRLERİNDE SOSYAL, EKONOMİK VE DİNİ YAPI

2.2.1. Sosyal Yapı

Aile disiplini Roma'nın yükselişinde önemli bir unsur olmuştur. Aileler birkaç soy (gens) oluştururdu. Bu nedenle, tüm Romalıların üç adı vardı: ilk ad (praenomen), soyadı (nomengentile) ve aile ismi (kognomen). Krallık Çağı Roma'da halk arasında dört ortak sınıf vardı. Bunlar patriciler (aristokratlar), plebler, cliensler ve kölelerdi. Patriciler denilen toprak sahibi beyler, siyasi haklara sahip tek gruptu. Aynı zamanda askerlik yapmak zorundalardır. Küçük toprak sahipleri, zanaatkarlar, tüccarlar ve çobanlardan oluşan Plebler, siyasi haklara sahip değildi ve askeri yükümlülüklerden muaftı. Ancak, mülk sahibi olmakta özgürdüler ve mahkemeye çıkma hakları vardı. Evlilik yapmanın yasak olması sebebiyle patricilerden ayrılmışlardır. Cliensler (yanaşmalar), patricilere bağımlıydı ama aynı zamanda onlar tarafından da destekleniyordu. Genellikle arazi kiracısı ve zanaatkar olarak çalıştılar. Siyasi hakları yoktu. Köleler (servi), hak ve özgürlüklerden yoksun bir gruptu ve bir meta olarak görülüyordu [12].

Roma'da sınıf farklılıkları ve klan bağlantıları büyük siyasi öneme sahipti. Çünkü bir yurttaş topluluğu olan Roma'da oy kullanabilmek ve oy haklarından yararlanabilmek için öncelikle toplum tarafından kabul edilen bir soya üye olmak gerekiyordu. Küçük toprak sahipliği, zanaat ve ticaret ile uğraşan plebler, Roma'nın başlarında mülk sahibi olmakta özgürdü, ancak oy hakkı gibi siyasi haklara sahip değildi [13]. Patriciler, zenginlikleri ve kölelerinin yardımıyla barışçıl bir yaşam sürdürdüler, ancak Plebler kötü koşullarda geçimini sağlamaya çalıştılar [14].

Ekonomik sistem köleliğe dayandığından, köleler hayati önem taşıyordu. Romalılar bilgi ve beceri açısından bir sanayi devrimi gerçekleştirebilmişlerse de buna hiçbir zaman ihtiyaç duymamışlardır. Çünkü işçi olarak çalıştırılan köleler bedava çalışıyordu ve bulunması kolaydı. Ayrıca satın alınmış kölelerin yetiştirilmesi, yeme-içme gereksinimlerinin karşılanması gerekiyordu. Bu nedenle Roma'da özgür bırakılan kölelerin sayısı çok fazlaydı. Köleler Roma topluluğunu derinden etkilemekteydiler [9].

2.2.2. Ekonomik Yapı

Roma, Krallık döneminde yaşam koşullarının temelini oluşturan tarım ve hayvancılıkla uğraşan bir çiftçiler topluluğuydu. O zamanlar hayvanlar (pecus) değişim aracıydı. Daha sonra Pecus kelimesinden türetilen Pecunia, "para" anlamında kullanılmıştır [12]. Roma ekonomisi sürekli geliyordu. M.Ö III. Yüzyılın sonundan itibaren Roma, çok para harcamış ve fetih politikası sonucunda yurt dışından elde ettiği kaynaklardan iç kölelerin alın terine dayalı bir ekonomik sistem oluşturmuştur. Kölelerin üzüm ve zeytin üretmek için çalıştığı büyük bir çiftlik (Latifundia) kuruldu. Arazi sahibi olmadan zengin olmanın bir başka yolu da çeşitli devlet sözleşmeleri ve kamu arazilerini vergilendirme hakkı almaktı. Zengin olmanın bir başka yolu da ticaretti. Patricia ve Optimates bu şekilde servetlerini artırdılar, ancak küçük çiftçiler uzun askerlik süresince toprakla ilgilenemediler ve Latifundia ile rekabet edemediler, bu yüzden çiftliklerini satmak zorunda kalmışlardır ve Roma kentine göç edip proletarii sınıfında nüfus artışına yol açmışlardır [13].

Roma'nın bir dünya ulusu olması, Akdeniz kıyılarının ekonomik merkezinin İskenderiye'den Roma şehrine taşınmasıyla sonuçlanmıştır. Para ekonomisinin tam anlamıyla yerleşik olduğu Roma, bir kapital merkezi haline gelmiştir. Roma'daki bu artışın ana kaynağı, devletin topladığı yüksek vergilerdi. Eyalette vergi tahsilatı, devlet tarafından Publicanus adlı bir vergi tahsildarına yaptırıldı. Onlar da önce kendi çıkarlarını göz önünde bulundurarak devletin kaynaklarını en iyi şekilde kullanmışlardır [12].

2.2.3. Dini Yapı

Roma dininin doğuşunda çiftlik ve kırsal yaşama yönelik bir din olduğu söylenebilir. Roma'nın inanç sistemi olan Paganizm'in kökü olan Paganus, köylü anlamına gelir. Romalıların zenginleşmesi ve şehirde yaşamaya başlamasıyla Roma dini sistemi şekillenmeye başlamıştır. Yeni yaratılan din, Roma'nın kırsal hayattan getirdiği tanrıların, şehir hayatında ihtiyaç duyduğu tanrılarla karıştırılmasıyla ortaya çıkmıştır.

Romalılar ve Etrüskler arasında dini bir etkileşim vardı. Yüzyıllar boyunca Romalılar, Etrüsklerin yılında uyguladıkları dinlerin ve ritüellerin kaydedildiği, Romalıların "Etrüsk Disiplinleri" adını verdiği kitaba tabi oldu [16].

2.3. ROMA DÖNEMLERİNDE KENTLEŞME

Romalılar için şehir, siyasi, dini ve sosyal gelenekleri paylaşan bir vatandaşlar topluluğudur. Kentsel gelişimin ana teması barışı savunmaktır. Şehir savunması basit alanlara konumlandırılırdı. Kentin hem ekonomik işlevleri hem de insanlar için barınak oluşturma işlevi vardı. Bir şehrin fizyolojik gelişimi ile ekonomik kaynakları arasında yakın bir ilişki vardır. Ekonomi Merkezi; limanların, kapıların, forumların ve toplu toplanma alanlarının konumlanması ile ticari yapısı zaman içinde gelişmiştir. Şehir aynı zamanda dini bir topluluktur. Tapınakların Akropoliste ve diğer yüksek yerlerde inşa edilmesi şehrin tanrıların koruyucu özelliğini de sergilemektedir [17].

Yeni bir şehir kurmak bazen siyasi, bazen ekonomik, bazen de stratejik hedeflere sahip olabiliyordu. Yunan ve Roma kolonileri, artan nüfusu diğerine taşımak için bir bölgenin tarımsal potansiyelinden ve organik kaynaklarından yararlanmak ya da askeri amaçlarla kurulurdu [17].

Etrüsk uygarlığı Yunan uygarlığından önce doğmuş ve Etrüskler Roma'nın kuruluşuna katılmışlardır. Roma'nın ilk hükümdarı olan Tarquinius hanedanının bir Etrüsk olduğu bilinmektedir [16]. Romalılar şehri kurarken Etrüsk ritüellerini takip etmiş ve mevcut şehrin kutsal sınırlarını genişletmiştir. Kent koruma altına alındıktan sonra tunç bir saban kent sınırları belirlenirdi. Saban izlerinin, şehrin sakinlerini yeraltı dünyasının tanrılarında koruduğuna inanç gösterilirdi. Kale kapısının konumuna karar verirken, büyü koruma hattına basılmasını diye saban kaldırılmaktadır. Şehrin merkezi, adakların içine konulduğu çukur belirlenirdi ve üç Roma tanrısı; Juno, Minevra, Jüpiter için bir mabet oluşturulurdu [17].

Şehirler kurulurken bazı özellikler özen gösterilmekteydi. Bir kent oluşturulurken arazinin yapısı çok önemliydi. Arazi yüksek, sis ve dondan uzak, ılıman bir iklime sahip olmalıdır. Ayrıca, çevresinde bataklık bulunmamalıdır. Güneş doğarken şehre doğru esen sabah esintisi, bataklık sakinlerinin nefes almasıyla açığa çıkan gazı şehre taşıyabilir, insan sağlığını bozabilir ve ülkeyi sağlıksız hale getirebilirdi. Kentin sahilin güneyine ve batısına bakması uygun değildi. Yaz aylarında, güney tarafı gün doğumunda ısınır ve öğle saatlerinde maksimum sıcaklığa ulaşırdı. Ayrıca gün doğumundan sonra batıya doğru ısınmaya başlar, öğlen sıcak olur ve akşamları keskin bir şekilde yükselir. Bu sıcaklık dalgalanmaları, bu tür yerlerin sakinleri için tehlikeliydi [18].

Roma şehir planlamasında Etrüsk ve Yunanların etkili olduğu görülmektedir. Kentler, merkezi bir agora, forum ya da bir öbek amme yapısı çevresinde tek bir merkez çevresinde düzenlenmişti. Kentler büyüdükçe, sıklıkla şehir kapılarının haricinde ikincil merkezler gelişti. Böylece ziyaretçiler kamusal alanın içerisine çekildi ve şehir merkezine giden yolun oluşmasını sağlandı [19].

Izgara planı, Roma şehir planlamasının bir özelliğidir. Özellikle imparatorluğun kuzeybatı kesiminde yaygındı. Izgara, aynı yönde üç ana caddede kesilmiş uzun bloklardan, bunlara dik 30'dan fazla küçük caddeden ve bir kamu binasında merkezi bir sokaktan oluşuyordu. Izgara planlı sokak haritaları iki şekilde uygulanmıştır. Ana yollar (Cardo Maximus ve Decamanus Maximus) merkezi bir adaya veya meydana gidebilir veya şehrin bir ucundan diğerine sorunsuz bir şekilde geçebilir. Kültürel ve iklimsel farklılıklar nedeniyle ana caddenin doğrudan şehrin içinden geçmediği durumlar vardır. Bazı şehirlerde sokaklar doğrudan forumlara açılmaktaydı [19].

2.4. ROMA ŞEHİR MİMARİSİ

Romalılar bir şehir kurduklarında belli bir plan izlerlerdi. Topografçıların dik açı çizmesine olanak tanıyan uygun bir araçla, 90 derecede kesişen iki geniş cadde çizilir ve başlangıç yeri olarak bu kavşaktan dikdörtgen şeklinde araziler işaretlenir, ardından ölçülü şekilde caddeler için bir alan bırakılırdı. Binaların yükseklikleri ve sınırları hakkında kurallar bulunmaktadır. Şehir merkezinde forumlar, ofisler, kamu binaları veya dikdörtgen salonlar, bazen de kütüphaneler, tapınaklar ve Forum'un açık meydanları bulunmaktadır. Dükkanlar belirli caddelerde bulunurdu, aynı işi yapan kişilerin dükkanları aynı yerde bulunurdu. Kentin girişinde anıt gibi yükselen kubbeler üzerinde heykeller bulunmaktaydı.

Romalılara göre bir şehir kurmak için gerekli olan unsurlar; su getirme ve kanalizasyon sistemi, sokaklara kaldırım taşı döşenmesiydi. Yeraltı kanalları veya su hatları aracılığıyla şehirlere ulaşan büyük miktarlardaki su, boru hatlarıyla depolama tanklarından evlere ulaştırılmaktaydı. Suyu dağıtmak için alçak basınçlı borular kullanılırdı. Yüksek basınç elde etmek için dökme demir borulara ihtiyaç vardı, ancak Romalılar bu tip boruları o zamanda yapamamışlardır.

2.4.1. Hamamlar

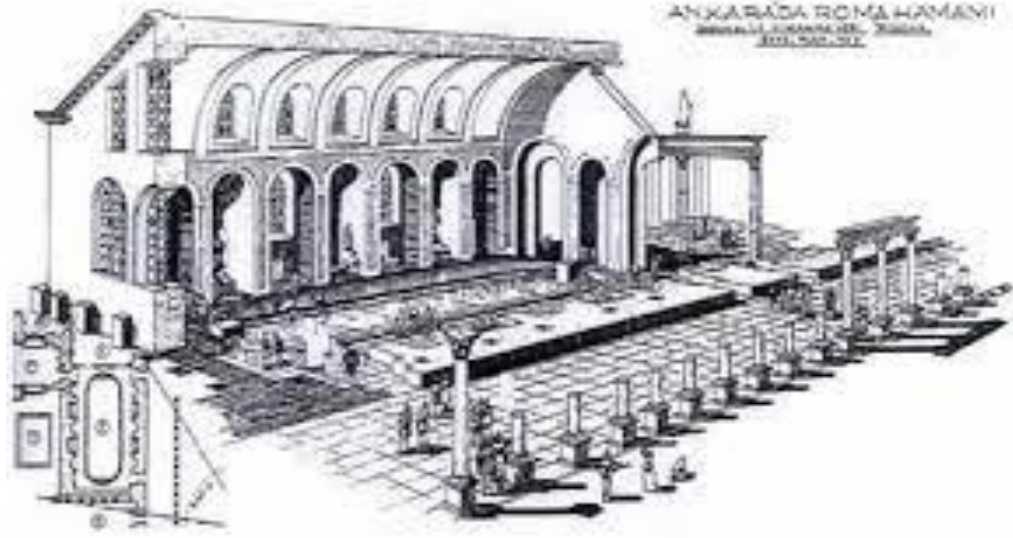
Antik çağda, özellikle Roma dünyasında, banyo yapmak fizyolojik ve hijyenik ihtiyaçların çok ötesindeydi. (Yegül hamamı ve klasik antik hamam) M.Ö. 80'lerde Romalılar tarafından, sıcak havanın zemin ve duvar altındaki delikli taşlardan

geçirilmesiyle keşfedilen merkezi ısıtma, büyük termal binaların yapılmasına yol açmıştır [20].

Roma hamamlarının gelişmesinde su temini ve ısıtma sistemleri büyük önem taşımaktadır. Roma hamamı, zeminleri, duvarları ve nadiren tonozlu tavanları ısıtan, kategorik olarak yayılan bir yüzey ısıtma sistemi ile ısıtıldı. Hypocaust olarak bilinen yerden ısıtma, havayı dolaştırır ve banyoyu ısıtır. Bu sistem, farklı odalara duvarların boyutları ve zemin alanı ile ilgili olarak kontrollü ve uygun bir şekilde ısı sağlamaktadır [21].

Roma hamamı çeşitli bölümlerden oluşuyordu. Hamamın önünde genellikle revaklarla çevrili bir avlu bulunurdu. Burada çeşitli spor oyunları ve güreşler oynanırdı. Avlunun ön kapısından geçen ilk alan soyunma odası "Apodyterium" idi. Soyunma odasının köşesinde, duvarında bir sedir bulunan bir hizmet odaları vardı.Soyunma odasından "Frigidarium"a geçilirdi.Soğuk suyla vücudunuzu yıkayabileceğiniz bu yerin ortasında genellikle duvarın önünde heykelli bir yüzme havuzu bulunuyordu.Ardından ılık olan "tepidarium" bölümü takip ederdi.Hamamın en sıcak yeri caldarium'du.Bu bölümün çevresinde özel bir küçük odalar vardı.Burada buhar banyosu ile terlemek için oldukça sıcak "sudatorium" denilen ayrı bir yer bulunurdu.Sıcak su ve sıcak havanın verildiği fırına "preflunium" adı verildi.Banyo çevresinde ve arkasında ek bahçelerin olmasına özen gösterildi.Hamamlarda köleler hizmet etmekteydi [22].

Ayrıca hamamlar toplantıların gerçekleştirildiği, sosyal aktivitelerin yapıldığı bir yerdi. İnsanlar hamam da spor yapar kitap okurlardı [23].

Şekil 2.1. Roma hamamı [24].

2.4.2. Tapınaklar

Roma, Yunan ve Etrüsk tapınak mimarisinin etkisi altında kalmıştır. Tipik bir Yunan tapınağı, sütunların üzerindeki kirişlerde üçgen alınlıklar, ön tarafta üçgen bir çatı ile dikdörtgen bir şekle sahiptir ve birkaç basamak üzerinde yükselen sütunlarla çevrilidir. Etrüskler bu prototipi oldukça yüksek bir kaide üzerine geniş saçaklı bir tapınak inşa edecek şekilde değiştirdiler. Merdivenler ve sütunlar sadece ön taraftadır [24]. Yunan modeliyle karşılaştırıldığında, Roma tapınağı iki boyuttan oluşur. Roma tapınağının ana rolü, dini törenler ve konuşmalar sırasında podyum önünde toplanan kalabalığı etkilemektir [25].

Şekil 2.2. Maison Carrée Tapınağı. Nîmes-Fransa [26].

2.4.3. Bazilika

Roma döneminde çoğu zaman 3 bölüme bölünmüş ve bir veya iki yarım daire apsisi (hâkimin oturduğu bölüm) bulunan dikdörtgen toplanma odasına bazilika denilmektedir [27]. Bazilikalar, kışın soğuktan insanların korunmaları için ülkenin en sıcak köşesine foruma bitişik araziye inşa ediliyordu [18].

Roma'nın standardı haline gelen bazilika, halka açık bir konferans salonu, mahkeme ve belediye binası olarak hizmet vermiş, Helenistik kent de stoalara benzer şekilde çok amaçlı işlev görmüştür. Bilinen en eski bazilika M.Ö. III. Yüzyılın sonuna kadar uzanıyor ve kısa sürede Roma kentinin standart bir mimari özelliği haline gelmiştir. Geç Roma döneminde bazilika, Hıristiyan kiliseleri için bir model haline geldi ve bazı Roma bazilikaları kiliseye dönüştürülmüştür.

Şekil 2.3. Konstantin Bazilikası (Ariero Palatina). Trier-Almanya. [28].

2.4.4. Forum

Roma Forumu; ülkenin istikrarı için pazarlar, takaslar, mahkemeler, halka açık toplantı salonları ve tanrılara tapınma gibi çeşitli kamusal kullanımlara açık bir alandır. Forum kutsaldır, aynı zamanda bir siyaset ve iş yeridir [29].

En önemli dini mabetler ve tapınaklar forumun içinde veya yanında bulunurdu. Burada dini törenler yapılırdı. Erken Roma şehir forumları, finans ve döviz ticaretinin merkezi, şehirdeki gladyatör savaşları, cenaze törenleri ve festivaller sahnesiydi [30].

Şekil 2.4. Roma forumu [31].

2.4.5. Konutlar

Kırsal kesimde yaşayanlar taş ve kerpiçten yapılmış evlerde yaşıyorlardı. Burada yaşayan ailelerin çoğu hayvanlarla aynı odayı paylaşıyordu. Şehrin zenginleri Domus adında bir evde yaşamalarını devam ettiriyorlardı. Zenginlerin birçoğu da muhteşem villalara sahipti. Ancak, Roma'da yaşayan insanların çoğu apartman dairelerinde yaşıyordu. M.S. IV. yüzyılda Domus olarak tanımlanan 1.797 binaya karşılık 46.602 daire vardı. Her Domus'ta sadece bir aile yaşıyordu ama apartmanda onlarca aile barınabiliyordu [30].

Roma döneminde en yaygın barınak tipi atriumlu konutlardır. Roma döneminde konut sayısı Yunan dönemine göre önemli ölçüde artmıştır. Konutlar sokağa kapalı ve dış dünyadan izole edilmiş bir mekanlardır. Bu süre zarfında tek katlı evin yanı sıra avludan girilen iki katlı bir uygulama da vardı. Avlu üst katlara geçişi sağlayan bir geçiş ve mekandır. Odaların hepsi avlu ile bağlantılandırılmıştır. Sokaktan konut girişi "Prothyrum" adı verilen dar bir bölüm ile sağlanmaktadır. Atrium, sosyal aktivitelerin gerçekleştiği sınırlı bir alandır. Roma konağının içi freskler ve mobilyalarla zenginleştirilmiştir. Avluda mozaik, kesme taş ve mermer kullanılmıştır [32].

Şekil 2.5. Villa. Mebring-Almanya [33].

Insulae alt sınıftan insanların yaşamaları için meydana getirilen çoğu zaman bir veya iki odalı, birden fazla katı bulunan apartmanlardı. Şehrin büyük bir kısmı insulaedan oluşuyor ve bu binaların zemin katları dükkân olarak kullanılıyordu. Çoğu insula, doğası gereği çok ısınmaz ve kanalizasyona bağlanamazdı. Bu binalar, yaşam standardının düşük olması ve geçim zorluğu nedeniyle şehrin merkezinde veya geniş alanlarda bulunuyordu ayrıca kamu görevlileri tarafından kontrol edilmezdi [34]. Insula'nın yüksekliği genellikle 3 ile 5 kat arasında değişirdi. Tuğlalarla kaplı sağlam ateşe dayanıklı harç duvarların inşası kolaydır. Malzeme maliyetleri ve malzeme maliyetleri de düşüktü [35].

Villa ise şehrin dışında en güzel bölgelere inşa edilmiş ve üst sınıfa sunulan konforlu bir yapıdır. Villa yapımı çok katı kurallara dayandırılmıştır, bu kurallara uymayan villa yapımı yasaklanmıştır. Villa her zaman güneşli bir yere kurulmalı ve kanalizasyona bağlantısı bulunmalıdır. Su kaynağının yanında olmalı ve aile babası için ayrı bir katı olmalıdır. En önemli oda atriyumdur. Bu oda dikdörtgen şeklindedir ve tavanında gökyüzüne doğru bir boşluk bulunmaktaydı. Çatı bu boşluğa doğru bükülecek şekilde yapılmıştır. Villa Kompleksi'nin diğer ana odaları atriyuma bakmaktadır. Girişin hemen karşısında, bahçeye de girebileceğiniz ziyafetlerin düzenlendiği küçük bir salon vardır. Evin ana sosyal merkezi, çeşitli sütunlarla çevrili

bu bahçedir. Villaya hamam yapılmış ve alt kata döşenen kanaldan akan ısı, hamam dahil tüm binayı ısıtmıştır. Villalar tüm büyük şehirlerde değil, yalnızca faaliyet gösterdikleri şehirlerin dışında bulundu [34].

2.4.6. Caddeler

Caddelerin en fazla kullanımı, kentsel yapılarda malların, malzemelerin ve insanların hareketini kolaylaştırmaktı. [36] Roma şehrinin sokakları, şehir kapıları, forum ve ana kamu binalarını birbirine bağlayan ana güzergâh üzerinde yer alıyordu. Genellikle bu caddenin her iki tarafında kaldırımlar vardı ve genellikle binanın önünden çıkıntı yapan bir sundurma tarafından gölgeleniyordu, bu da gün doğumundan gün batımına kadar gözlemlenebilen canlı bir ışık ve gölge oyunu oluşturuyordu [35].

2.4.7. Köprüler

Romalılar Etrüsklerden surlar, kaleler, tapınaklar ve köprüler inşa etmeyi öğrenmişlerdir. Etrüsk dini de dünya olaylarının ayrıntılarını içeriyordu. Örneğin, köprü kurma sanatı, yöntemleri ve teknikleri yalnızca rahiplerin bildiği sırlardı. Bu nedenle rahiplerden birine Köprüyapan adı verildi. Roma devletinin en eski köprüsü Pons Sublicius'un yapımını Etrüskler gerçekleştirmiştir.

2.4.8. Tiyatrolar

Roma, M.Ö. 270 ile 240 arasında yayılan tiyatro, uzun süredir müreffeh Yunan topraklarını fethetti. Bu sayede Romalılar Yunan sanatını ve Yunan tiyatrolarını tanımaya başladılar. M. Ö. 240'tan önce, Roma tiyatro aktivitesinde Etrüsk etkisi belirgindi. Roma'da ilk oyun M. Ö. 364 yılında şehri harap eden salgın sırasında tanrıların gazabını dindirmek için Etrüsk şarkıcıları ve dansçıları alınarak oynanmıştır [37].

Roma tiyatrolarında oynanan oyunlar zamanla gelişmiş ve oyun sayısı artmıştır. Çoğunlukla tanrıların onuruna düzenlenen olağan oyunlar ve mucizevi oyunlar

(anma, açılış, zafer kutlamaları, yeni yıl tebrikleri, açılma törenleri) ile düğün ve cenazeler için özel oyunlar vardı. Bütün bunlar birkaç gün süren çeşitli gösterilere sahne olurdu. Sabahtan akşama kadar sahnelenen tiyatroda, sahne boşluklarında gladyatörler, eğitilmiş hayvanlar ve palyaçolar sahneye çıkıyordu [38].

Yunan Tiyatrosu bir açık hava binasıydı. Roma tiyatrosu ise, Roma mimarisinin kapalı iç mekanlarına yönelik bir eğilimi yansıtıyordu. Roma Tiyatrosu, bir dizi yarım daire koltuk boyunca yükselen sahnenin cephesi ve sahne binasının arkasındaki dekorasyondan oluşuyordu. Öte yandan yan kanatların katılımı ile hem seyirciyi hem de oyuncuyu dış dünyadan kopmasını sağlamıştır [39].

Şekil 2.6. Leptis Magna Tiyatrosu. Libya [40].

2.4.9. Circuslar ve Hipodrom

Hipodrom, Yunanca su aygırı (at) ve dromos (yarış, yol, yarış pisti) sözcüklerinin birleşimidir. Araba ve at yarışlarının yapıldığı alan olarak tanımlanmaktadır. Romalılarköşklerin yakınındaki yerlere ve binicilik faaliyetleri yapılan alanlara hipodrom, Yunanlıların arabalı atlarla yarış gerçekleştirdikleri hipodromlara circus ismini vermişler. Latince’de circus, "halka, daire" manasına gelmektedir [41].

Circus U planlıdır ve yarışın yapılacağı arena etrafında seyirciler için koltuk merdivenleri vardır. Circus merkezinin altında bir bariyer (spina), başlangıç kapısı U şeklindeki binanın açık ucundadır. Spinanın her iki ucunda yedi işaret vardı; bunlar

her biri bir tur tamamlandığında, her biri silinirdi. Spina dikilitaşlar, heykeller, su birikintileri ve çeşmelerle süslenmiştir.

Romalılar, tanrıların onuruna bazı geleneksel ve popüler oyunlar düzenliyordu. Savaş sırasında bu oyunlar tanrılara adanırdı, iç savaş ve salgınlar sırasında adak oyunları oynanırdı. Daha sonra bir üst sınıf vatandaşlar ölünce de böyle oyunlar düzenlenmeye başlanmıştır. Bu oyunlardaki ana faaliyetler nadiren at yarışı ve araba yarışı, ara sıra boks ve diğer spor yarışlarıydı [41].

Şekil 2.7. Roma'daki Circus Maximus [42].

BÖLÜM 3

SİT ALANLARINDA KEŞİF-TANIMA-KORUMA DENGESİ

3.1. SİT ALANLARININ TANIMI VE SİT TÜRLERİ

Gerek barındırdıkları kültürel miras, gerekse ender bulunan güzellikleri dolayısıyla taşınmazların korumaya alınması "sit" kavramını ortaya çıkarmaktadır. Sit kavramı, tek yapı ölçeğindeki küçük bir parsel için değil, daha geniş bir arazi parçasını, alanı ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Ayrıca bu alanın bozulmaması ve ayrıştırılmaması, "bir bütün halinde" korunması gereken, kendine özgü birtakım nitelikleri vardır. Bu niteliklerin oluşumu, kendiliğinden olabileceği gibi, doğal niteliklerine ilaveten insan emeğinin katkısıyla da oluşmuş olabilir [43].

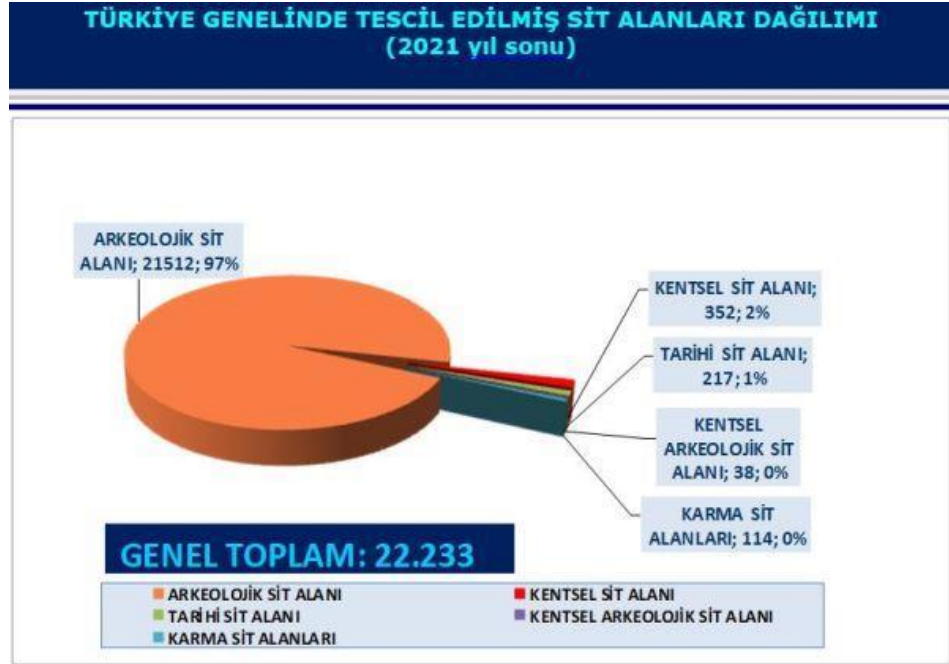
2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre "Sit" "tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlar" olarak tanımlanmıştır [44].

Kültür ve Turizm Bakanlığı güncel verilerine göre ; Türkiye genelinde 2021 yılı sonu itibariyle 21.512 arkeolojik sit alanı, 352 kentsel sit alanı, 217 tarihi sit alanı, 38 kentsel arkeolojik sit alanı, 114 karma sit alanı vardır.

Çizelge 3.1. 2021 yıl sonu itibariyle Türkiye genelinde sit alanları tablosu [44].

2021 Yıl Sonu

TÜRKİYE GENELİNDE SİT ALANLARI	
SİT TÜRÜ	SAYISI
ARKEOLOJİK SİT ALANI	21.512
KENTSEL SİT ALANI	352
TARİHİ SİT ALANI	217
KENTSEL ARKEOLOJİK SİT ALANI	38
KARMA SİT ALANLARI	
Arkeolojik ve Kentsel Sit Alanı	56
Arkeolojik ve Tarihi Sit Alanı	18
Arkeolojik-Tarihi-Kentsel sit alanı	6
Tarihi ve Kentsel Sit Alanı	34
Toplam	114
TOPLAM	22.233

Şekil 3.1. 2021 yıl sonu itibariyle Türkiye genelinde sit alanları dağılımı [44].

2863 sayılı Kanunda ayrı ayrı düzenlenmemiş olan sit türleri ve tanımlamaları Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelikte ve Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun ilke kararlarında açıklanmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Mevzuatı içinde (Kanun, Yönetmelik, İlke Kararı vb.) geçen sit türleri ve dereceleri şunlardır:

Çizelge 3.2. Sit türleri ve dereceleri [44].

Sit Türleri	Dereceleri
1. Kültürel Sitler	
a. Kentsel Sit	
b. Tarihi Sit	
c. Kentsel Arkeolojik Sit	
d. Arkeolojik Sit	
	I. Derece
	II. Derece
	III. Derece
2. Doğal Sitler	
	I. Derece
	II. Derece
	III. Derece

3.1.1. Doğal Sitler

Doğal sit, 2863 sayılı Kanunun 3. Maddesinin a bendinde yer alan tanımlara göre; Jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yeraltında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlardır.

Mevcut durumda doğal sit olarak ilan edilmiş olan alanlar için, koruma ve kullanma koşullarına ilişkin olarak 728 sayılı İlke kararları çerçevesinde faaliyette bulunulabilir. Doğal sitlerin yeniden değerlendirme çalışmaları yapıldıktan ve yeni koruma statüleri verildikten sonra ise Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmeliğin 7., 8., 9. Maddelerinde belirtildiği şekilde ilgili idarelerden görüş ve/veya izin alındıktan sonra faaliyetlerde bulunulabilir.

3.1.1.1. I. Derece Doğal Sitler

I. Derece Doğal (Tabii) Sit, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tanımlamalarına göre; Bilimsel muhafaza açısından evrensel değeri olan, ilginç özellik ve güzelliklere sahip olması ve ender bulunması nedeniyle kamu yararı açısından mutlaka korunması gerekli olan, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanlardır.

Bu alanlarda, bitki örtüsü, topografya, silüet etkisini bozabilecek, tahribata yönelik hiçbir eylemde bulunulamaz.

- a) Kesin yapı yasağı olmakla birlikte, resmi ve özel kuruluşlarca zorunlu olan alanlarda, teknik altyapı hizmetleri (kanalizasyon, açık otopark, teleferik, teleferik, içme suyu, enerji nakil hattı, telefon hattı, doğalgaz hattı, GSM baz istasyonu ve benzeri) uygulamalarının koruma bölge kurulunun uygun göreceği şekliyle yapılabileceğine; (Değişik; 12/3/2008 Tarih 740 Sayılı İlke Kararı) Bu alanlarda, doğal kaynak suyu kullanımına yönelik uygulamaların, ekolojik dengeye etkisine ilişkin Çevre ve Orman Bakanlığı ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün görüşleri ile Üniversitelerin ilgili bölümlerince hazırlanan rapor doğrultusunda; jeotermal kaynak suyunun kullanımına yönelik uygulamalarda bunlara ek olarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü) ve Bakanlığımız Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğünün görüşleri ile, koruma bölge kurulunun uygun göreceği şekliyle yapılabileceğine,
- b) 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı veya 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı doğrultusunda hazırlanacak projesine göre ilgili koruma kurulundan izin

- almak koşulu ile halka açık rekreasyon amaçlı günübirlik tesisler (lokanta, büfe, kafeterya, soyunma kabinleri, wc, gezi yolu, açık otopark ve benzeri) ile alanın ve çevrenin özelliklerinden kaynaklanan faaliyetlerin korunması ve geliştirilmesi amacıyla yönelik yapıların (iskele, balıkçı barınağı, bekçi kulübesi ve benzeri) yapılabileceğine,
- c) Alanın doğal bitki dokusunu değiştirmeden Orman Genel Müdürlüğü'nün ilgili biriminden alınacak uygun görüş doğrultusunda koruma kurulunca ağaçlandırmaya izin verilebileceğine,
- d) Kar ve rüzgar devrikleri, doğal afetlerden etkilenmiş, hastalanmış veya kıymet ağacı olmayan ağaçlar ile ormanların bakımı ve doğal dengenin korunmasını sağlamak amacıyla Orman Genel Müdürlüğünün ilgili biriminden alınacak teknik rapor doğrultusunda ağaç kesimine koruma kurulunca izin verilebileceğine,
- e) Orman alanlarında yangın için gerekli koruma önlemlerinin ilgili kuruluşlarca alınmasına,
- f) Taş, toprak, kum alınmamasına, kireç, taş, tuğla, mermer, kum, maden vb. ocakların açılmamasına, toprak, curuf, çöp, sanayi atığı ve benzeri malzemenin dökülmemesine, ancak sit kararı ilanından önce ruhsat almış olan işletmelerde sahanın rehabilite edilerek yasal süresi içinde işlerinin tasfiyesine,
- g) Doğal dengenin devamlılığının sağlanması amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri doğrultusunda alanın özelliğinden kaynaklanan faaliyetlerin koruma kurulu izni doğrultusunda sürdürülebilmesine,
- h) Bu alanların korunmasını sağlamak amacıyla yönelik, her türlü bilgi verici uyarı levhalarının konulmasına, bu alanlardaki koruma önlemlerinin ilgili kuruluş ve yerel yönetimlerce alınmasına,
- i) Mevcut tescilli ve tescilsiz yapıların bakım ve onarımlarının yürürlükteki ilke kararları doğrultusunda yapılabilmesine,
- j) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nca karar verilmiştir.

3.1.1.2. II. Derece Doğal Sitler

II. Derece Doğal (Tabii) Sit, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tanımlamalarına göre; Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yanında kamu yararı gözönüne alınarak kullanıma açılacak alanlardır.

Bu alanlarda, turizm yatırım ve turizm işletme belgeli turistik tesisler ile hizmete yönelik yapılar dışında herhangi bir yapılaşmaya gidilemez.

- a) Kullanıma açılacak bölgelerde geçici dönem yapılanma koşullarının ilgili kurumların görüşleri alınarak Koruma Kurullarınca belirlenmesine, bu belirlemede varsa çevre düzeni planı veya nazım plan kararları ile arazinin topografya, peyzaj, silüet vb. karakteristiklerinin gözönünde tutulmasına, ancak hazırlanacak Koruma Amaçlı İmar Planı kriterlerini etkileyebilecek nitelik ve yoğunluktaki uygulamalara Koruma Amaçlı İmar Planı yaptırılmadan izin verilemeyeceğine,
- b) Taş, toprak, kum alınmamasına, kireç, taş, tuğla, mermer, kum, maden vb. ocakların açılmamasına, toprak, cüruf, çöp, sanayi artığı ve benzeri malzemenin dökülmemesine, ancak sit kararı ilanından önce ruhsat almış olan işletmelerde sahanın rehabilite edilerek yasal süresi içinde işlerinin tasfiyesine,
- c) Doğal dengenin devamlılığının sağlanması amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri doğrultusunda alanın özelliğinden kaynaklanan faaliyetlerin Koruma Kurulu izni doğrultusunda sürdürülebileceğine,
- d) Mevcut tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilmesinin yanısıra, koruma kurulundan izin almak koşuluyla yeni tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerinin yapılabilmesine,

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'na karar verilmiştir.

3.1.1.3. III. Derece Doğal Sitler

III. Derece Doğal (Tabii) Sit, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tanımlamalarına göre; Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yolunda, yörenin potansiyeli ve kullanım özelliği de göz önünde tutularak konut kullanımına da aılabilecek alanlardır.

- a) Bu alanlarda, kullanıma açılacak bölgelerde geçici dönem yapılanma koşullarının ilgili kurumların görüşleri alınarak koruma kurullarınca belirlenmesine, bu belirlemede varsa 1 /25.000 ölçekli evre düzeni planı veya 1/5.000 ölçekli nazım planı kararları ile arazinin topografya, peyzaj, silüet vb. karakteristiklerinin göz önünde tutulmasına, ancak hazırlanacak Koruma Amaçlı İmar Planı kriterlerini etkileyebilecek nitelik ve yoğunluktaki uygulamalara Koruma Amaçlı İmar Planı yaptırılmadan izin verilemeyeceğine,
- b) Mevcut tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilmesinin yanısıra koruma kurulundan izin almak koşuluyla yeni tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerinin yapılabilmesiine,
- c) Doğal peyzaj ve silüet dikkate alınarak koruma kurulunca belirlenecek koşullar doğrultusunda kum, çakıl, taş, maden ve benzeri malzeme alınabileceğine, bu amaçla ocak aılabileceğine, toprak, cüruf, çöp, sanayi artığı ve benzeri dökülmemesine,

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nca karar verilmiştir.

3.1.2. Kentsel Sitler

Kentsel sitler, mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan kültürel ve tabii evre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte buldukları alanlardır.

Kentsel sit alanının bulunduğu çevre içinde korunmasında, geliştirilmesinde etkinlik taşıyan ve kentle bütünleşmesine olanak sağlayacak kararlara konu alanlar ise etkileşim geçiş sahası olarak tanımlanır [45].

3.1.3. Tarihi Sitler

Tarihi Sit; Milli tarihimiz ve askeri harp tarihi açısından önemli tarihi olayların cereyan ettiği ve doğal yapısıyla birlikte korunması gerekli alanlardır.

Bu tür alanların koruma ve kullanma şartları Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 16.01.2014 tarih ve 271 sayılı ilke kararı ile belirlenmiştir.

Tarihi Sit Alanları Koruma ve Kullanma Koşulları:

- a) Bitki örtüsünü, topografik yapıyı, siluet etkisini bozabilecek, tahribata yönelik hiçbir eylemde bulunulamayacağına,
- b) Bu alanları çevre düzeni planına kavuşturacak gerekli çalışmaların yapılarak hazırlanacak çevre düzeni planları için koruma kurullarının uygun görüşlerinin alınmasına,
- c) Alanın tescil tarihi öncesi doğal dengeyi bozucu yapılmış her türlü uygulamanın zaman içinde ıslahı için ilgili kamu kuruluşlarınca gerekli çalışmanın yapılmasına,
- d) Bu alanlar içinde yer alan orman alanlarında Orman Bakanlığınca gerekli çalışmaların yapılabileceğine,
- e) Bu alanlar içinde yer alan anıt ve şehitliklerin düzenleme ve gerekli onarımları için projeleriyle birlikte koruma kurulundan izin alınmasına,
- f) Önceden süregelen tarımsal faaliyet ile bağ ve bahçeciliğin devam ettirilebileceğine, bu amaç dışında kesinlikle kullanılamayacağına, karar verilmiştir [46].

3.1.4. Arkeolojik Sitler

Arkeolojik sit, insanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yer altında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanlardır [47].

3.1.4.1. I. Derece Arkeolojik Sit

Korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarıdır.

Bu alanlarda, kesinlikle hiçbir yapılaşmaya izin verilmemesine, imar planlarında aynen korunacak sit alanı olarak belirlenmesine, bilimsel amaçlı kazıların dışında hiçbir kazı yapılamayacağına, ancak;

- a) Resmi ve özel kuruluşlarca zorunlu durumlarda yapılacak alt yapı uygulamaları için müze müdürlüğünün ve varsa kazı başkanının görüşüyle konunun koruma kurulunda değerlendirilmesine,
- b) Yeni tarımsal alanların açılmamasına, yalnızca sınırlı mevsimlik tarımsal faaliyetlerin devam edebileceğine, koruma kurullarınca uygun görülmesi halinde seracılığa devam edilebileceğine,
- c) Höyük ve tümülüslerde toprağın sürülmesine dayanan tarımsal faaliyetlerin kesinlikle yasaklanmasına, ağaçlandırmaya gidilmemesine, yalnızca mevcut ağaçlardan ürün alınabileceğine,
- d) Taş, toprak, kum vb. alınmamasına, kireç, taş, tuğla, mermer, kum, maden vb. ocakların açılmamasına, toprak, curuf, çöp, sanayi atığı ve benzeri malzeme dökülmemesine,
- e) Bu alanlar içerisinde yer alan ören yerlerinde gezi yolu düzenlemesi, meydan tanzimi, açık otopark, WC, bilet gişesi, bekçi kulübesi gibi ünitelerin koruma kurulundan izin alınarak yapılabileceğine,
- f) Bu alanlar içerisinde bulunan ve günümüzde halen kullanılan umuma açık mezarlıklarda sadece defin işlemlerinin yapılabileceğine,
- g) Taşınmaz kültür varlıklarının mahiyetine tesir etmeyecek şekilde ilgili koruma kurulundan izin almak koşuluyla birleştirme (tevhit) ve ayırma (ifraz) yapılabileceğine,

- h) Kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratabilecek şekilde bozulduğu ya da doğal afet yaşanan yerlerde, yapılmasında zorunluluk bulunan geçici uygulamalara ilişkin, zemine en az müdahale edilecek şekilde hazırlanan ve süresi belirlenen projelerin ilgili koruma bölge kurulunda değerlendirilebileceğine, projesi koruma bölge kurulunca uygun görülen geçici uygulamaların Kültür ve Turizm Bakanlığınca oluşturulacak bilim kurulu denetiminde yapılabileceğine karar verilmiştir [47].

3.1.4.2. II. Derece Arkeolojik Sit

Korunması gereken, ancak koruma ve kullanma koşulları koruma kurulları tarafından belirlenecek, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarıdır. Bu alanlarda, yeni yapılaşmaya izin verilmemesine, ancak;

Günümüzde kullanılmakta olan tescilsiz yapıların basit onarımlarının yürürlükteki ilke kararı doğrultusunda yapılabileceğine, I. derece arkeolojik sit koruma ve kullanma koşullarının a,b,c,ç,d,e,f,g maddelerinin geçerli olduğuna karar verilmiştir [47].

3.1.4.3. III. Derece Arkeolojik Sit

Koruma - kullanma kararları doğrultusunda yeni düzenlemelere izin verilebilecek arkeolojik alanlardır.

Bu alanlarda,

- a) Geçiş dönemi yapılanma koşullarının belirlenmesine, Geçiş dönemi yapılanma koşullarının belirlenmesinde;
- Öneri yapı yoğunluğunun, mevcut imar planı ile belirlenmiş yoğunluğu aşmamasına,
 - Alana gelecek işlevlerin uyumuna,
 - Gerekli alt yapı uygulamalarına,

- Öneri yapı gabarilerine,
 - Yapı tekniğine ve malzemesine, Mevcut ve olası arkeolojik varlıkların korunması ve değerlendirilmesini sağlayacak bir biçimde çözümler getirilmesine,
- b) Varsa onaylı çevre düzeni ve nazım plan kararları ile yerleşime açılmış kesimlerinde arkeolojik değerlerin korunmasını gözeterek, koruma amaçlı imar planlarının yapılmasına,
- c) Bu ilke kararının alınmasından önce Koruma Amaçlı İmar Planı yapılmış yerlerde planın öngördüğü koşulların geçerli olduğuna.
- d) (Değişik 18/01/2017 tarih, 29952 sayılı Resmi Gazete, 29/12/2016 tarih ve 663 sayılı İlke Kararı) Bu alanlarda Belediyesince veya Valilikçe inşaat izni verilmeden önce, ilgili müze müdürlüğü uzmanları tarafından sondaj kazısı gerçekleştirilerek, sondaj sonuçlarına ilişkin raporun, kültür varlığının bulunması halinde varsa kazı başkanının görüşleri ile birlikte müze müdürlüğünce koruma kuruluna iletilip kurul kararı alındıktan sonra uygulamaya geçebileceğine,
- e) III. Derece arkeolojik sit alanı olarak belirlenen arkeolojik sit alanlarında koruma kurullarının, sondaj kazısı yapılacak alanlara ilişkin genel sondaj kararı alabileceğine,
- f) Taşınmaz kültür varlıklarının mahiyetine tesir etmeyecek şekilde ilgili koruma kurulundan izin almak koşuluyla birleştirme (tevhit) ve ayırma (ifraz) yapılabileceğine,
- g) Bu alanlarda, taş, toprak, kum vb. alınmamasına, kireç, taş, tuğla, mermer, kum, maden vb. ocaklarının açılmamasına, toprak, cüruf, çöp, sanayi atığı ve benzeri malzemenin dökülmemesine,
- h) Ülke enerji üretimine getireceği katkı ve kamu yararı doğrultusunda bu alanlarda koruma kurulunca uygun görülmesi halinde rüzgar enerji santralleri yapılabileceğine,
- i) Sit alanlarındaki su ürünleri üretim ve yetiştirme tesislerine ilişkin yürürlükteki ilke kararının geçerli olduğuna karar verilmiştir [47].

3.1.5. Kentsel Arkeolojik Sit

3386 ve 5226 sayılı Kanunlarla değişik 2863 sayılı Kanun kapsamına giren arkeolojik sit alanları ile birlikte korunması gerekli kentsel dokuları içeren ve bu özellikleri ile bütünlük arz eden korumaya yönelik özel planlama gerektiren alanlar kentsel arkeolojik sit alanlarıdır.

- a) Bu alanlarda, arkeolojik değerlerin bilimsel yöntemlerle açığa çıkarılması, onarılması ve sergilenmesi işlemlerinin esas alınarak sağlıklı ve kapsamlı arkeolojik envanter temeline dayalı öz gerekli bütün ölçeklerdeki planlama çalışmalarının ivedilikle yapılmasına, bu planlar onanmadan, parsel ölçeğinde uygulamaya geçilmemesine.

Planlama çalışmaları sırasında:

- Alana gelecek işlevlerin uyumuna,
 - Günümüz koşullarının gerektirdiği altyapı hizmetlerinin proje aşamasında kültür katmanına zarar vermeyecek ve toprak kullanımını minimumda tutacak biçimde ele alınmasına,
 - Öneri yapı gabarileri ile yapı tekniği ve malzemesinin geleneksel doku ile uyumuna,
 - Mevcut ve olası arkeolojik varlıkların korunmasını ve değerlendirilmesini sağlayacak çözümler getirilmesine,
- b) Bu alanlarda mevcut yıkıntı temeller üzerine, o temellerin ait olduğu eski yapı, korunması gerekli kültür varlığı niteliği taşıyorsa, ayrıca içinde bulunduğu sitin tarihsel kimliğinin yeniden canlandırılmasında önemli bir boşluk yaratıyorsa, yapıya ait eski bilgi, resim, gravür, fotoğraf, anı belgeleri vb. dokümanlarla restitüe edilebileceği ilgili Koruma Bölge Kurulunca kabul edildikten sonra restitüsyon projesi düzenlenerek ve kurulca onaylanarak eski yapının yeniden ihya edilebileceğine,
 - c) Tek yapı ölçeğindeki korunması gerekli kültür varlığı niteliği taşıyan yapı ve yapı kalıntılarının rölöve ve restorasyon projelerinin Koruma Bölge

Kurulunca onanması koşulu ile onarılıp kullanılabilceğine, kentsel doku ile bütünlük sağlayan tescili bulunmayan mevcut yapıların da aynı koşullarda hazırlanacak projelere dayalı olarak onarılabilceğine karar verilmiştir [48].

3.2. SİT ALANLARINA AİT KORUMA YÖNETMELİKLERİ

Arkeolojik miras, tarihi ve bilimsel araştırmalar yoluyla geçmiş kültür katmanlarının ve tarihsel topografyanın belirlenerek gelecek kuşaklara aktarılması–sunulması yoluyla toplumsal tarih bilincinin yerleştirilmesine, kentsel belleğin oluşturulmasından, geçmiş kentsel deneyimler eşliğinde geleceğe dönük mekânsal gelişme stratejilerinin kestirilmesine dek uzanan kentsel bilgi birikim sürecinde, insanlık tarihinin ve dünya kültür mirasının potansiyel kaynak alanları olarak önem taşımaktadır. Nitekim arkeolojik miras, UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim Kültür Kurumu), HABITAT (Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Merkezi), ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) ve Avrupa Konseyi gibi küresel düzlemdeki organizasyonlar tarafından yayınlanan sözleşmeler, tüzükler, tavsiye ya da ilke kararlarında insanlık tarihinin “ortak belleği” olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye’de tarihî çevreye yönelik yapılan çalışmalar Osmanlı İmparatorluğu Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi olmak üzere ikiye ayrılabilir. Osmanlı İmparatorluğu zamanında daha çok taşınır kültür varlıklarının korunması amaçlanmış, yani müze anlayışıyla koruma yapılmıştır. Cumhuriyet döneminde hem taşınır hem de taşınmaz kültür varlıklarının korunması gündeme gelmiş, ilerleyen zaman ile birlikte fizikî koruma yanında sosyo-kültürel yapının da korunduğu bütünleşik koruma anlayışına geçiş olmuştur. XIX. yüzyılın ilk yarısında müzecilik anlayışıyla korumada ana ilke, geçmiş kültürlerin bıraktığı mirasın olduğu gibi saklanması ve gelecek kuşaklara bozulmadan aktarılmasını sağlamıştır. Bu amaçla, öncelikle eski eserlerin ya da tarihî mirasın tespit ve tescili yapılmış; daha sonra sergilenmek üzere müzelere taşınmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu’nda müze kurmakla başlayan ilk koruma hareketinden yaklaşık 20 yıl sonra koruma mevzuatı 1869 yılında ‘I. Asar-ı Atika Nizamnamesi’ olarak hazırlanmıştır. Dolayısı ile, eski eserler mevzuatı taşınmaz eski eserlerden çok, taşınır eski eserlerin korunması amacına yöneliktir. Bu ilk yasanın getirdiği en

önemli sınırlama, yabancı araştırmacıların yapacakları arkeolojik kazıların izne bağlanması ve buluntuların yurt dışına çıkarılmasının yasaklanmasını öngörmüştür. Değişen koşullar çerçevesinde yasa aynı isimler altında 1874, 1884 ve 1906 yıllarında değiştirilerek uygulanmaya devam edilmiştir. 1906 yılında yürürlüğe konan “Asar-ı Atika Nizamnamesi” Cumhuriyet Dönemi’nde de 50 yıl kullanılmıştır. Bu nizamname gerek taşınır, gerekse taşınmaz eski eserleri tespit edecek ve tescil edecek kurumları içermemiştir. Bu nedenle 1951 yılına kadar saptama görevini Milli Eğitim Bakanlığı Uzmanları, belgeleme görevini de İstanbul Eski Eserler Encümeni yürütmüştür [49].

Özellikle 1950’lerden sonra hızlı kentleşme sonucu yıkıma uğrayan taşınmaz eski eserleri koruma çabaları gündeme gelmiş, imar faaliyetleri sırasında ortaya çıkabilecek imar ve eski eserler sorunlarını çözmek ve korunmalarını denetlemek üzere 02.07.1951 tarihinde 5805 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi ile Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur. Yüksek Kurulun kuruluş amacı, yurt içindeki kültür varlıklarının korunması, bakımında uyulacak ilkeleri, bunlarla ilgili programları saptamak, uygulanmasını izlemek, denetlemek, anıtlarla ilgili her türlü konu ve anlaşmazlıklar üzerinde bilimsel görüş bildirmektir. Kurul beş doğal üye ve üç bakanlık temsilcisi ile bunların seçtiği on üç üyeden oluşmaktadır. Üyelerin tarih, arkeoloji, sanat tarihî, mimarlık, estetik, kent planlaması alanlarından biri ya da birkaçında uzmanlaşmış, bu konuda yapıt ya da inceleme ortaya koymuş kişiler arasından seçilmesi yasada ön görülmüştür. Bu kurula verilen geniş yetkilere karşın kararlarını uygulayacak ve denetleyecek bir yardımcı örgütün olmaması, yetersiz ve eskimiş bir eski eser mevzuatı ile çalışma zorunluluğu etkili bir politika geliştirilememesine sebep olmuştur. Bütün bunlara karşın sorumsuz imar çabalarına karşı koyan ve taşınmaz eski eserleri belgelemekle görevlendirilen tek kurum olarak Türkiye’de koruma tarihinin en önemli kuruluşu olmuştur [50].

24.06.1987 tarih ve 3386 sayılı kanun ile 2863 sayılı KTVK Kanunu’nun bazı maddeleri değiştirilmiş ve yeni maddeler eklenmiştir. 2863 sayılı KTVK Kanunu, günün gelişen ve değişen koşullarına adapte edilmesi için tekrar değiştirilmiş, bu değişiklikte 14.07.2004 tarihinde 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma

Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiştir. 27.07.2004 tarihinde ise 5226 sayılı kanun Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 2863 Sayılı kanunda, 2863 Sayılı (5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile değişik) KTVK Kanunu olarak değişmiştir (KTB, 2021).

3.3. BÖLÜM SONUCU: SİT ALANLARININ KEŞİF-TANIMA-KORUMA DENGESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Arkeolojik alanlar bir şehrin belleği, kentsel kimliğin önemli bir girdisidir. Arkeolojik alanların diğer önemli bir yönü de kentin geçmişinin bilimsel olarak incelenebilmesi için kaynak oluşturmaktadır.

Buradaki temel fikir sadece kentin içindeki arkeolojik buluntuları korumak olmayıp günümüz kentinin içindeki eski kenti yeniden yakalayıp korumaktır [51].

Yüzeyde hiç bir şeyin görünmemesi durumunda, literatürden yararlanarak, yüzey araştırması yaparak ya da sondaj kazısı gerçekleştirerek arkeolojik alan belirlenmesi yapılacaktır. Arkeolojik alanlar üzerindeki mülkiyet sorunlarını çözmek ve bu yerleri olanak verdiğince kamu denetimine geçirmek gerekir. Koruma eyleminin sistemli bir biçimde gerçekleşebilmesi için komple bir arkeolojik harita çıkarılmalıdır. Bu harita, bilgi ve bulgular artıkça, kentin tüm arkeolojik dönemlerini içeren, şehrin tarihsel gelişme profilini gösteren, bir kent bütünü haritası kimliğini ve niteliğini kazanacaktır [51].

Kentsel arkeoloji bir kent gerçeğidir, kentle bütünleşmesi, kent yaşamına katılması, kentsel verilere katkıda bulunması ve kentlilerce benimsenip sahip çıkılması gerekmektedir.

Arkeolojik mirasın yerinde korunması (in situ) olanaklarına ilişkin olarak; sergileme– sunum ya da ziyaretçi alanlarını kapsayan “arkeolojik park” ya da “açık

hava müzesi” gibi kullanım seçeneklerinin olabirliği, kentsel yerleşim alanı içindeki mekânsal ve işlevsel niteliğine dayalı olarak irdelenmelidir [52].

BÖLÜM 4

AÇIK HAVA MÜZESİ BAĞLAMINDA ÇEŞİTLİ ÖRNEKLERİN İNCELENMESİ

4.1. AÇIK HAVA MÜZESİ TANIMI

Açık hava müzesi, -tanımı her ne kadar dar bir kalıba sığmayacak olsa da en kaba tabiri ile- yıllarca süregelmiş, yapılış biçimi, sahip olduğu tarihi ve kültürel değerleri gibi birçok veri barındırdığından dolayı hatıralara yer etmesi ve bir miras olarak geleceğe aktarılması gereken, tüm bu sebepler dolayısıyla korunmaya muhtaç olan yapılar veya doğal, tarihi, arkeolojik, kentsel, kırsal ve karmaşık siteleri içeren çeşitli tasarım yaklaşımlarıyla düzenlenmiş mekânlardır. Mekânsal açıdan ifade edildiğinde açık hava müzeleri, mekân, peyzaj ve kültürel miras olgularını beraber içeren, belirli bir yerin kültürel mirası hakkında fikirleri dile getirmek, iletmek ve dolaşmak üzere inşa edilmiş, anlatımlar oluşturmak için kurulmuş alanlardır.

Açık Hava Müzelerinin bilinen ilk örneklerinden olan Norveç Oslo yakınlarındaki Hans Aall tarafından kurulan The Norsk Folkemuseum (Şekil 4.1 ve Şekil 4.2), orta çağ ve XX. yüzyıl arasındaki geleneksel Norveç yapı tiplerinin gelişimini gösteren, toplumun yaşayış biçimi hakkında ipuçları veren yapılardan oluşmaktadır. Bir diğer arketip olan 1891 yılında İsveç Stockholm'de açılan Skansen, İsveç mimarisini, yapıların içindeki hayatın akışını teatral bir şekilde farklı zaman dilimleri ile konu almaktadır. Bu düzenlemelerin Açık Hava Müzeleri kavramını folklorizm özelinde ele aldığı görülmektedir.

Şekil 4.1. II. oscar arşivi, 1885, fotoğraf: Axel Lindahl.

Şekil 4.2. Enerhaugen Banliyösündeki evlerin açılışından, 1969, fotoğraf: Norsk Folkemuseum.

AEOM (Association of European Open-Air Museum) geleneksel açık hava müzesini "yapısal ve işlevsel varlıklar olarak, yerleşim şekillerini, konutları, ekonomiyi ve teknolojiyi gösteren çeşitli yapıların açık havada bilimsel koleksiyonları" olarak tanımlamaktadır.

Diğer müze kategorileriyle karşılaştırıldığında, açık hava müzelerinin tüm örneklerini kapsayan bir tanım geliştirmenin daha zor olduğu düşünülmektedir. Bu durumun açık hava müzelerinin çok çeşitli örnekleri barındıran, heterojen bir kavram olmasından kaynaklandığı belirtilir.

Açık hava müzeleri geniş kullanım imkânları ve dış mekân şartlarıyla doğrudan ilişkili olması sebebiyle geleneksel müzelerden ayrışır. Çeşitli sivil mimarlık örneklerinin özgün konumlarından taşınmasının ardından belirli bir kompozisyona göre yerleştirildiği ve girişi kontrollü bir parkta sergilendiği açık hava müzelerinde, bir coğrafyanın sahip olduğu somut kültürel miras çeşitliliği tek bir mekânda temsil edilebilmektedir.

Açık hava müzeleri bilimsel kaynaklarla oluşturduğu kompozisyonlarıyla kültürel peyzaj bağlamında yeni mekânlar üretir. Bu kültürel peyzaj, eserler arasında dolaşmayı, muhafaza etmeyi ve sergilemeyi amaçlayan, bir mekân duygusu (sense of place) yaratacak şekilde inşa edilmiş bir birleşim olarak tanımlanır. Folk tarihi için önemli kültürel mekânlar olmalarının yanı sıra, bu kurumların koruma teorisinin gelişimine de katkı sağladığı düşünülmektedir. Özellikle açık hava müzelerinde sergilenen kültür varlıklarının muhafazası (preservation) ve yorumlanma (interpretation) tekniklerine yönelik konferanslar düzenlenmesi, konuyla ilgili bilimsel çalışmaların, uygulamaların ve farkındalığın gelişiminde etkisi olduğu belirtilir.

Açık hava ya da "halk" ya da "köy" müzelerinin kurulmasındaki temel gerekçenin sahipsiz veya yıkılmak üzere olan sivil mimarlık örneklerinin kurtarılması; ikinci olarak ise, söz konusu yapıların taşınmadan in situ olarak veya korunan bir yere taşıyarak yeniden sunmak olduğu ifade edilir.

4.2. ÜLKEMİZDE BULUNAN AÇIK HAVA MÜZESİ ÖRNEKLERİ HAKKINDA İNCELEMELER

4.2.1. Roma Açık Hava Müzesi, Ankara

Ankara Roma Hamamı, Ulus tarihi kent merkezinde, Çankırı caddesi üzerinde yer alan, Caracalla döneminde M.S. 3 yüzyılda yapıldığı, bazı araştırmacılara göre Hadrian döneminde de var olduğu kabul edilen ve 1931-1938 yılında gerçekleştirilen kazılarla ortaya çıkarılan sit alanı olarak kabul edilmektedir.

Höyük üzerinde yer alan hamamda 1938 yılında yapılan kazılarda Frig, Roma ve Bizans katları bulunmuş, kısmen de Selçuklu ve Osmanlı izlerine rastlanmıştır. Sürdürülen kazı çalışmaları neticesinde 1940-1943 yılları arasında yapılan kazılarda ortaya çıkartılan bu muhteşem yapı biri palaestra (spor alanı), öteki kapalı hamam kısımları olmak üzere iki kısımdan ibarettir.

Kazı alanında taban mozaikleri, sıvalar ve mermer kaplamalar yer almaktadır. Roma Hamamının ana binası Caldarium (sıcak), Tepidarium (ılık) ve Frigidarium (soğuk) bölüm olmak üzere üç ana gruba ayrılmaktadır [53]. Sütunlu yol/cadde; Roma döneminde etrafında galerilerin de bulunduğu sütunlu yollar inşa edilmiştir [54].

Şekil 4.3. Roma Hamamı açık hava müzesi ve ören yeri Ankara Ulus, fotoğraf/Orhan ÖZGÜLBAŞ.

Kazılarda bulunan sikkelere dayanarak hamamın Caracalla (MS 212–217) döneminde yapıldığı tahmin edilmektedir. Palaestra'nın kuzeydoğusunda yer alan Sütunlu Cadde üzerinde 2007–2011 yılları arasında kazı çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalarda da cadde ile bağlantılı dükkânlara ait mimari ortaya çıkartılmıştır. Ayrıca burada bulunan devasa bir İmparator heykeli de önemli bulgular arasındadır.

Şekil 4.4. Roma hamamı açık hava müzesi ve ören yeri Ankara Ulus [55].

Sanat ve Tasarım Dergisi içeriğinde yayımlanan, Doç. Muna Silav tarafından kaleme alınan “Kentsel Arkeolojik Miras ve Erişilebilirlik: Ankara Roma Hamamı Açık Hava Müzesi” makalesinde erişilebilirlik kavramı sorgulanmış ve kullanıcı ziyaretleri için TS 12576 standartları ile belirlenmiş tasarım ilkeleri kullanılarak alanda gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiği belirtilmiştir.

4.2.2. Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi, Osmaniye

Karatepe-Aslantaş çalışmaları klasik bir kazı şeklinde başlamış, bir süre sonra değişik konseptlere dayalı, uzun erimli, hala süregelen çok yönlü bir projeye dönüşmüştür. Bu kavramlar, eserlerin yerlerinden kaldırılmayıp yerli yerinde, kendi doğal ve tarihsel ortamı içinde onarılması, korunması, sergilenmesi, doğal çevreleri ve insan çevreleri ile bir bütün olarak ve bu bütünün parçalarının ayrı ayrı ele alınması, koruma konusunda mimari bir kaygının öne çıkması, rastlantıya bırakılmaması gibi tanımlanabilir [56].

Doğal çevrenin korunması açısından yapılan ilk iş, 1958 yılında eserlerin bulunduğu 7715 ha. ormanlık alanın Milli Park olarak ayrılması olmuştur [56]. Bu kararın tarihi

Şekil 4.6. Karatepe – Aslantaş Milli Parkı [56].

Şekil 4.7. Karatepe-Aslantaş Tepesi [56].

Karatepe-Aslantaş'ta mimari bir bütünün parçaları olan ve yaklaşık %50'si kırık dökük parçalara bölünmüş taş eserlerin ilk önce onarımına başlandı. Bunun için yer altında ve üstünde bulunan parçalar ait oldukları kale kapısı civarında toplandı ve ait oldukları eser araştırılıp bulunan parçalarla tümlendikten sonra yerlerine yapıştırıldı [57].

Şekil 4.8. Kuzey kapıya ait parçalar ve bazı birleştirmeler [56].

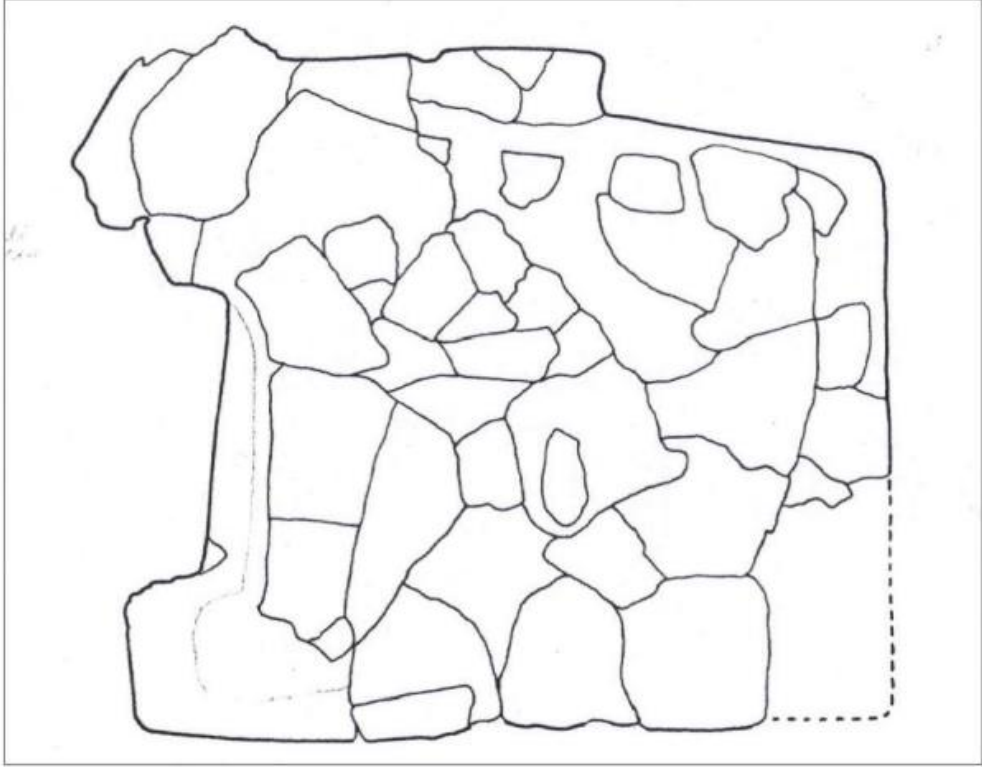
Şekil 4.9. Bir ortostatın parçaları [56].

Şekil 4.10. Arabalı ortostat tümlenirken [56].

Şekil 4.11. Aslan tümlenirken [56].

Şekil 4.12. Tümlenmiş aslan çizimi [56].

Şekil 4.13. Tümlenmiş bir ortostat [56].

Parçalanmış ve tümlenmiş eserlerin yeri bulunup, yerlerine konmasıyla eserler kendi doğal ve tarihsel yerlerini bulmuş olarak, yabancı ve yapay bir yerde sergilenmekten çok farklı bir anlam ve değer kazanıyordu. Ziyaretçi doğal ve tarihsel çevrede kuzeydeki dağlardan inen düşman kuvvetlerini artık hayalinde canlandırabiliyordu [57]. Çambel görsellerle desteklediği parça buluntularından tümlenen ortostat örnekleriyle tarihi değer in situ (yerinde) sergilenmesinin kullanıcının hissiyatını ne kadar güçlendirdiğini gözler önüne seriyor.

Şekil 4.14. Aynı ortostat odada yerini bulmuş olarak (sol başta) [56].

Taş eserlerin güneşten, yağmurdan, dondan zarar görmemesi, çatlakların oluşmaması için üzerlerinin örtülmesi zorunlu olunca, dalgalı saçtan geçici bir çatıdan sonra (Şekil 4.14, Şekil 4.15), böyle bir örtünün nasıl olacağı tartışması başladı. Kimi çevreler eserleri dikdörtgen biçimli, semerdamlı, ahır kapılı, yan duvarları pencereleli bir bina içine almayı, başkaları tarihi bir örneğe öykünerek kerpiç bir yapıyı öneriyordu. Oysa mimari bir kaygının öne çıkmasıyla, örtünün tamamıyla modern, eserleri ezmeyecek kadar sade ve hafif, sütunlar üzerine bir tente atılmışçasına havadar bir saçaklar sisteminde karar kılındı [56]. Çambel'in bahsettiği gibi tasarım nihai şeklini alıncaya kadar geçecek olan ara süreçte geçici bir örtüyle korunma uygulaması eserlere verilmesi gereken değer in situ doğru bir örneği olmuştur.

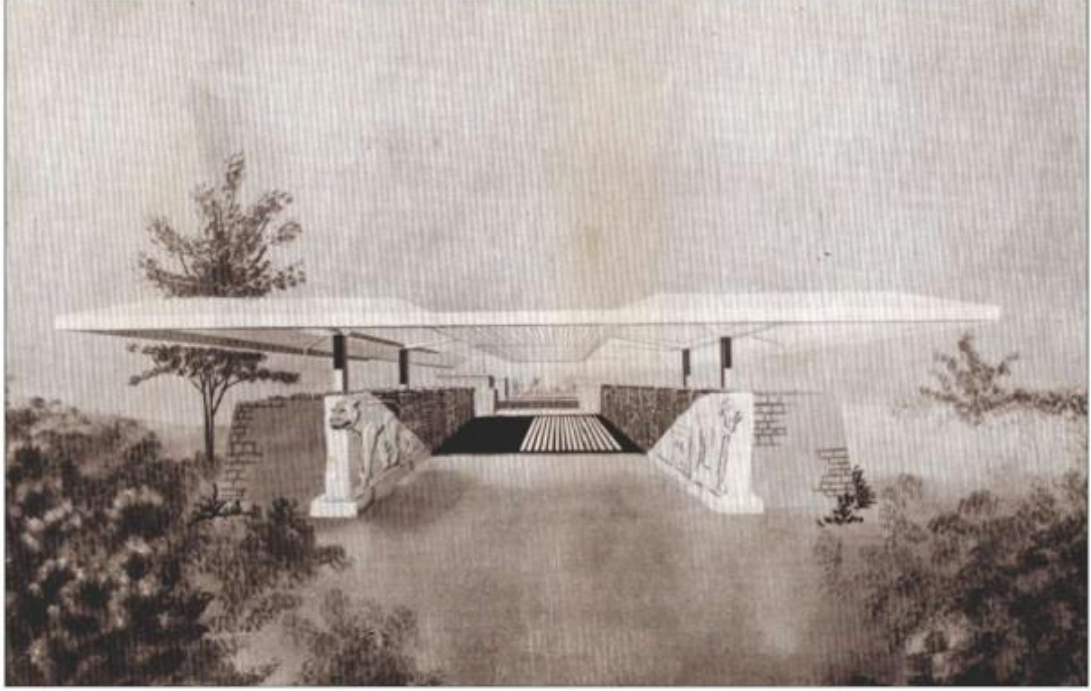
Şekil 4.15. Geçici dalgalı saç çatı [56].

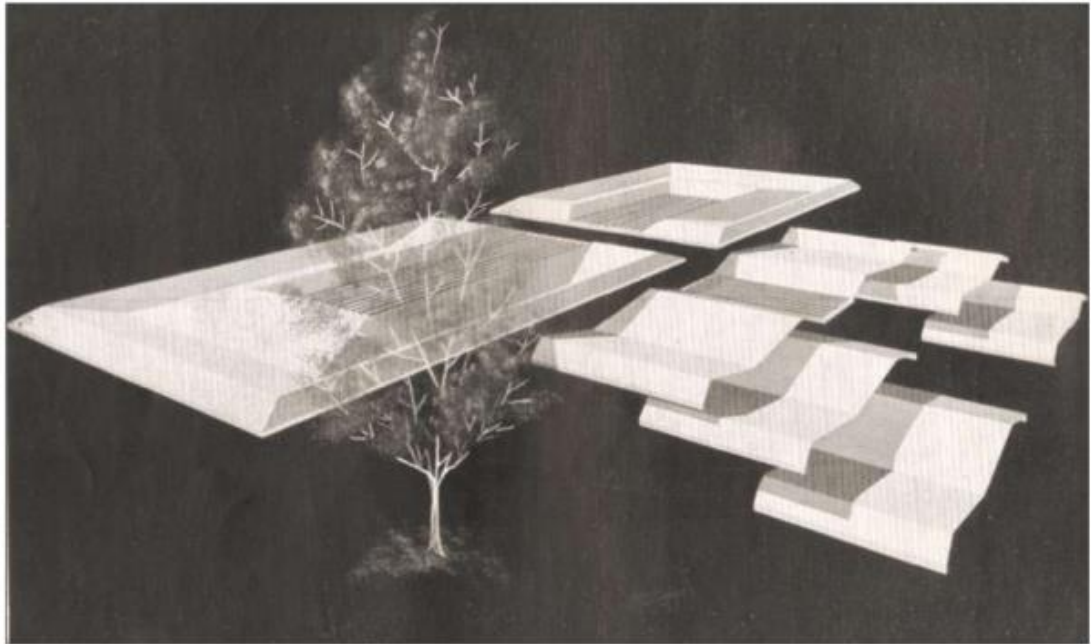
Şekil 4.16. Geçici dalgalı saç çatı [56].

Ön tasarısı İtalyan Restorasyon Enstitüsü mimarı Franco Minissi'nin olan (prefabrik plaklar ve tor çelik armatür ülkede uygulanamayacağı için) "Turgutun Saçakları"

diye tanınan uygulama projesi Yüksek Mimar Turgut Cansever'in, uygulanması NailÇakırhan'ın olan bu saçaklar Türkiye'nin başarılı ilk çıplak beton (brüt beton) örnekleri olarak ülkenin mimarlık tarihine geçti (Şekil 4.16).

Şekil 4.17. Franco Minissi'nin çatı projesi [56].

Şekil 4.18. Franco Minissi'nin çatı projesi (prefabrik plaklar) [56].

Şekil 4.19. Turgut Cansever'in saçakları (Güney Kapı) [56].

Şekil 4.20. Turgut Cansever'in saçakları (Kuzey Kapı) [56].

Şekil 4.21. Turgut Cansever'in saçakları (Kuzey Kapı) [56].

Şekil 4.22. Turgut Cansever'in saçakları (Güney Kapı) [56].

Halet Çambel danışmanlığında Franco Minissi ve Turgut Cansever tarafından tasarlanan Nail Çakırhan tarafından uygulanan Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi disiplinler arası iş birliğinin somut ve değerli bir örneği olmuş, Osmaniye Kadirli’de varlığını sürdüren Karataş-Aslantepe kalıntılarına artı değer katmıştır. Varoluşu MÖ 8’inci yüzyıla rastlayan Son Hitit Dönemine tarihlenen kalıntıların mimari kaygılarla korunmaya alınması başka bir eserin ve etiğin böylece şekil bulmasına vesile olmuştur.1961 yılında yapılan bu minimal biçimleniş bir başka tarihi katman olarak bugünlere ulaşmış ve geleceğe aktarılması gereken bir değer olarak alanda yerini almıştır (Şekil 4.21-Şekil 4.22).

Şekil 4.23. Halet Çambel danışmanlığında Franco Minissi ve Turgut Cansever tarafından tasarlanan Nail Çakırhan tarafından uygulanan Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi, Fotoğraf/Cemal Emden [57].

Şekil 4.24. Halet Çambel danışmanlığında Franco Minissi ve Turgut Cansever tarafından tasarlanan Nail Çakırhan tarafından uygulanan Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi, Fotoğraf/Cemal Emden [57].

Şekil 4.25. Halet Çambel danışmanlığında Franco Minissi ve Turgut Cansever tarafından tasarlanan Nail Çakırhan tarafından uygulanan Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi , Fotoğraf/Cemal Emden [57].

Şekil 4.26. Halet Çambel danışmanlığında Franco Minissi ve Turgut Cansever tarafından tasarlanan Nail Çakırhan tarafından uygulanan Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi , Fotoğraf/Cemal Emden [57].

Şekil 4.27. Halet Çambel danışmanlığında Franco Minissi ve Turgut Cansever tarafından tasarlanan Nail Çakırhan tarafından uygulanan Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi , Fotoğraf/Cemal Emden [57].

4.3. ÖRNEK ALAN İNCELEMESİ: GÖREME AÇIK HAVA MÜZESİ

Kapadokya, Türkiye'de İç Anadolu Bölgesi'nin güneydoğusunda ve Aksaray, Nevşehir, Kayseri, Niğde, ve Kırşehir sınırları içinde yer almaktadır. Kapadokya, volkanik tüf yapılı toprakların rüzgâr ve su tarafından erozyona uğramasıyla şekillenen eşsiz coğrafi oluşumlar içerir. Kapadokya' da iklim, keskin sıcaklık değişiklikleri, şiddetli yağışlar ve toprak şekillerinin oluşumunda önemli bir rol oynar. Aşınmayla oluşmuş bu yer şekilleri çeşitli geometriler sunmaktadır: koniler, sütunlar, kuleler, piramitler, dikitler. Kırk metre yüksekliğe kadar ulaşabilmektedirler. Bahsedilen dış etkenler tüm bu şekillerin yanısıra Zelve ve Göreme gibi vadi oluşumlarına da etki etmiştir (Göreme National Park and the Rock Sites of Cappadocia-UNESCO World Heritage Centre). Göreme Açık Hava Müzesi de bu vadi oluşumlarının bir parçasıdır.

Kapadokya bölgesinin iki Açık Hava Müzesinden biri olan Göreme Açık Hava Müzesi Nevşehir'e 13 km. uzaklıkta ve Göreme kasabasının 2 km. doğusunda yer alan bir kaya yerleşim yeridir. M.S. 4. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar yoğun bir şekilde manastır hayatı yaşanmıştır. Hemen her kaya bloğunun içinde kiliseler, şapeller, yemekhaneler ve oturma mekânları mevcuttur. Bugünkü Göreme Açık Hava Müzesi manastır eğitim sisteminin başlatıldığı yer olarak kabul edilir. Soğanlı, İhlara, Açıksaray aynı eğitim sisteminin daha sonraları görüldüğü yerlerdir. Göreme Açık Hava Müzesi'nde Kızlar ve Erkekler Manastırı, Aziz Basil Kilisesi, Elmalı Kilise, Aziz Barbara Kilisesi, Yılanlı Kilise, Pantokrator Kilisesi, Malta Haçlı Kilise, Azize Catherine Kilisesi, Karanlık Kilise, Çarıklı Kilise ve Tokalı Kilise bulunmaktadır. Göreme Açık Hava Müzesi 6 Aralık 1985 tarihinden bu yana doğal ve kültürel varlık olarak UNESCO'nun Dünya Mirası Listesi'nde yer almaktadır [58].

Kapadokya'nın merkezinde yer alan Göreme Açık Hava Müzesi, kaya bloklarının oyulmasıyla oluşan konut, depo, kilise, manastır gibi mekânlar oluşturduğu için Kapadokya topoğrafyasının insan işçiliği ile bütünleştiği bir alandır.

Kapadokya'nın sınırları, volkanik tüf çökellerinin rüzgâr ve su tarafından farklı erozyona uğramasıyla şekillenen eşsiz coğrafi oluşumlarla tanımlanır.

Dünya Mirası varlığı olan Göreme Millî Parkı 1986 yılında millî park ilan edilmiştir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı).

Göreme Açık Hava Müzesi başlıca dini yapılar olan Aziz Basıl Şapeli, Yılanlı Kilise, Elmalı Kilise, Aziz Barbara Şapeli, Malta Haçlı Kilise, Karanlık Kilise, Çarıklı Kilise, Tokalı Kiliseleri olmak üzere inanç ve kültür turizmi konusunda zengin içeriklere sahiptir.

Göreme, yer şekilleri oluşumlarıyla ve toprak yapısının kolay işlenebilirliğiyle (Şekil 4.28) tarih boyunca çeşitli inançlara barınak olmuş, insanların inanç özgürlükleriyle yaşamasına olanak sunmuştur.

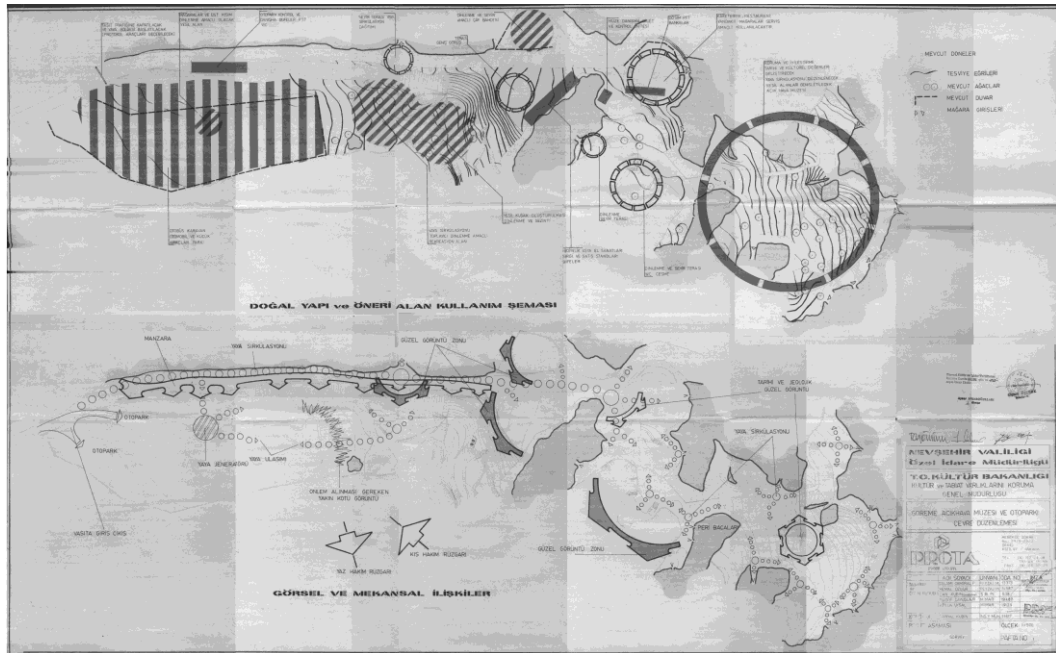
Şekil 4.28. Göreme Açık Hava Müzesi, Fotoğraf/Official Turkish Museums [59].

Çok sayıda kilise içeren Göreme Açık Hava Müzesindeki fresklerde İncil, Tevrat ve Hz. İsa'nın hayatı konu alınmıştır (Şekil 4.29).

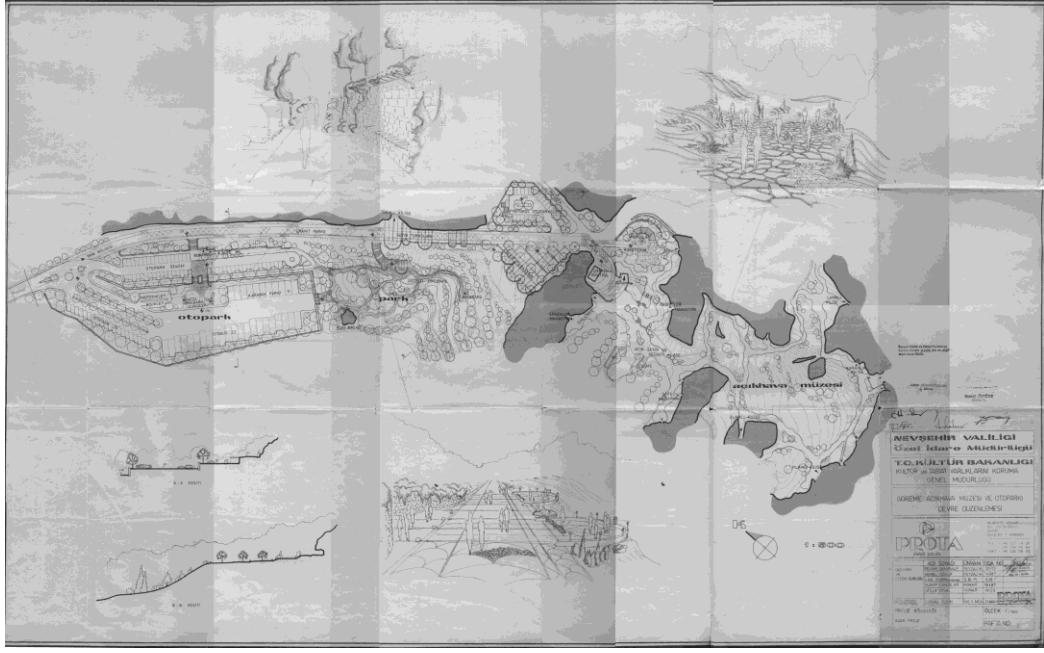

Şekil 4.29. Hz. İsa Freski, Fotoğraf/Official Turkish Museums [59].

Alan için daha önceleri çokça öneriler sunulmasına rağmen maddi imkânların yetersizliğinden kaynaklı uygulama yapılamamıştır. Bunlar içinde PROTA alan için kapsamlı bir öneri hazırlamıştır (Şekil 4.30)

Şekil 4.30. 1991 yılında PROTA şirketinin Göreme Açık Hava Müzesi için hazırladığı alan analizleri [60].

Şekil 4.31. 1991 yılında PROTA şirketinin Göreme Açık Hava Müzesi için hazırladığı alan analizleri [60].

Şekillerin kaynak kısmında bağlantı linkinde belirtilen bakanlığın hazırlamış olduğu sanal tur ile Göreme Açık Hava Müzesi internet üzerinden gözlemlenebilmektedir. Bu imkân doğrultusunda aşağıda alanla alakalı birkaç hususa değinilmiştir.

Bilet gişesi ve kontrollü giriş ile başlayan çok sayıda mağara biriminden oluşan alan, yönlendirici yürüyüş yolları ile düzenlenmiş, olabildiğince yalın halinde bırakılmıştır.

Bilet gişesi için tasarlanan bina yerel malzemeler kullanarak yapılmış olsa da kemerli pencereler tipolojisi, yanında uzayan cam cepheli eklektik kısmı ne alanın tarihi çevresine uymakta ne de günümüz yapı teknolojisiyle örtüşmektedir. Bu tarz hizmet binalarının tasarımları mimari kaygılar çerçevesinde tasarlanmalı, yapının inşa edildiği zaman dilimine uyum sağlarken tarihi çevrenin önüne geçmeyecek kadar minimal bir biçime sahip olması gerekmektedir (Şekil 4.32).

Şekil 4.32. Göreme Açık Hava Müzesi girişi, bilet gişesi, sanal müze ekran görüntüsü [59].

Göreme Açık Hava Müzesinin girişinde turnikelerin olduğu kısımda ihtiyaca yönelik tasarlanan ve ek bir yapı olan Müze Mağazasının kullanıcının alana ilk bakışını kapatmaması için zemine gömülerek tasarlanması artı bir değerken alanın dokusuna uygun olmayan renk kullanımları, karmaşık tabela görüntüleri, alüminyum korkuluklar, mağaza ve dış mekânın zemin geçişindeki özensizlik gibi detaylar bu değer önüne geçmiştir.

Şekil 4.33. Göreme Açık Hava Müzesi girişi, turnikeler, sanal müze ekran görüntüsü [59].

Kiliseler sırasıyla gezilirken ilk rastladığımız birim Aziz Basıl Şapeli oluyor. Şapelin içinde zemin ve aydınlatma müdahalesi gözlemleniyor. Ahşap malzemenin seçilmesi öz zemine zarar vermeyecek olması, sökülüp kaldırılabilir bir malzeme olması gibi sebeplerle olumlu iken mekânın zeminindeki detayların gözden kaçabilmesi adına olumsuzluk katmaktadır. Şapelin giriş kapısı ve üzerindeki pencereye cam eklentinin yapılması bu mekânın özünü bozan etkenlerdir (Şekil 4.34, Şekil 4.35). Açık Hava Müzelerinin tasarımında koruma ve kullanıcıya maksimum hissiyatı aktarma açısından gözleme imkânı sunma temel kriterlerdir.

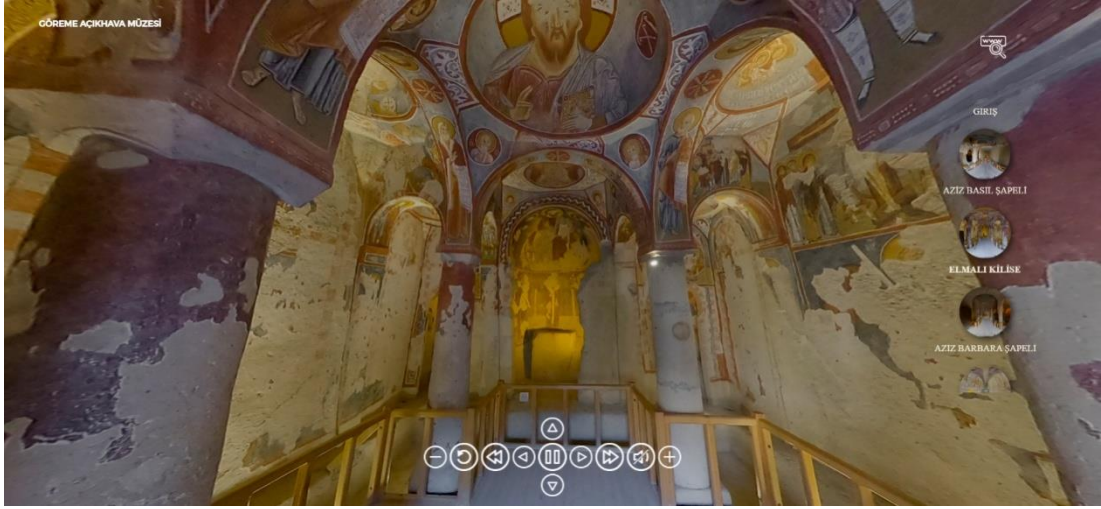

Şekil 4.34. Göreme Açık Hava Müzesi girişi, Aziz Basıl Şapeli, sanal müze ekran görüntüsü [59].

Şekil 4.35. Göreme Açık Hava Müzesi girişi, Aziz Basıl Şapeli kapı ve pencere detayı, sanal müze ekran görüntüsü [59].

Bir diğerk kısım olan haç plan tipinde tasarlanmış Elmalı Kilise duvarlarındaki fresklerin zamanında korunamaması sebebiyle insan etkeniyle tahribatı gözlemlenmektedir (Şekil 4.36). Elmalı Kilisenin dış cephesinde yapılan tamamlamalar biçimin bütünü bozmazken işlem gördüğünün bilgisini de kullanıcıya aktarmaktadır (Şekil 4.37).

Şekil 4.36. Göreme Açık Hava Müzesi girişi, Elmalı Kilise, sanal müze ekran görüntüsü [59].

Şekil 4.37. Göreme Açık Hava Müzesi girişi, Elmalı Kilise, sanal müze ekran görüntüsü [59].

BÖLÜM 5

ARAŞTIRMA ALANINA AİT BİLGİLER

5.1. PAPHLAGONİA HADRIANOUPOLİS ANTİK KENTİ KONUMU

Karabük ili, Eskipazar ilçesinin 3 km batısında “Viranşehir” olarak adlandırılan mevkiinde bulunmaktadır. Büyükyaylalar, Budaklar, Çaylı ve Beytarla köylerini içinde bulunduran bölgeyi kapsamaktadır. Hacı Ahmetler Mahallesi ve Budaklar köyünde antik kente dair bulgular yoğunlaşmaktadır. Hadrianoupolis antik kenti Paphlagonia, Bithynia ve Galatia bölgeleri sınırında yer alan bir Güney Paphlagonia kentidir.

Şekil 5.1. Eskipazar ilçesinin konumu.

Paphlagonia Hadrianoupolis'in Roma'nın bölgede kurduğu en önemli yerleşim yeri olduğu görülmektedir. Paphlagonia Hadrianoupolis Antik Kenti'nde 2003 yılından bu yana yürütülen çalışmalar ve kazılar, Hadrianoupolis'in de Paphlagonia'nın diğer yerleşimleri gibi merkezi bir bölgeye ve bu bölge çevresinde geniş bir alana sahip olduğunu göstermiştir. Son yıllarda kentte gerçekleştirilen jeoradar ve kazı

çalışmalarında ortaya çıkarılan bulgular, Hadrianoupolis özelinde bölgede Geç Kalkolitik Dönemden itibaren yani yaklaşık olarak 5500 yıllık bir yerleşimin varlığını kanıtlar niteliktedir.

Hadrianoupolis'te bugüne kadar Chora Kilisesi, Dört Nehir Kilisesi, Hamam A, Hamam B, Roma Konutu'nun kazısı tamamlanmış olup; Kuzebatı Nekropol Kilisesinin kazısı ise 2021 yılı kazı sezonunda tamamlanmıştır. Kare Planlı Yapı, Güney Nekropol ve Sur Duvarı'nda kazı çalışmalar devam etmektedir.

5.2. ANTİK KENTİN TARİHİ

Paphlagonia Hadrianoupolis Batı Karadeniz Bölgesinde, Karabük ili, Eskipazar ilçesinin 3kilometre batısında yer almaktadır. Güneybatı Paphlagonia kenti olan Hadrianoupolis antik dönemde Bithynia, Galataia ve Paphlagonia'nın güneybatısının sınırında bulunmaktadır [61]. Yerel halk arasında "Viranşehir" olarak anılan kentin bulunduğu vadi ve bu vadiyi iki parçaya ayıran Göksu Çayı 2003- 2007 arası yıllarda gerçekleştirilen arkeolojik kazılar kent yapılarının doğu batı ve güneyine doğru uzanmaktadır. Paphlagonia Hadrianoupolis kenti Eskipazar İlçe merkezinin batısında yer alan Hacı Ahmetler, Çaylı, Eleler mahalleleri ve Budaklar köyünün sınırlarında, Eskipazar- Mengen karayoluna muvazi olan alanda yer almaktadır. Kuzey- güney doğrultusunda 4 kilometre, doğu – batı yönünde ise 8 kilometrelik bir alanda Paphlagonia kentine ait arkeolojik kalıntılar olduğu tespit edilebilmiştir.

Kentteki yerleşimin, Roma, Erken Bizans ve Geç Hellenistik dönemlerinde İ. Ö 1.ve İ.S. 8. Yüzyıllar arasında olduğu yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır [62]. Ayrıca Geç Hellenistik evreye ilişkin kanıtlar, başka dönemlere göre daha az miktardadır. Bölgede, Hellenistik döneme ait izler Karabük ilinin Eflani İlçesinde görülmektedir. Kent merkezinde ortaya çıkarılan yapılar, ağırlıklı olarak Erken Bizans Dönemine ve Geç Roma dönemine tarihlenmektedir.

Diğer Paphlagonia kentlerinde olduğu gibi merkezi bir yerleşim alanına ve yayılım bölgesine sahip olduğu görülmektedir. Kentin yaklaşık 13 km kuzeydoğusunda yer alan ve yayılım alanının içinde olduğu düşünülen Asar Tepe'deki Kimistene

yerleşimi, bölgedeki en önemli arkeolojik noktalardan biridir. Kimistene yerleşimi hakkında kaynaklar yeterli bilgi aktarımı yapmadığı için ulaşılan veriler sınırlıdır. Hadrianoupolis kenti hakkında da antikçağ yazarları bilgi paylaşımı yapmamıştır (Pekman, 1993).

“Kaisareis Proseilemmenitai” adı ile ilişkili kentin İ.Ö. 6/5 yıllarında Galatia eyaletine bağlandığı Hadrianoupolis’e ilişkin en erken kanıttır. İmparator Hadrianus’un son hüküm yılları içerisinde Julius Scapula adındaki Galataialı bir yönetici tarafından yazdırılmış bir yazıtta Hadriaoupolis kentinin Galatia’ya bağlanmasından söz edilmektedir. Kentte bulunan halkın daha sonra kendilerine “(Kaisareis) Hadrianopol(e)itai” dedikleri kayıtlara geçmiştir. Kentte yeniden imar çalışmaları ve onarımlar İmparator Hadrianus tarafından yapılmıştır. Hadrianoupolis, İ.S. 3. Yüzyılın sonuna kadar Paphlagonia kenti olarak kalmıştır. Doğu Bithynia’daki Honorias eyaletine bağlanması ise Diokletianus’un kenti yeniden imar etme çalışmaları ile sağlandığı bilinmektedir. Kente ait bazı veriler antik yazarlar tarafından bahsedilmese de Erken Bizans dönemi belgelerinde bulgulara rastlanılmaktadır. Hierokles’in Synekdemosis’unda Hadrianoupolis İ.S. 6. Yüzyılda Honorias kentleri ile belgelenmiştir. İ.S. 5. yüzyılda kent dinsel önem kazanır ve bir piskoposluk halini alır [63].

İ.S. 5. Yüzyılın son çeyreğinde kentteki imar faaliyetleri gelişmeye başlar. Kentin yoğun bir yerleşime sahip olduğu ve önemli yapılaşmaların gerçekleştiği 6. Yüzyılda yapılan arkeolojik kazılarla ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Hadrianoupolis kentinin, İ.S. 5.ve 7. Yüzyıllar arasında 30.000 kişilik bir nüfus ile 10 kilometrelik bir yerleşim alanına sahip olduğu düşünülmektedir [62]. Fakat İ.S. 8. yüzyıl ile beraber Hadrianoupolis’teki yerleşimin büyük ölçüde sonlandığı anlaşılmaktadır. Kentte gerçekleştirilen araştırmalar ve keşifler sırasında, bu yüzyıla tarihlenen az sayıda kanıt bulunabilmiştir. Hadrianoupolis’in güneyinde bulunan Gangra kentinin 712 ile 727 yıllarında Arap akınlarına maruz kalması alanı olumsuz yönde etkilemiştir bu olay kanıt bulunamamasına önemli sebep olarak gösterilebilir.

İ.S. 8. Yüzyılda kentteki yerleşim durmuştur. Kent nüfusunun azalmasından sonra yerel halkın kent etrafındaki yayılım bölgelerine ve kuzeye doğru taşındığı

düşülmektedir. Bu ayrıntıda Kimistene yerleşimi dikkat çekmektedir. Bu yerleşime ait buluntular, E. Laflı başkanlığında gerçekleştirilen 2005 yılı yüzey araştırmalarında, Asar Tepe olarak tanınan bölgedeki dört yükselti üzerinde tespit edilmiştir. Kimistene'deki arkeolojik noktalar, “Birinci ve İkinci Nekropolis Tepeleri”, “Akropolis” “Sarnıç” olarak isimlendirilmiştir [61]. Akropolisin zirvesinde keşfedilen geç tarihli buluntular, İ.S. 10.ve 13. yüzyıllaradair çok sayıda seramik buluntusudur.

5.3. PAPHLAGONIA HADRIANOPOLIS'İ HAKKINDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Anadolu coğrafyasının diğer yerleşim bölgelerine göre daha az bilinen bu bölgede kent adına yapılan bilimsel çalışmalar son derece azdır. Alan üzerine çalışmalarda bulunmuş araştırmacılar, R. Foerster, A. Gökoğlu, D. R. Wilson, H. Kiepert, E. Guillaume, İ. Kaygusuz, M. Chamonard, E. Legrant, G. Mendel, R. Leonhard, K. Belke, C. Marek, G. Perrot, B. Umar, M. Douplet, J. H. Mordtmann, ve R. Matthews'dir [64].

Kentin konumu ilk kez 1854 yılında Heinrich Kiepert tarafından Asia Minor haritası üzerinde Viranşehir etrafında gösterilmiştir. Gustave Mendel kentin nekropolünü araştırmış ve 1901 yılında keşfettiği bir yazıttan hareketle, kentin alanını bir Viranşehir olarak tespit etmiştir. Ayrıca Gustave Mendel Strabon'un bahsettiği Kimistene ismini, Zeus kültü ile ilgili bir yazıttan esinlenerek ispatlayan ilk araştırmacıdır.

2003 yılına kadar Hadrianoupolis üzerine yapılan incelemeler epigrafik buluntular üzerinedir. Paphlagonia bölgesi ve kent çevresi üzerine en önemli incelemelerden bir tanesi D. R. Wilson'a ait doktora tezidir. D. R. Wilson da kentin Viranşehir olduğunu belirtmiş ve 2003 yılında Karadeniz Ereğli Müzesi tarafından kazısı yapılan B Kilisesinin yerini saptamıştır [65].

Hadrianoupolis kenti ve Paphlagonia Bölgesine yönelik en kapsamlı bilimsel çalışmalar Christian Marek ve Roger Matthews tarafından yapılmıştır. Marek,

1980’li yıllarda alanda çalışma yapma imkânı bulmuştur ve bu çalışmalarını 1993 senesinde basılan “Stadt, Ära und Territorium in Pontus-Bithynia und Nord-Galatia” adlı eserinde toplamıştır. 1997-2001 yılları arasında yapılan bilimsel araştırmalardan bir diğeri Roger Matthews başkanlığında, Çankırı ve Karabük illerinde “Project Paphlagonia” adı altında gerçekleştirilen yüzey araştırmalarıdır [66].

1998 yılında Çankırı’da araştırılan arkeolojik noktalar, Eldivan, Kızılırmak, Yapraklı, Korgun, Şabanözü, Bayramören ve Atkaracalar’dır [67]. Matthews ve ekibinin Paphlagonia Hadrianoupolis’i üzerine gerçekleştirdiği ilk incelemeler Karabük ilinin Eskipazar İlçesinde, 1998 yazında başlamıştır. 2009 yılında Project Paphlagonia üzerine yayımlanan kitabın altıncı bölümünde Asar Tepe’deki Kimistene yerleşimi, burada daha önce çalışmış araştırmacılara da değinilerek anlatılmıştır. Aynı bölüm içerisinde Paphlagonia Hadrianoupolis’i “Kaisareia Hadrianoupolis” başlığı altında ele alınmıştır [66].

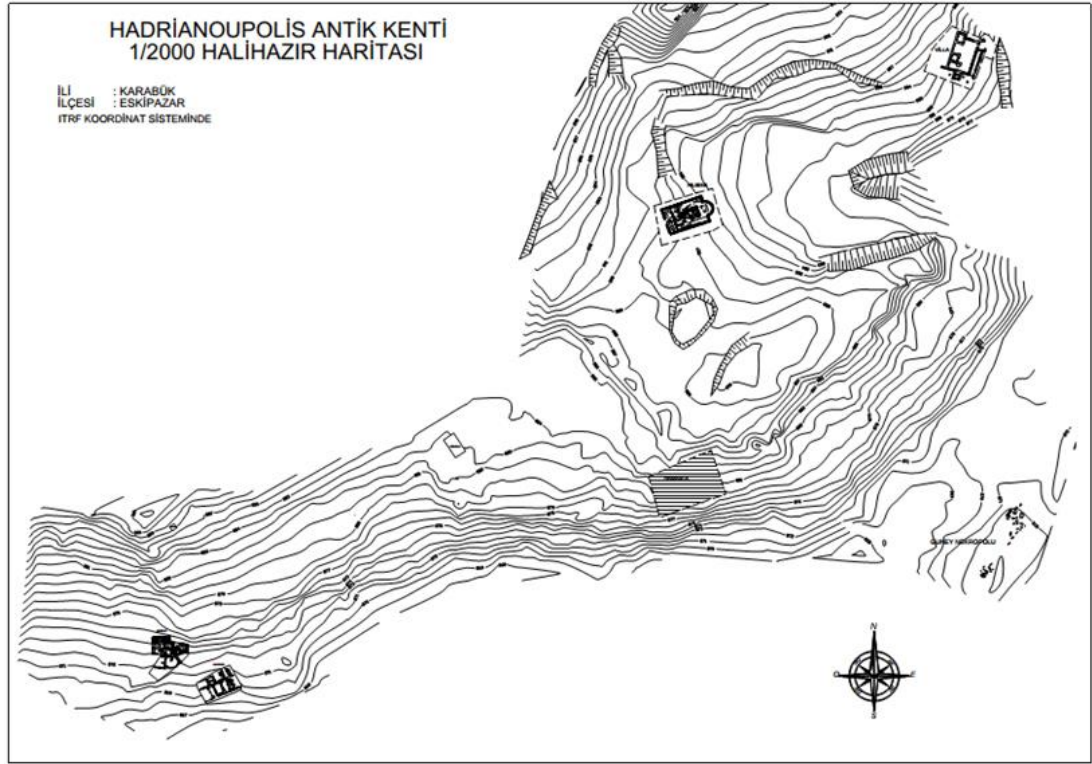
Paphlagonia Hadrianoupolis’i ve yayılım alanı üzerine ele alınmış yayınlar son derece azdır. Arkeolojik kazılarla birlikte eskiye oranla daha çok bilgi edinilse de kente dair daha çok tarihi ve arkeolojik belgeye ihtiyaç duyulmaktadır [61]. Kentle ilgili bazı veriler, Klaus Belke’nin “Paphlagonien und Honorias” adlı kitabında yer almaktadır [68].

Türk araştırmacılar içerisinde Hadrianoupolis ve Paphlagonia üzerine en kapsamlı çalışmayı Ahmet Gökoğlu gerçekleştirmiştir. Gökoğlu 1952 yılında “Paphlagonia: Gayri Menkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi” adlı bir kitap çıkarmıştır ve bu eserde Paphlagonia Bölgesi olarak bilinen coğrafyada bulunan yazıtlar, steller, tapınaklar, heykeller, kaya mezarları, kaleler, höyükler, hamamlar, çeşmeler, türbeler, mescitler Tümülsler ve diğeri kültürel unsurlar ile alakalı notlarını toplamıştır [69].

2005 senesinde Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü öğretim görevlisi Prof. Dr. Ergün Laflı yönetimindeki bir ekip tarafından kent ve kentin yayılım alanında yüzey araştırması yapılmıştır. 2006 ve 2008 yılları arasında aynı ekip tarafından arkeolojik kazılar ve keşfedilen yapıların konservasyon ve restorasyon çalışmaları devam ettirilmiştir [70].

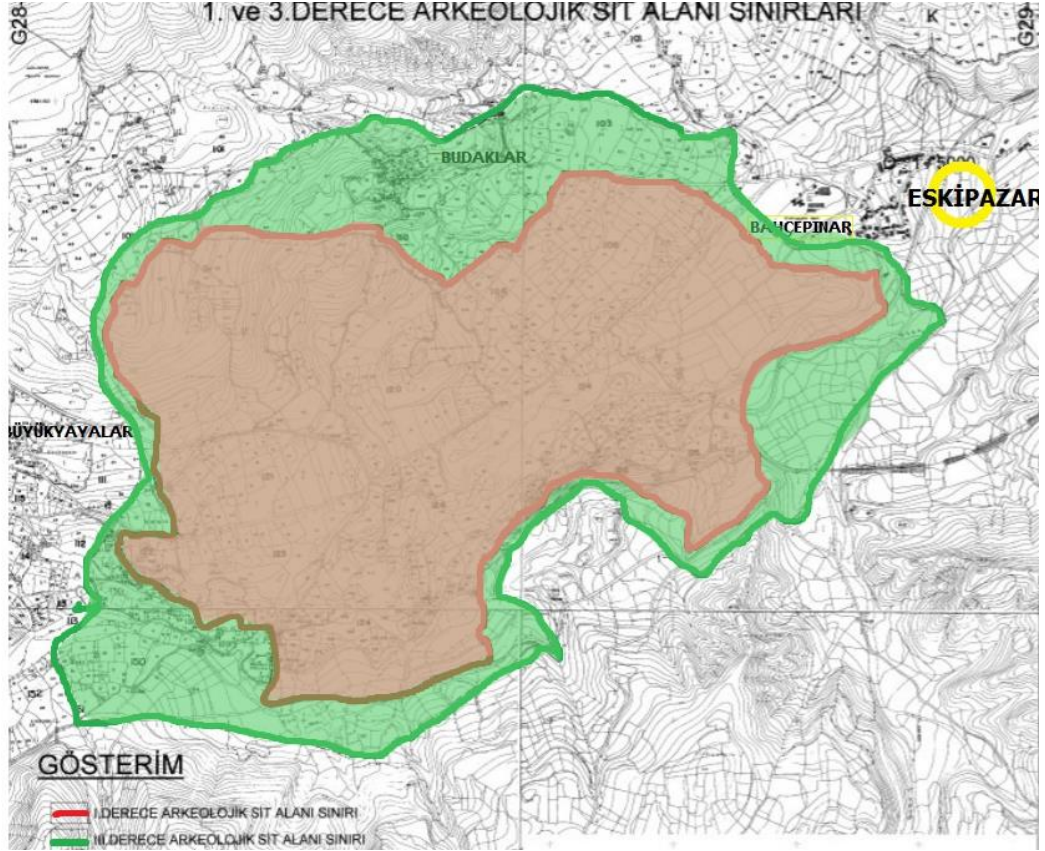
İsmail Kaygusuz da Paphlagonia bölgesi ile alakalı araştırmalarda bulunan başka Türk araştırmacıdır. Gangra etrafındaki yazıtlar üzerine yapmış olduğu doktora tezi bulunmaktadır [71]. Ayrıca Kimistene yerleşiminde ele geçen yazıtlar üzerine çalışmalarında bulunmuştur. Kaygusuz 1983 yılında Paphlagonia Hadrianoupolis'i yayılım alanındaki Kimistene yerleşiminde bulunan 16 adet yazıt hakkında yaptığı araştırmayı yayımlamıştır [72].

5.4. PAPHLAGONIA HADRIANOUPOLIS ANTİK KENTİ BULUNTU BÖLGELERİ VE ÖZELLİKLERİ

Şekil 5.2. Hadrianoupolis Antik Kenti halihazir haritasi [73].

Hadrianoupolis 'de yapılan arazi çalışmalarında 25 adet yapı kalıntısı bulunmuştur. Bu kalıntıların arasında eskiden villa olarak isimlendirilen “domus”, Geç Roma-Erken Bizans Dönemine ait hamam A ve B yapısı, eskiden kilise olarak isimlendirilen Erken Bizans Bazilikası, Orta Bizans Dönemine ait savunma yapısı, batı kaya mezarı yapısı, anıtsal mezar yapısı, tonozlu yapı, kubbeli yapı kalıntısı ve mozaik desenli bazı yapılar Erken Bizans'a uygun yapılar sayılabilir.

Şekil 5.3. I.ve III. derece arkeolojik sit alanı sınır ve tarama gösterimi.

Geç Roma ve Erken Bizans dönem kalıntıları Hadrianoupolis 'in bina yapıları dışında hemen hemen sadece kaya mezarları, kültü anıtları, yazıtlar ve az miktarda da seramik buluntularından oluştuğu görülmektedir. Hadrianoupolis 'de İ.Ö. 1. Yüzyıldan öncelerine kayıtlanan az seramik bulunmuştur.

İ.S. 6.-7. Yüzyıllar' da Hadrianoupolis'in Erken Bizans Dönemi'nde kent merkezindeki kamu yapıları ile bir "polis" olarak tanımlanabilecek, savunma duvarları ile çevrelenmiş bölgesel bir merkez olduğu bilinmektedir. Yaklaşık 8.000 ile 10.000 arası kentsel nüfusa sahip idi. Seramik buluntular, nümizmatik buluntuları ile beraber bölgenin kronolojisini yorumlamak için önemli kriterler arasındadır. Özellikle Hadrianoupolis'de bulunan Bizans sikkeleri İ.S. 6-7. Yüzyıllar boyunca domus yapısında ekonomik bir patlamanın işaretlerini açıkça göstermiş ve aynı zamanda Hadrianoupolis'in aktif bir kent yaşamını işaret eder özelliktedir. Bu durum seramik ve cam malzemenen de fark edilebilmektedir.

Hadrianoupolis’de Geç Roma- Erken Bizans Dönemi’nin en mühim buluntu alanları Hamam A ve domus ’tur. Seramik dökümlerin çoğunluğu İ.S. 5. yüzyıl sonundan İ.S. 8. yüzyılın başına kadar gelmektedir. Bu seramiklerin büyük bir çoğunluğu günlük kullanım içindir. Bu dönemde bezeme tekniklerinin ve yeni formların kullanılması dikkate değerdir. Pencere camı, kandiller, bilezik gibi cam buluntular ve çeşitli objeler Erken Bizans Dönemi’nde çok yaygındır. Cam buluntuların yanında bazı metal kap parçaları da ele geçmiştir [74].

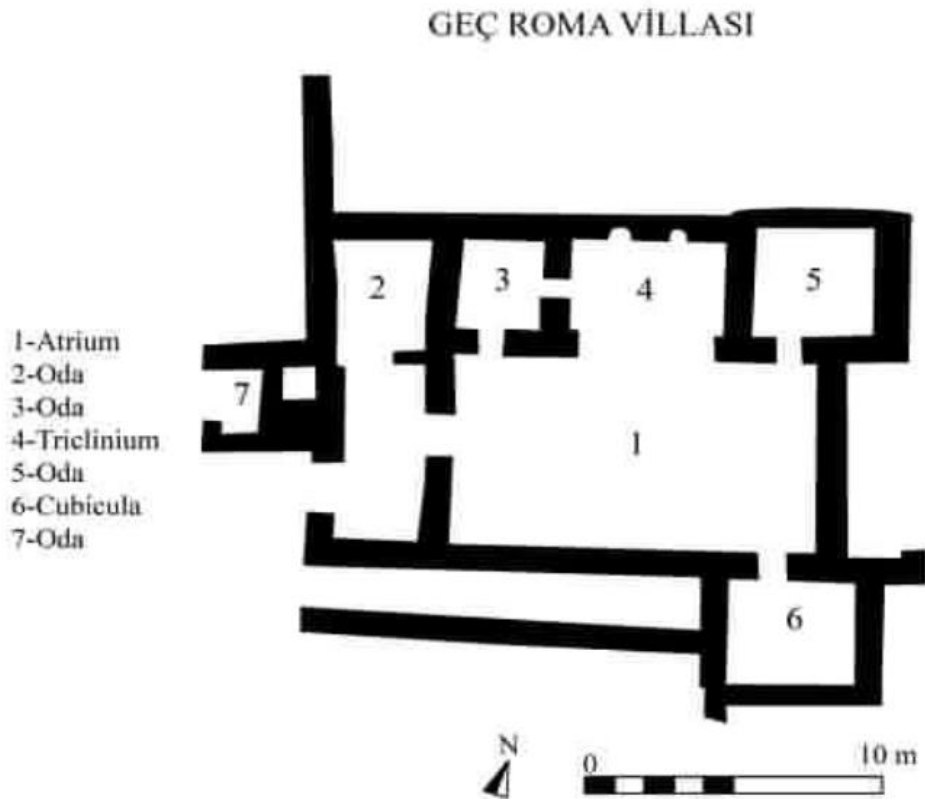
Hadrianoupolis’te bugüne kadar Kilise A, Kilise B; Hamam A, Hamam B ve Geç Roma Konutunun kazısı tamamlanmış olup; Kilise C yapısında ve Güney Nekropolünde çalışmalara devam edilmektedir.

5.4.1. Domus

Bazilika B’nin yaklaşık 150 metre doğusunda bulunmaktadır. Domus eskiden villa olarak isimlendirilmektedir. Bazı fresko ve mozaikleri ile yedi odadan oluşmaktadır. Domus yapısından ele geçen seramikler farklı amaçları ile diğer bazı odaların yanı sıra bir mutfak odası ve yaşam odasını önermektedir. Çok sayıdaki depolama kabı bu binada yiyecek ve suyun saklama kaygılarının olduğunu gösterir ve bitki kalıntıları çeşitli tarım uygulamalarını işaret eder niteliktedir. Seramik buluntularının çoğu tipik bir Erken Bizans günlük yaşama ait kap topluluğunu yansıtır. Bazı erken ya da geç parçaların olmasına rağmen, nümizmatik kanıtlara dayanarak bu yapı İ.S. 6. yüzyılın ortalarına tarihlenen tipik bir buluntu alanıdır. İ.S. 7. yüzyılın ortalarına kadar kullanılmış olmalıdır. Bu yüzden domusdaki buluntu grupları yak.100 ile 150 yıl gibi çok sınırlı bir kronoloji verir. Domusun çoğunlukla İ.S. 6. yüzyılın ortaları ile İ.S. 7. yüzyılın sonuna kadar olan döneme ait astarlı ya da astarsız örnekleri mevcuttur.

2007 yılında kazısına başlanan Geç Roma Konutu’nun (Domus) kazısında yapının 7 mekanı ortaya çıkarılmıştır. Oda 3 ve Oda 5’in zemini terakota kare plakalarla, oda 4’ün zemini ise mozaikle döşenmiştir. Oda 6 ve oda 7’nin yapıya sonradan eklendiği ve bundan dolayı yapının iki evresinin olduğu görülmektedir. Yapının ilk evresinde odalara atriumun sadece kuzey cephesine; daha sonradan eklenen oda 6 atriumun güney; oda 7 ise batı cephesine yerleştirilmiştir. Daha önceki yıllarda kazısı

tamamlanmamış olan,2012 yılı çalışmalarında ortaya çıkarılan önemli bir diğer unsur ise oda 4'tür.Oda 4 olarak adlandırılan bölüm, yapısı itibariyle diğer odalardan farklıdır. Diğer odalara nispeten daha geniş olan oda 4, kuzey iç duvarında yer alan iki adet niş ile dikkat çekmektedir. Oda 4'ün giriş kısmında iki adet sütun altlığı ortaya çıkarılmış ve odanın girişinin sütunlarla desteklendiği görülmüştür. Dolayısıyla odanın giriş kapısının olmadığı açıktır.

Şekil 5.4. Geç Roma villası plan şeması [75].

Şekil 5.5. Geç Roma villası üstten görünüm [75].

Şekil 5.6. Geç Roma Villası mozaikleri [76]

Şekil 5.7. Geç Roma kadın portresi [76].

Şekil 5.8. Geç Roma erkek portresi [76].

Şekil 5.9. Geç Roma villası 3D üst örtü çalışması [73].

Şekil 5.10. Geç Roma villası 3D üst örtü çalışması [73].

Şekil 5.11. Geç Roma villası 3D üst örtü çalışması [73].

Şekil 5.12. Geç Roma villası 3D üst örtü çalışması [73].

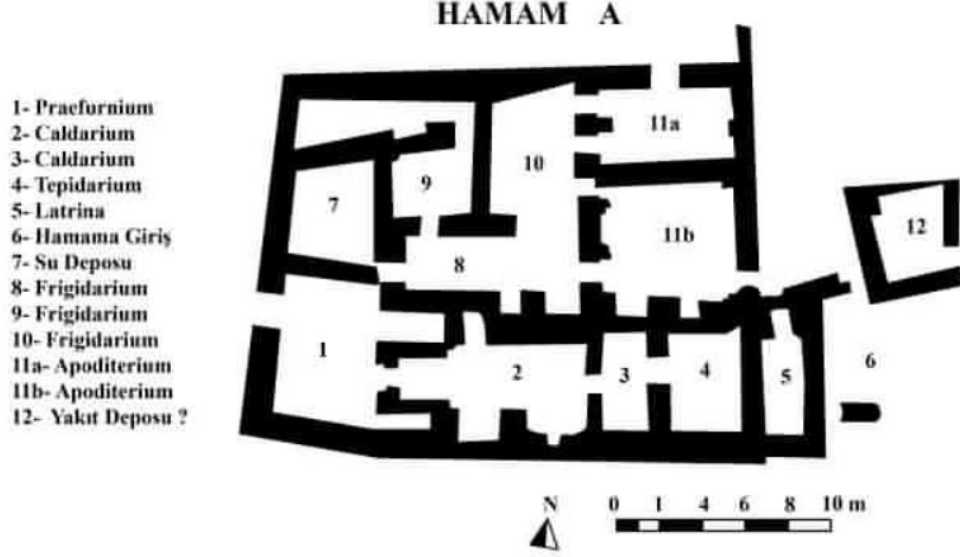
Şekil 5.13. Geç Roma villası 3D üst örtü çalışması [73].

5.4.2. Hamam A

Seramikler ve diğer küçük buluntular için Hamam A en önemli buluntu bölgesidir. 2003 yılında Ereğli Müzesi tarafından Hamam A kazısı yapılan Bazilika B'nin yak. 130 m güneybatısında, kentin güney bölümünde yer alan anıtsal bir yapıdır. 2006 ve 2007 yılında devam eden kazı çalışmalarında yapının büyük bir kısmını oluşturan 15 adet mekânı ortaya çıkarılmıştır. Hamam A Yapısı Roma hamamlarının plan tiplerine göre sıra tipi olarak adlandırılan plan tipi kategorisine girmektedir [76].

Mimari tasarımların hemen hemen her türü, mozaik zeminler, freskler, opus sectile, hypocaust sistemleri ve kiremit kaplamaları vb. burada keşfedilmiştir. Hadrianopolis'te en güvenilir stratigrafi Hamam A yapısında gözlenmiştir. Arkeolojik tabakaların iyi kapatılmaması ve tabakalar arasında bazı stratigrafik karışıklıklar olması mümkündür. Roma İmparatorluk Dönemi'ne (İ.S. 1.-4. yüzyıllar) ait kaba seramik,

tüm Hadrianopolis’de sadece Hamam A’da, fakat çok az miktarlarda ele geçtiği görülmektedir.

Şekil 5.14. Hamam A Plan şeması [75].

Zaman içinde yapısal bütünlüğü bozulan ya da zayıflayan tarihi yapıların restorasyon ve konservasyon uygulamaları öncesinde yapıların mimari, tarihi, sanatsal ve estetik özelliklerinin araştırılmasının yanı sıra arkeometrik incelemelerinin de yapılması, seçilecek onarım malzemelerinin özgün yapıya uygun olarak belirlenebilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Görsel olarak oldukça sağlam (dayanıklı) olarak algılanabilecek yapısal malzemeler iklimsel (mevsimsel döngüde sıcaklık ve nem değişimi, donma çözülme süreçleri), çevresel (sanayi bölgelerine, atık alanlara yakınlık, eksoz gazları salınımı, vejetasyon vb.) ve insani (tahripkar/vandalist veya turistik) etkilerle olumsuz yönde etkilenmekte, ani veya orta/uzun vadeli tuzlanma, çatlama, kopma, likenleşme vb. gibi bozulmalara uğrayabilmektedirler [77].

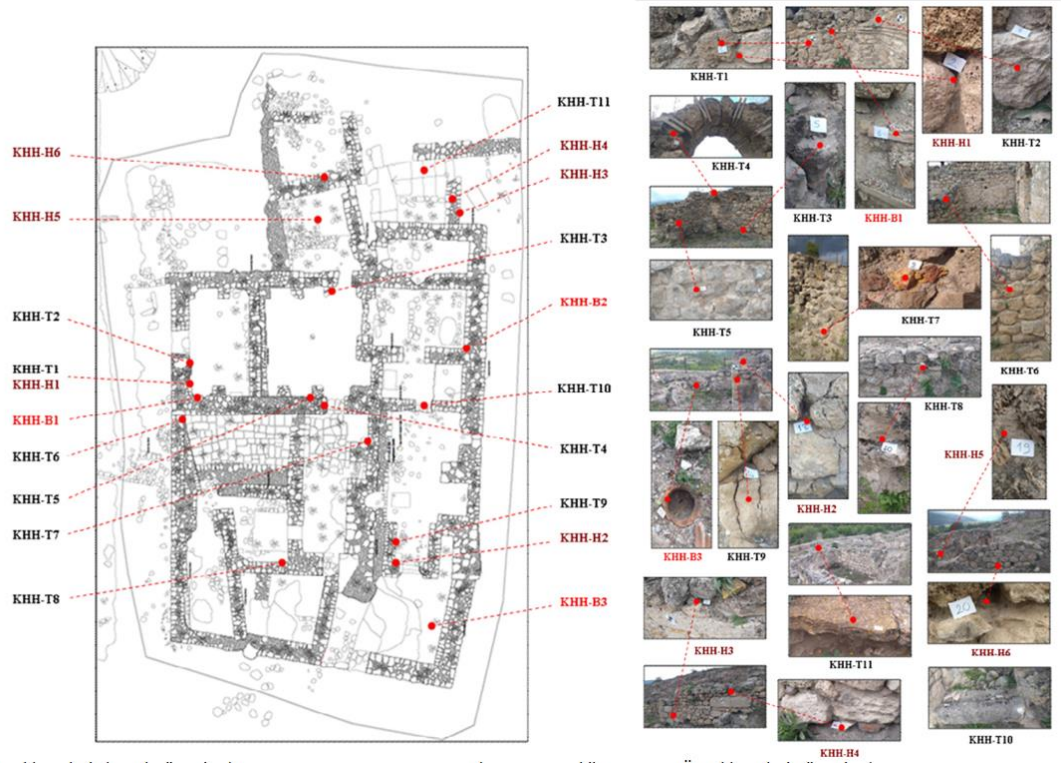

Şekil 5.15. Hamam A yapısı üstten görünüm [76].

Hamam A, özellikle mimari tipolojisi bakımından yansıttığı plan itibari ile Roma yıkanma geleneğindeki soğuk → ılık → sıcak döngüsü ile geleneksel yıkanma döngüsünü yansıtmaktadır. İlk yapım evresi MS 5. yüzyıla tarihlenen yapı bu özelliği ile kökenini Roma'dan alan temel yıkanma felsefesini devam ettirmektedir. Çünkü söz konusu dönem içerisinde Anadolu'daki hamam mimarisi yapılaşmasında asimetrik teknikler ve dikdörtgen ya da kare planlardan uzak dağınık bir düzen söz konusudur. Mimari tekniği olarak kentin tüm yapılarında görülen düzensiz moloz taşların kullanıldığı yapı, dönemin mimari üslubunun en iyi temsilcilerinden birisidir.

Şekil 5.16. Hamam A'dan bir kesit [78].

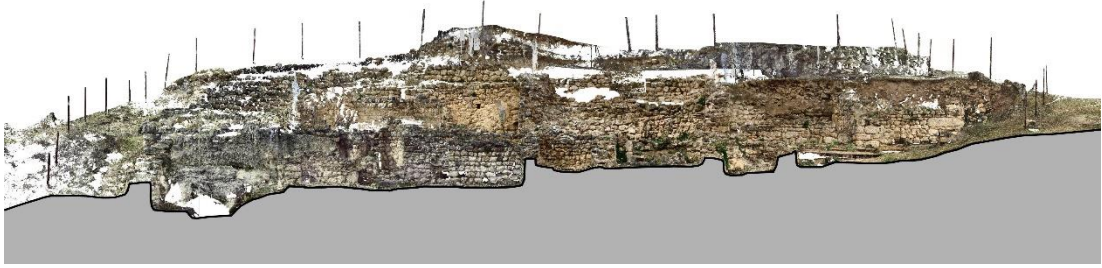
Şekil 5.17. Hamam A örneklemeleri plansal gösterim [77].

Örnekler	Açıklamalar	Malzeme Türü
KHH-T1	Z-12 No'lu mekanın kuzeybatı köşesindeki duvardan (1)	Taş
KHH-T2	Z-12 No'lu mekanın kuzey moloz taş duvardan (3)	
KHH-T3	Z-13 No'lu mekanın girişinden (5)	
KHH-T4	Z-13 No'lu mekanın girişindeki 2. kemerden (6)	
KHH-T5	Z-13 No'lu mekanın batı duvarından (7)	
KHH-T6	Z-11 No'lu mekanın kuzeydoğu köşesindeki duvardan (8)	
KHH-T7	Z-08 No'lu mekanın girişinden (9)	
KHH-T8	Z-09 No'lu mekanın batı duvarından (10)	
KHH-T9	Z-05 No'lu mekanın kuzeybatı köşesindeki duvardan (14)	
KHH-T10	Z-04 No'lu mekanın batı girişinin eşiğinden (15)	
KHH-T11	Z-01 No'lu mekanın üst kotundaki merdivenden (16)	Tuğla
KHH-B1	Z-12 No'lu mekanın kuzey moloz taş duvardan (4)	
KHH-B2	Z-03 No'lu mekanın güneybatı köşesindeki duvardan (11)	Künk
KHH-B3	Z-06 No'lu mekanın tabanından (12)	
KHH-H1	Z-12 No'lu mekanın kuzeybatı köşesinden (2)	Harç
KHH-H2	Z-05 No'lu mekanın kuzeybatı köşesinden (13)	
KHH-H3	Z-01 No'lu mekanın alt kotu güney duvarından (17)	
KHH-H4	Z-01 No'lu mekanın güney duvarından (18)	
KHH-H5	Z-14 No'lu mekanın doğu duvarından (19)	
KHH-H6	Z-15 No'lu mekanın batı duvarından (20)	

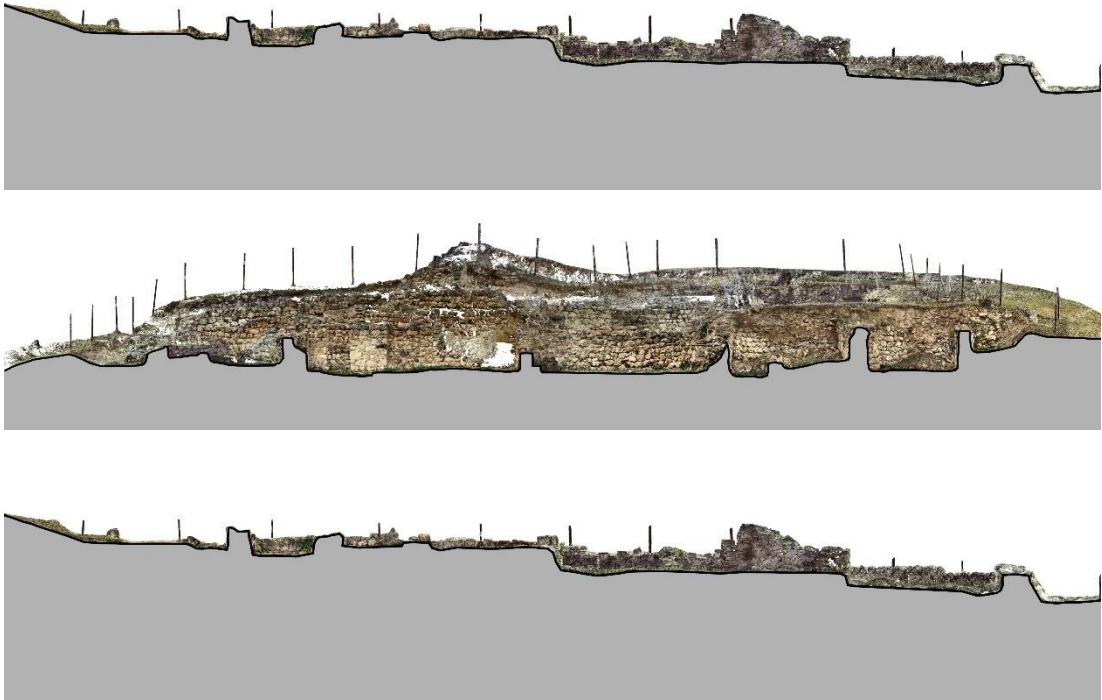
(*) Belirtilen rakamlar örnekleme sırasını ifade etmektedir

Çizelge 5.1. Hamam A örneklemeleri : taş, tuğla ve harç örnekler [77].

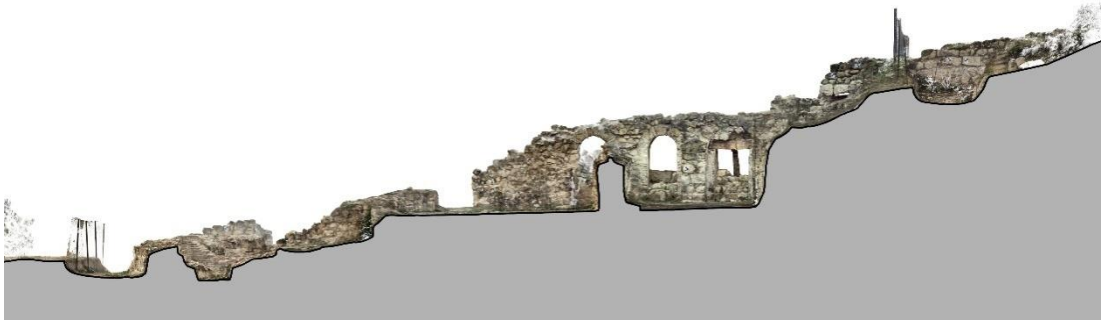
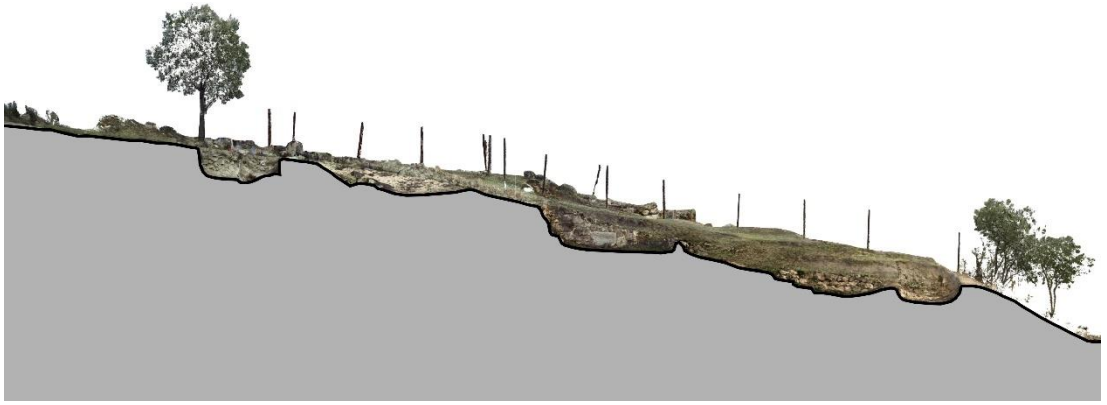
Malzeme raporları incelendiğinde, Hamam A yapısında genel olarak moloz taş ve almalı duvar örgülerinde kısmen tuğla kullanımı söz konusudur. Ayrıca hamamın su sisteminde de künk taşı parçası bulunmaktadır. Bu raporlar hem yapısal tanımlamalarda fayda sağlamakta, hem de restorasyon uygulamalarında seçilecek eşdeğer malzeme açısından da önemli bir altlık oluşturmaktadır.

Şekil 5.18. Hamam A'dan alınan bir kesit, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri [73].

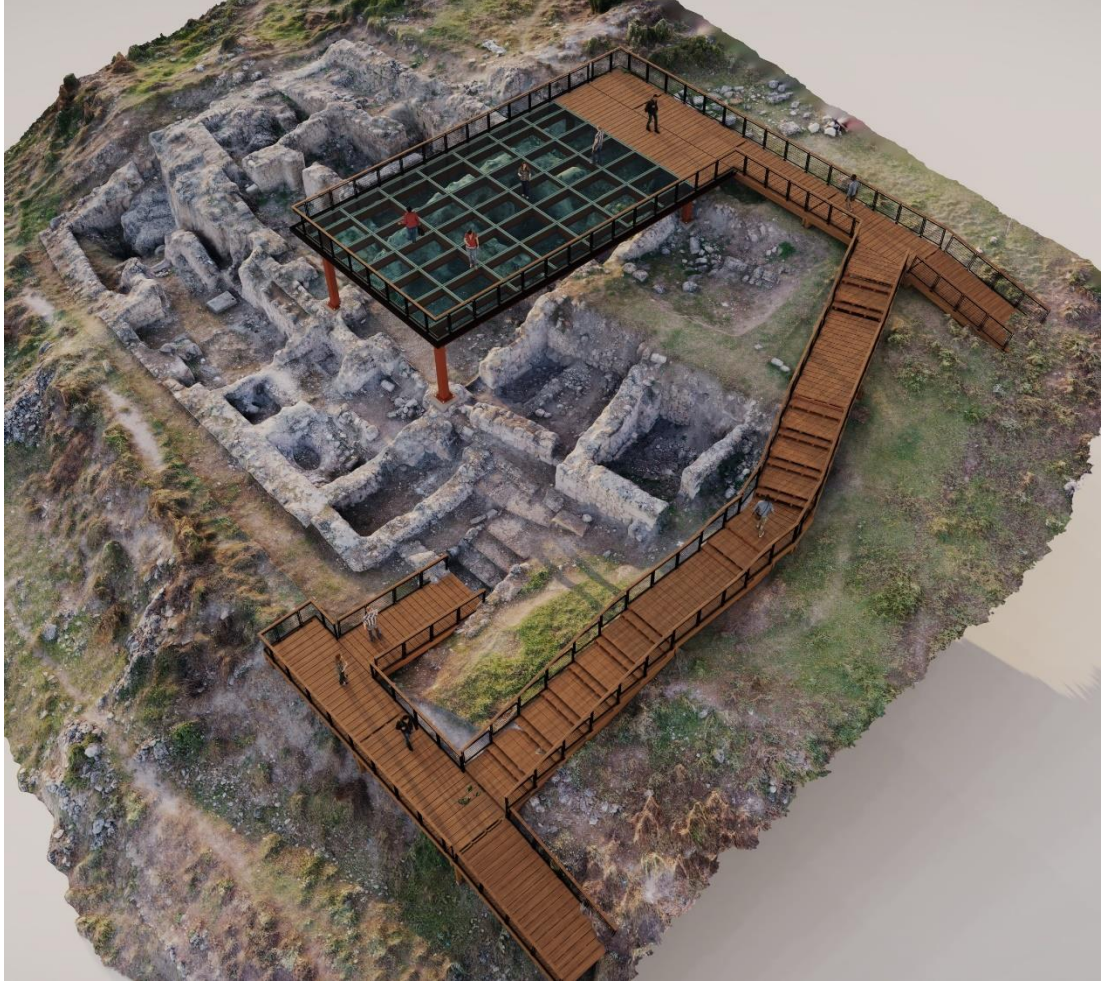
Şekil 5.19. Hamam A'dan alınan kesitler, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri [73].

Şekil 5.20. Hamam A'dan alınan kesitler, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri [73].

Şekil 5.21. Hamam A'dan alınan kesitler, Y.Mimar Mesut YILMAZ Çizimleri [73]

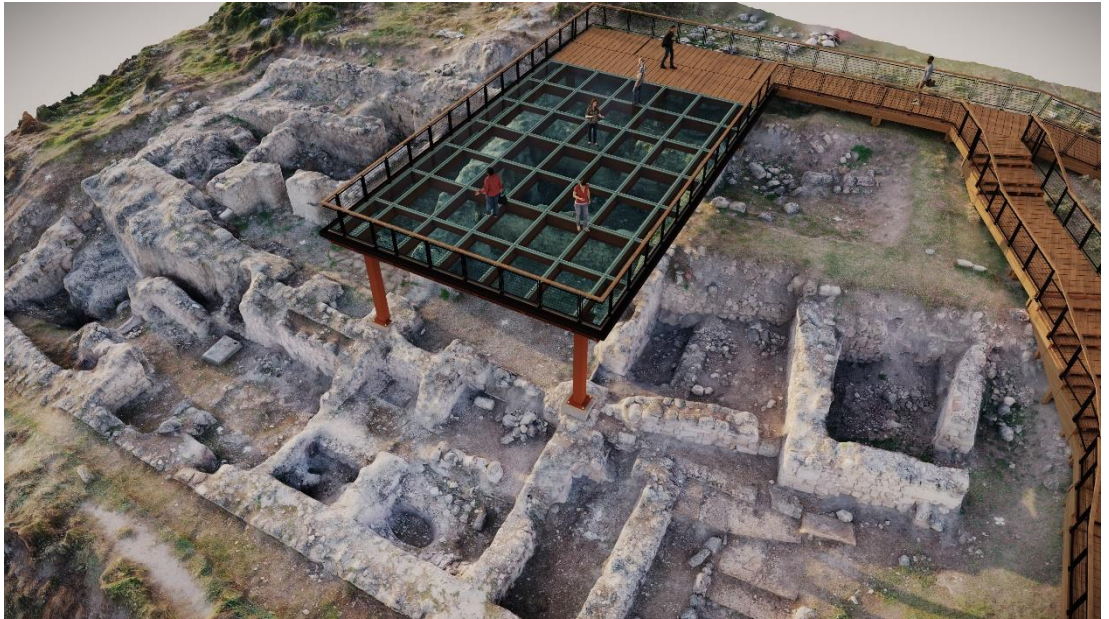
Şekil 5.22. Hamam A gezinti alanı tasarımı, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri [73].

Şekil 5.23. Hamam A gezinti alanı tasarımı, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri [73].

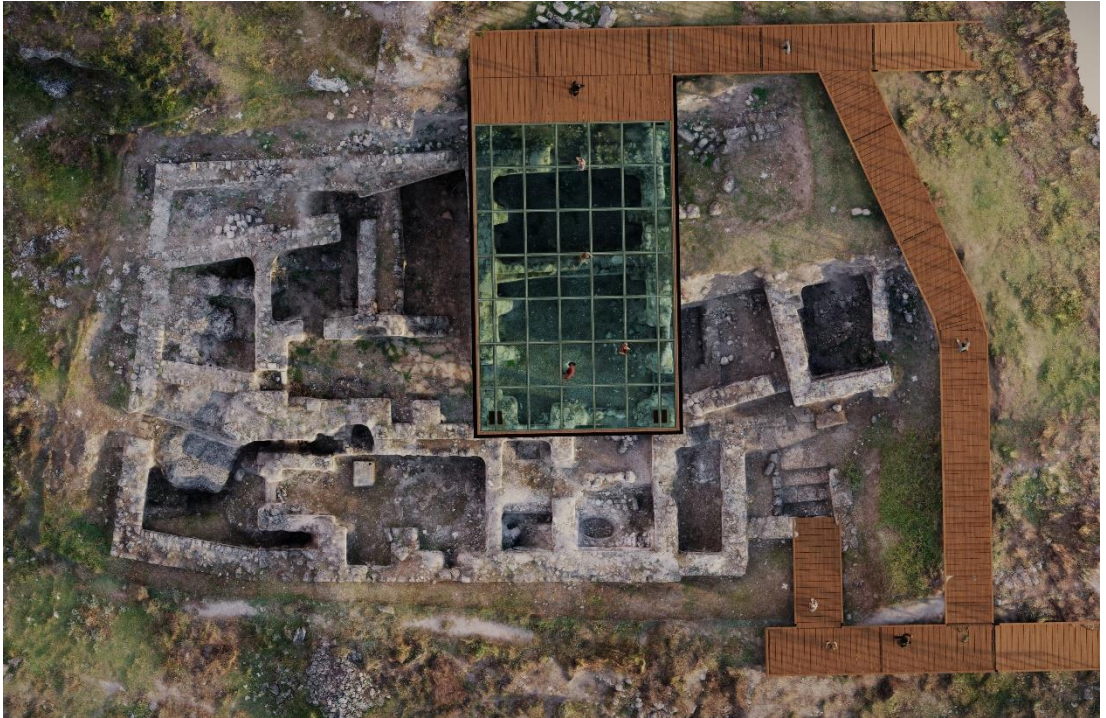
Şekil 5.24. Hamam A gezinti alanı tasarımı, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri [73].

Şekil 5.25. Hamam A gezinti alanı tasarımı, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri [73].

Şekil 5.26. Hamam A gezinti alanı tasarımı, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri [73].

Şekil 5.27. Hamam A gezinti alanı tasarım, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri [73].

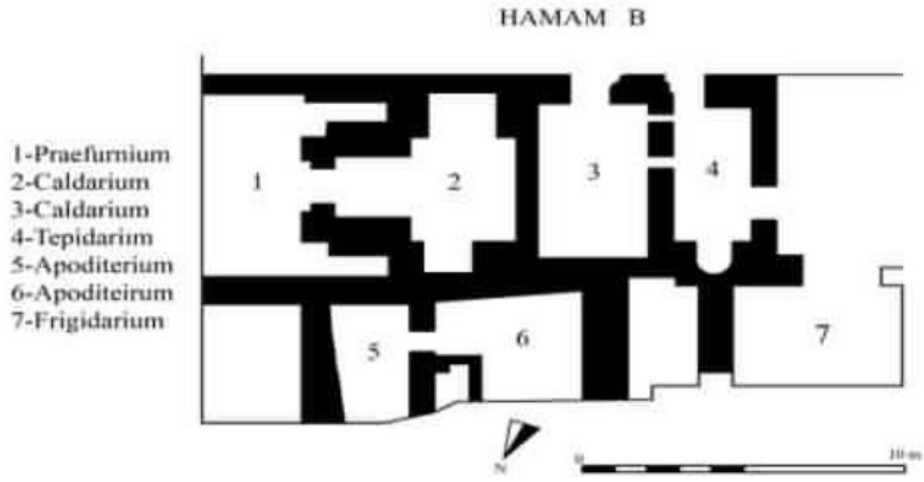
Şekil 5.28. Hamam A gezinti alanı tasarımı, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri [73].

Şekil 5.29. Hamam A gezinti alanı tasarımı, Y.Mimar Mesut YILMAZ çizimleri [73].

5.4.3. Hamam B

Hamam A'nın yaklaşık 200 metre kuzeybatısında ve Bazilika B'nin yaklaşık 150 metre batısında bir tepe ile beraber Hacıahmetler Mahallesi arasında Erken Bizans Hadrianoupolis'inin çekirdeğinde yer konumlandırılmıştır. Bu anıtsal yapı, Erken Bizans Dönemi'ne aittir.İ.S. 6. yüzyıl başından İ.S. 8. yüzyılın ortası arasında hem bir hamam hem de sivil bir yapı olarak kullanılmıştır. Hamamın 6 nolu bölümünün zemininde yer alan mozaik süsleme kırmızı, turuncu, beyaz, siyah ve mavi renk tesseralara sahip olup Hamam A yapısının 11 nolu bölüme yer alan mozaik süslemeyle çağdaş görünümündedir [76].

Şekil 5.30. Hamam B plan şeması [75].

Şekil 5.31. Hamam B'den bir kesit [78].

Şekil 5.32. Hamam B meander ve dama taşları mozaïği [76].

Şekil 5.33. Hamam B çiçek şeklindeki mozaik [76].

Şekil 5.34. Hamam B dama şeklindeki mozaik [76].

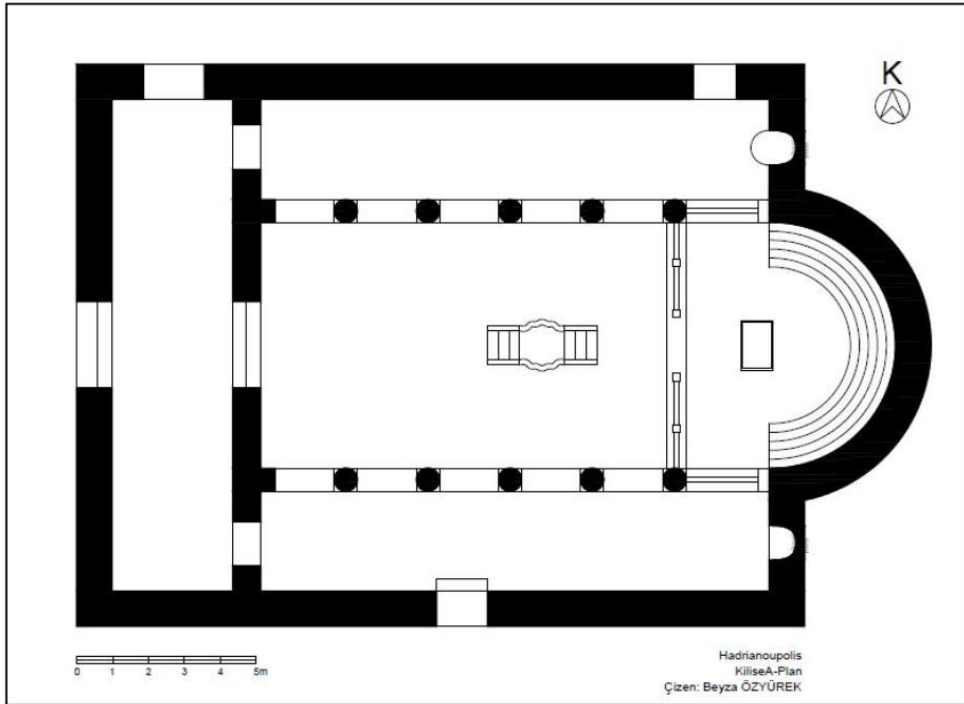
5.4.4. Bazilika A

Bizans kalesinin (Deliklikaya) yaklaşık 2 km. doğusunda ve Bazilika B'nin yaklaşık 5 km. kuzeydoğusunda, kentin sur kalıntılarının doğusunda yer almaktadır. İ.S. 6. yüzyılın başından İ.S. 8. yüzyılın ortalarına tarihlenen muhtemelen bir manastır ve şarap üretim atölyesi ile birlikte bir yapı kompleksine ait idi. Olasılıkla antik dini kaynaklarda bahsi geçen Aziz Alypius Stylite manastırlarından biri ile ilişkiliydi. 2006 yılında yapının zemininde çok kaliteli mozaikler ele geçmiştir. Çok az sayıda seramik parçası bu yapıdan toplanmıştır.

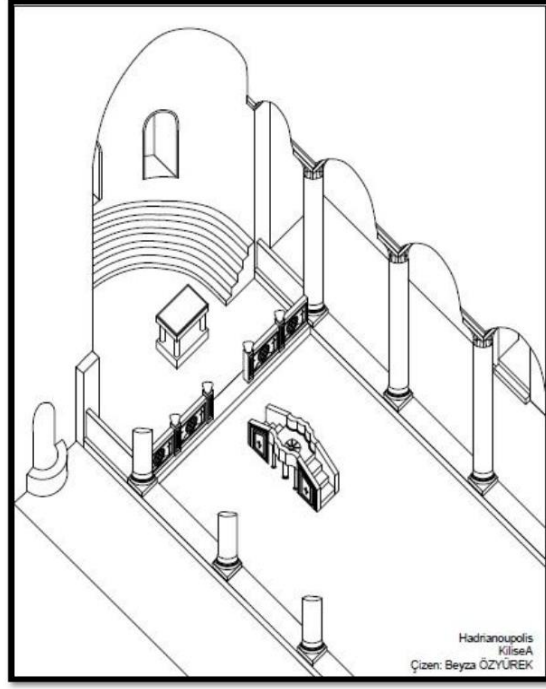
2006-2007 yıllarında kazısı tamamlanan yapının zemininde yer alan mozaiklerin ve duvarlarının restorasyon-konservasyonu 2012 kazı sezonunda gerçekleştirilmiştir [76].

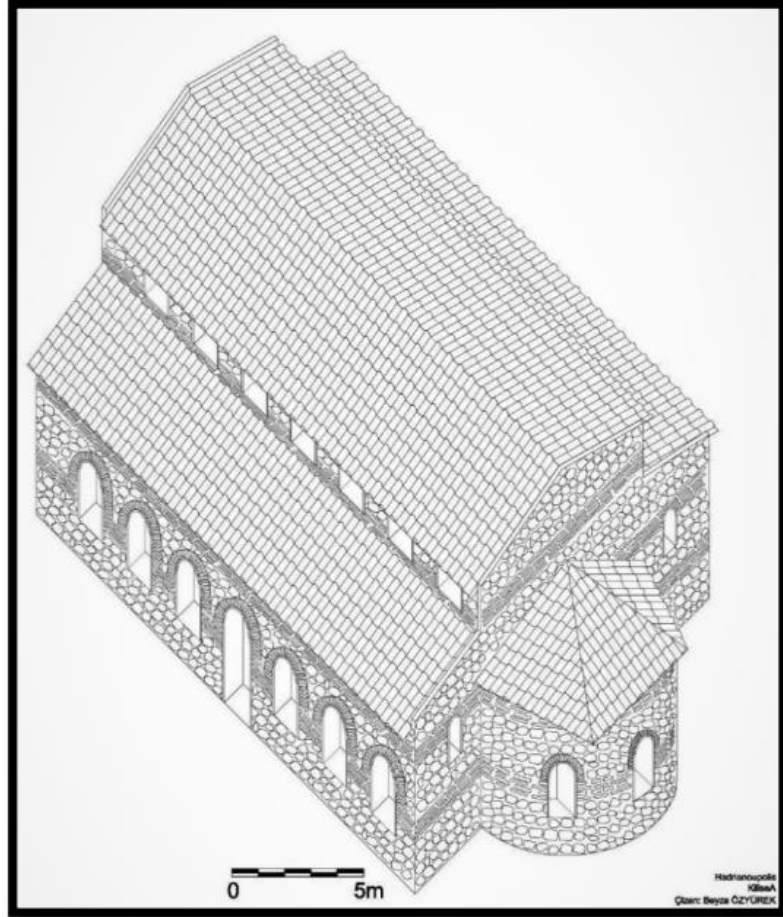
Şekil 5.35. Kilise A yapısı plan ve rölöve gösterimi [73].

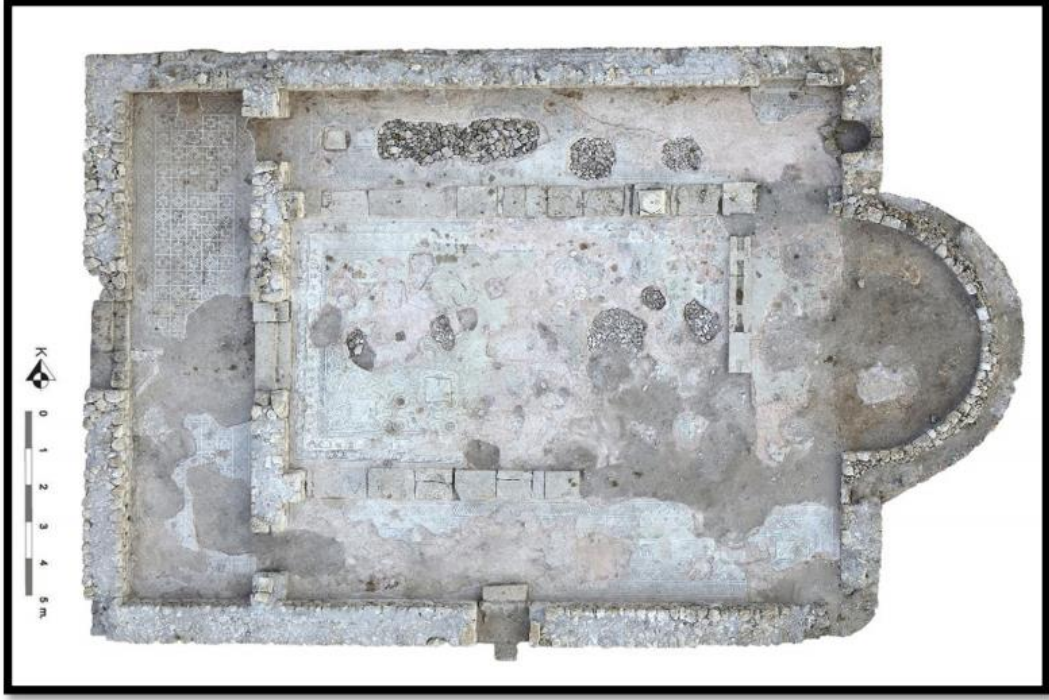
Şekil 5.36. Kilise A yapısı plan restitüsyonu [79].

Şekil 5.37. Kilise A yapısı plan restitüsyonu [79].

Şekil 5.38. Kilise A yapısı plan restitüsyonu [79].

Şekil 5.39. Kilise A yapısı genel görünüm [76].

Kilise A, bazilikal planlı bir kilisedir. Bazilikal plan tipine sahip kiliseler, genellikle sütunlarla ayrılan, 3 ya da 5 nefli olmaktadır. Bu kilisede günümüze bir kısmı gelebilen mozaiklerde Nuh'un Gemisi ya da Cennet Bahçesi Hayvanları sahnesine ait hayvan tasvirleri bulunmaktadır. Panoların günümüze kadar ulaşan hayvan figürleri fil, tavuskuşu, geyik, grifon, kaplan, benekli tavuk ve karacadır.

Şekil 5.40. Kilise A yapısı tavuskuşu mozaïği [76].

Şekil 5.41. Kilise A yapısı grifon mozaïği [76].

Şekil 5.42. Kilise A Yapısı Kaplan Mozağı [76].

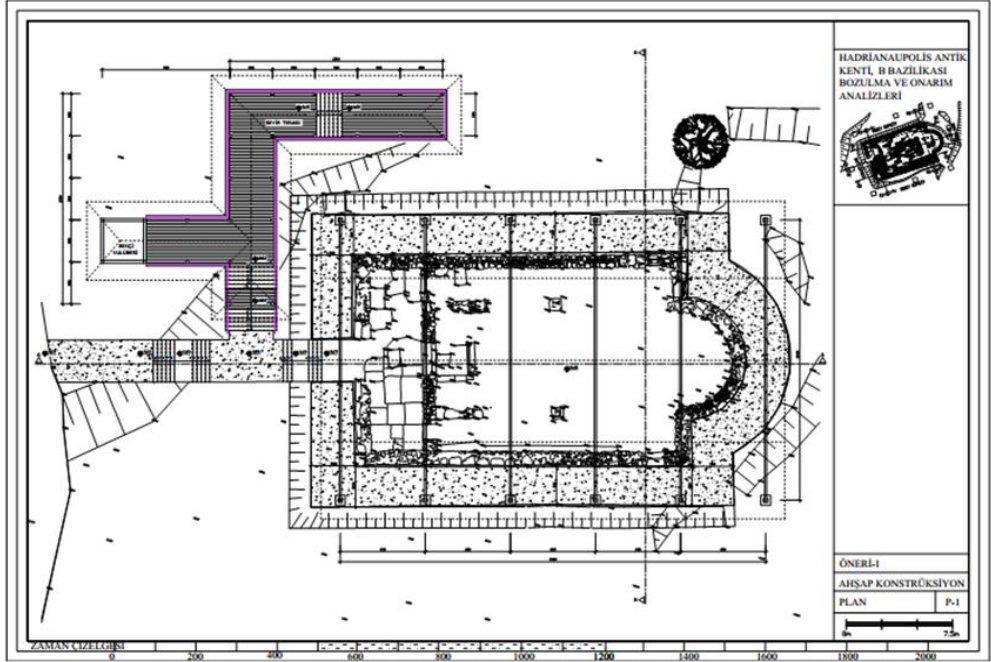
5.4.5. Bazilika B (Dört Nehir Kilisesi)

Hadrianoupolis antik kentinde 2003 yılında Karadeniz Ereğli Müzesi tarafından gerçekleştirilen kurtarma kazılarında ortaya çıkarılan Kilise B, Hadrianoupolis antik kentinin merkezi olarak kabul edilen bölgede yer almaktadır.

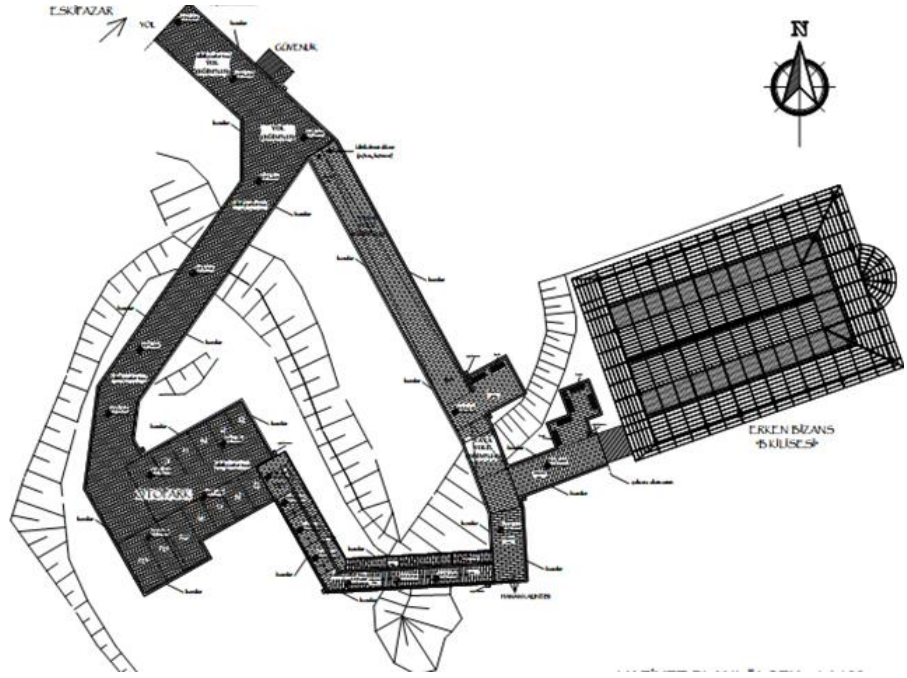
Yapı, Göksu Çayının 500 m. kuzeyinde bulunan bir etekte yer almaktadır. Yapının kent surlarının içinde konuşlandırılması ve kent merkezine olan yakınlığı göz önüne alındığında Kilise A'dan daha sonraki bir dönemde inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Pagan inancın üzerine gelen yeni dinin yapısı olan kiliselerin şehir merkezlerinde kendilerine yer bulmaları oldukça fazla zaman almıştır. Tıpkı Kilise A gibi B'de bazilika planına göre inşa edilmiştir [80].

Şekil 5.43. B Kilisesi üstten görünüm [75].

Şekil 5.44. B Kilisesi plan gösterimi ve öneri konstrüksiyon, Mimar Sedat BİÇER çizimleri [73].

Şekil 5.45. B Kilisesi plan gösterimi ve öneri konstrüksiyon, Mimar Sedat BİÇER çizimleri [73].

Şekil 5.46. B Kilisesi plan üst örtü öncesinde kazı çalışmaları devam ederken [78].

Hadrianoupolis antik kentinin çekirdek bölgesi olarak adlandırılan alanda yer almaktadır. Sütunlarla ayrılmış, 3 nefli bir yapıya sahiptir. Kilise B yapısının naosunda, ellerinde, içinden nehirlerin aktığı cornucopia tutan erkek ve kadın

figürleri olarak resmedilmiş olan personifikasyonlar, kuzeyden güneye doğru Geon, Phison, Tigris ve Euphrates olup; isimleri sol üst köşelerinde yazmaktadır. Bu personifikasyonlar Tevrat'ta ve İncil'de adlandırılan cennette var olduğuna inanılan nehirlerdir.

Şekil 5.47. B Kilisesi personifikasyonlar [76].

Şekil 5.48. B kilisesi üst örtü içerisinde bir kesit [78].

5.4.6. Kilise C (Kuzeybatı Nekropol Kilisesi)

Hamam B olarak adlandırılan yapının 15-20 m kuzeyinde yer almaktadır.Bu alanda ilk kazı çalışması 2007’de gerçekleştirilmiştir.Yol çalışması sırasında ortaya çıkan yapı kalıntısının sadece apsis bölümü ortaya çıkarılmıştır.2014 yılında kentin önemli görülen noktalarında yapılan arkeo-jeoradar çalışmaları neticesinde yapının bir kilise kalıntısı olduğu anlaşılmış ve 2016 yılından itibaren kazı çalışmalarına başlanmıştır [76].

Şekil 5.49. C kilisesi üstten görünüm [76].

2017 yılında yapının doğu ve kuzeydoğu noktalarında kazı çalışması yapılmış ve yapının Erken Bizans Dönemi’ne (MS 4.-5.yy) ait bir kilise olduğu anlaşılmıştır.Yapılan çalışmalarda bema ve apsis içerisinde zeminin mozaiklerle süslendiği tespit edilmiştir.Mozaiklerde boğa,aslan ve tavuskuşları resmedilmiştir.2018 yılı kazı çalışmalarından elde edilen bulgular sonucunda,mimari ve süsleme özelliklerinden de yola çıkılarak kilisenin ilk olarak MS VI.Yüzyılsonu ile MS. V. yüzyıl arasındaki bir tarihte inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Şekil 5.50. C kilisesi tavuskuşu mozaïği [76].

Şekil 5.51. C kilisesi aslan mozaïği [76].

5.4.7. Kare Planlı Yapı

Kare planlı yapı Dört Nehir Kilisesi'nin 50 m güneyinde konumlanan ve ilk defa 2020 yılında kazı çalışmalarına başlanan yapı, kare plana sahiptir. Yapının kuzey, Güney, Doğu ve Batı köşelerinde birer oda bulunmaktadır. Ayrıca yapının iç kısmında duvara 1 m mesafede sarı traverten kanallar bulunmaktadır. 2021 yılı kazı çalışmalarında ele geçen zırh, mask, ok ucu, satır gibi buluntulardan yola çıkılarak bu yapının savunma amaçlı bir yapı olabileceği değerlendirilmektedir. Genel olarak buluntulara bakıldığında yapı, MS. 2.-4. Yüzyıla tarihlenmektedir [76].

Şekil 5.52. Kare planlı yapı [76].

Hadrianoupolis Chora Kilisesi bazilikal planlı bir kilisedir. Günümüze bir kısmı gelebilen mozaiklerde “Nuh’un Gemisi ya da Cennet Bahçesi Hayvanları” sahnesine ait hayvan tasvirleri bulunmaktadır. Panoların günümüze kadar ulaşan hayvan figürleri fil, tavus kuşu, geyik, grifon, kaplan, benekli tavuk kuşu ve karacadır. Tüm veriler değerlendirildiğinde Chora Kilisesi yapısının yapısının MS. 5-6. Yüzyıllara ait olması gerekmektedir.

5.4.8. Güney Nekropol Alanı

Güney Nekropol Alanı, kentte yer alan önemli alanlardan birisidir. Kazısına 2018 yılında başlanmış olup; ele geçen buluntular değerlendirildiğinde MS.2.yüzyıldan MS. 7. Yüzyıla kadar gömülerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Tek odalı mezarlardan bir tanesi sahip olduğu farklı özellikleriyle diğerlerinde ayrılmaktadır. Mezar, Hamam A yapısının 100 m güneydoğusunda, alçak bir kotta yer alan kayalığa oyulmuştur. 418 cm derinliğe, 396 cm genişliğe ve 195 cm yüksekliğe sahip mezara 120 cm x 148 cm ölçülerinde dikdörtgen bir açıklıktan girilmektedir. Girişin yan iç yüzeyinde yer alan karşılıklı dört adet dikdörtgen oyuk mevcuttur. MS. 2. Yüzyıla tarihlendirilen mezarın Hadrianoupolis mezarından tek arkı, klinelerinde yastık detayının verilmiş olmasıdır. Bu bağlamda en yakın örneğin MS. 2. yüzyıla tarihlendirilmiş olmasından dolayı, olasılıkla ele alınan mezar da MS 2.-4. Yüzyıl aralığına ait olmalıdır.

Şekil 5.53. Nekropol [76].

Şekil 5.54. Tek odalı mezar [76].

BÖLÜM 6

PAPHLAGONIA HADRIANOPOLIS ANTİK KENTİNİN AÇIK HAVA MÜZESİNE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ İÇİN BİR YÖNTEM ÖNERİSİ

Arkeolojik alanlarda korumanın sağlanması, ortaya çıkarılan varlığın niteliğinden dolayı diğer kültür varlıklarından daha zordur. Bu varlıkların birçoğu kendi dönemlerinde doğal afet, işgal, göç veya eski yapıların yıkılarak yenilenmesi gibi nedenlerle tahrip olmuştur. Ayrıca, arkeolojik kazılarla ortaya çıkarılan buluntular, binlerce yıl korunmasına yardım eden topraktan ayrıldığında bu tahribat kaçınılmaz olarak daha da artmaktadır. Bu nedenle arkeolojik kültür varlıklarının kendine özgü sorunlarının çözümünü de içerisinde barındıran “Arkeolojik Miras Yönetimi” kavramı ortaya çıkmıştır. Arkeolojik Miras Yönetimi’nde, genel koruma sorunlarının yanı sıra kültür varlığının önemine zarar vermeyecek şekilde oluşturulan bilgilendirme, eğitim ve ziyaretçi yönetimi ile ilişkili kararlara yer verilir.

İdeal yasa ve tüzüklere sahip ülkelerde dahi korumanın tam olarak gerçekleşmemesi nedeniyle, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok ülkede “Kültür Mirası Yönetimi” uygulanmaya başlanmıştır. Miras Yönetimi, korunacak alanın çevresindeki sosyal yapı ve diğer kültür varlıkları ile birlikte ele alınarak, sürdürülebilir şekilde bir plan çerçevesinde korunmasını amaçlar. Yönetim Planı kararlarının uygulama süresi, sorumlu kurumu ile birlikte tanımlandığından, uygulamada ortaya çıkan sorunlar en aza inmektedir.

Alanın planlanması konusunda süreç ve içerik bakımından bilgi sahibi olunabilecek çeşitli ulusal ve uluslararası kılavuzlardan en önemlileri şu şekildedir:

- a) 1990 yılında ICAHM (ICOMOS Uluslararası Arkeolojik Miras Yönetimi Komitesi) tarafından yayınlanan “Kültürel Mirasın Korunması ve Yönetimi

Tüzüğü (Charter for the Protection and Management of the Archaeological Heritage)”,

- b) 1998 yılında ICCROM liderliğinde Jokilehto ve Feilden tarafından yayınlanan “Dünya Miras Alanlarının Yönetimi Rehberi (Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites)”,
- c) 1998 yılında İngiliz Tarihi Kentler Forumu tarafından yayınlanan “Korunan Alan Yönetimi Rehberi (Conservation Area Management: A Practical Guide)”,

Şekil 6.1. ICOMOS logo [81].

- d) 2003 yılında IUCN (Dünya Koruma Birliği) liderliğinde Thomas, Middleton ve Philips tarafından hazırlanan “Korunan Alanların Yönetim Planlamasına İlişkin Rehber (Guidelines for Management Planning of Protected Areas)”,

Şekil 6.2. IUCN logo [82].

- e) 2007 yılında T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan, özel olarak doğal alanların

korunmasına rehber olması için hazırlanan ancak tüm koruma alanları için hazırlanacak planlarda planlama sürecine ilişkin rehber niteliğinde olan “Korunan Alan Planlaması ve Yönetimi” kitabı,

- f) 2013 yılında hazırlanan UNESCO, ICCROM, IUCN ve ICOMOS işbirliğinde hazırlanan “Dünya Kültür Mirasının Yönetimi (Managing Cultural World Heritage)” kitabı (Wijesuriya, G., Thompson, J. ve Young, C., 2013)

ICAHM tarafından 1990 yılında yayınlanan “Kültürel Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü”ne göre, kültürel miras yönetimi konusunda tüm ülkelerin uymakla yükümlü olduğu uluslararası temel kriterler belirlenmiştir. Buna göre kültürel miras yönetimi (ICAHM, 1990);

- a) Kamu yararı adına,
- b) UNESCO tarafından belirlenen uluslararası standartlara göre,
- c) Bilimsel ve yüksek teknolojik standartlar kullanılarak, - Arazi kullanım planlarıyla entegre edilerek gerçekleştirilmelidir.

ICCROM tarafından belirlenen standartlar, 1993 yılında Feilden ve Jokilehto tarafından yayınlanan “Dünya Miras Alanlarının Yönetimi Rehberi” başlıklı kitapta yayınlanmıştır. Buna göre kültürel miras yönetiminde:

- a) Görevli tüm personel alandaki korunması gerekli kültürel varlıkların değerini bilmeli ve anlamalıdır.
- b) Tüm çalışmalarda koruma ahlakına, UNESCO’nun uluslararası tavsiyelerine, Venedik Tüzüğü gibi rehberlere saygı duyulmalıdır.
- c) Alanın önemi dikkate alınarak tanımlanmış özel rehberler hazırlanmalıdır.
- d) Alandaki tüm kültürel varlıkların envanter çalışması yapılmalıdır.
- e) Ulusal ve yerel planlar dikkate alınmalıdır.
- f) Planlama, programlama ve bütçeleme düzenli aralıklarla gözden geçirilmeli ve güncellenmelidir.
- g) Yeterli nitelik ve deneyimdeki uzmanlarca resmi raporlar hazırlanmalı ve düzenli aralıklarla kontroller yapılmalıdır.

- h) Yıllık eylem planları ile bütünleşecek şekilde alt projeleri biçimlendiren bakım planları hazırlanmalıdır.
- i) Uzun vadeli planlar, belgeleme aşamasında elde edilen tüm bilgileri eylem planlarıyla bütünleştirmelidir.
- j) Alan veya yapı, her türlü müdahalenin öncesinde, sırasında ve sonrasında düzenli olarak belgelenmelidir.

İngiliz Tarihi Kentler Forumu tarafından 1998 yılında yayınlanan “Korunan Alan Yönetimi Rehberi”ne göre korunan alan yönetimi (English Heritage Towns Forum, 1998);

- a) Farklı meslek alanlarını ve ilgi gruplarını bir araya getireci yaklaşımda olmalıdır.
- b) Belirli sorunlarla baş edebilmek için taahhütte bulunmalı ve sorumluluk duymalıdır.
- c) Kapsayıcı olmalıdır, ancak bu kapsayıcılık kısıtlı kaynağın mantıksal bir temelde adım adım kullanılmasını sağlamalıdır.
- d) İlgi grupları ve kamu ile iletişim içinde olmalıdır.
- e) Kaynakları savurup dağıtmaktan öte, yapılacak işlere yoğunlaşmalıdır.
- f) Vizyonu ve politikaları berrak olmalıdır.
- g) 2003 yılında yayınlanan “Korunan Alanların Yönetim Planlamasına İlişkin Rehber”e göre yönetim planlaması (Thomas, Middleton ve Philips, 2003, s. 5);
- h) Bir süreçtir; planın üretilmesiyle son bulmaz, uygulanması ve gözden geçirilmesiyle devam eder.
- i) Geleceğe yöneliktir; gelecekteki eylemleri tanımlar ve bugünkü eylemlerin gelecekteki etkilerini araştırır.
- j) Tehdit ve problemler üzerinde düşünmeye, bu problemleri çözmeye ve ilgili taraflar arasında tartışmaların gerçekleştirilmesine yönelik mekanizmalar oluşturur.
- k) Sistemattir; önceden tanımlanmış mantıksal adımlarla gerçekleştirilir.

- l) Olanı ve olması gerekeni tanımlayan bir süreçtir; yalnızca varlıkların nesnel durumlarını çözümleyen bir süreç değil, kişileri ve değer yargılarını da inceleyen bir süreçtir.
- m) Bütünsel bir süreçtir; hem sınırların içinde hem de dışındaki çok farklı görüşleri ve verileri dikkate alan bir süreçtir.
- n) Devam eden bir süreçtir; durağan olmayıp değişen koşullara ve amaçlara göre güncellenmelidir.

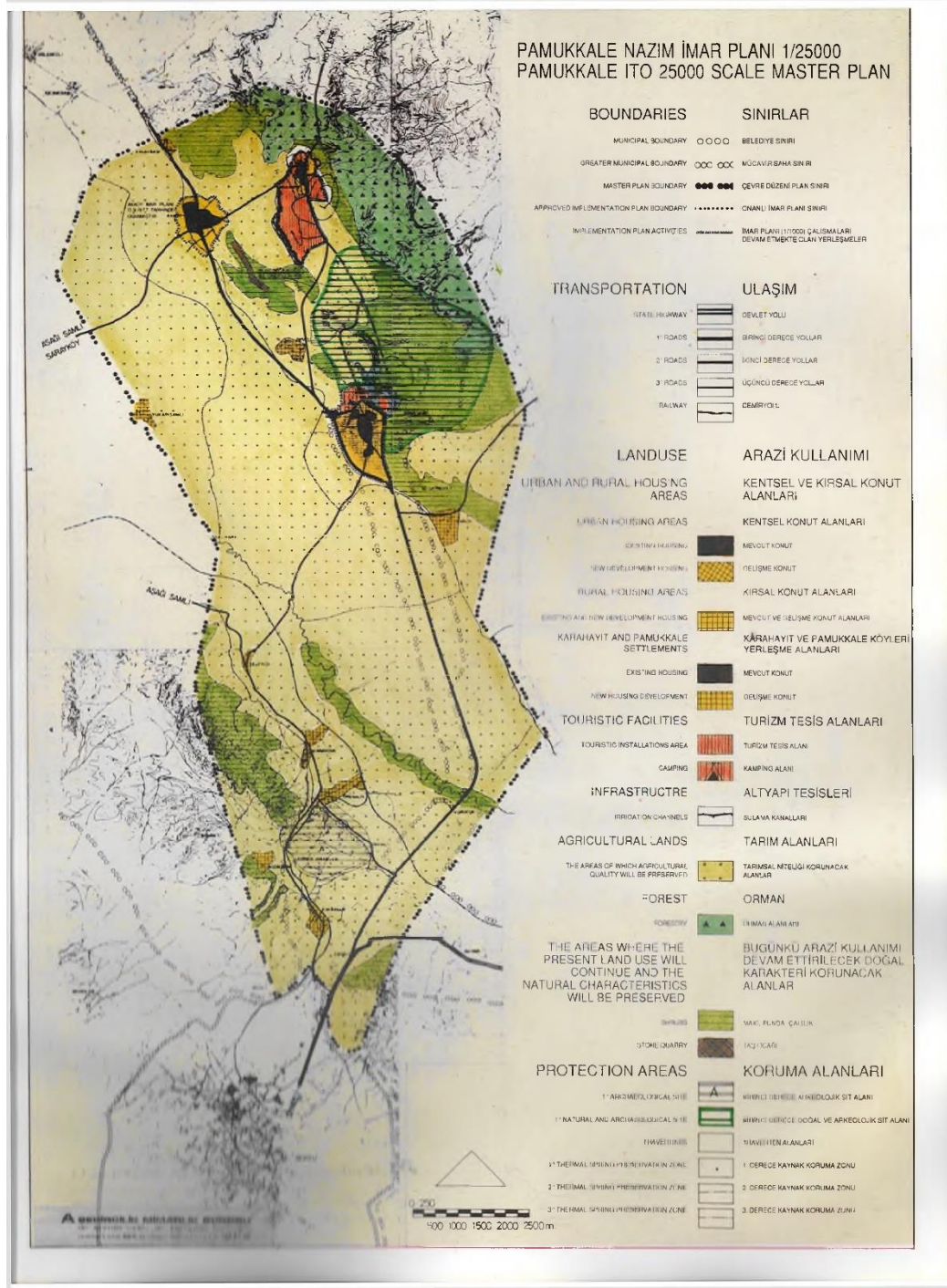
2007 yılında Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan “Korunan Alan Planlaması ve Yönetimi” kitabına göre (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2007);

- a) Yöneticiler ve personel bir planın getireceği yararları anlamalı ve kendilerini planlama sürecine adanmalıdır.
- b) Yönetim planlamasına ürün odaklı değil süreç odaklı olarak yaklaşılmalıdır. Nihai ürün sadece bir belge değil, daha iyi bir yönetim olmalıdır.
- c) Terminoloji erken bir aşamada netleştirilmelidir.
- d) Ana yönetim planı yönetimin bütün yönlerini kapsamalı ve tüm plan karar ve hükümlerinin kaynağı olmalıdır.
- e) Ekiplerin yönetim planlaması süreci konusunda deneyimi azsa, deneyimli birisinin sürekli yol göstericiliğine ve desteğine ihtiyaçları vardır. - Planlama ekiplerinin birbiriyle iletişim kurması teşvik edilmelidir. - Korunan alan planının hazırlanması ve uygulanmasında paydaşların anlamlı bir şekilde katılımının nasıl olacağını ortaya koymalıdır.
- f) Yönetim planları yöre halkına fayda sağlamalıdır. - Yönetim planları ulusal ve uluslararası ihtiyaçlara cevap vermelidir.
- g) Yönetim planları sürdürülebilir kalkınma için farklı yönetim yaklaşımlarını içermelidir. - Yöre halkının alan ile ilgili bilgisi ve deneyiminden faydalanılmalıdır.
- h) Planlar sadece merkezden gelen danışmanlar ya da uzmanların biçimlendirdiği belgeler olmamalıdır. Alanı yöneten ya da kullananlar, planın yazılması sürecinde yer almalıdır.

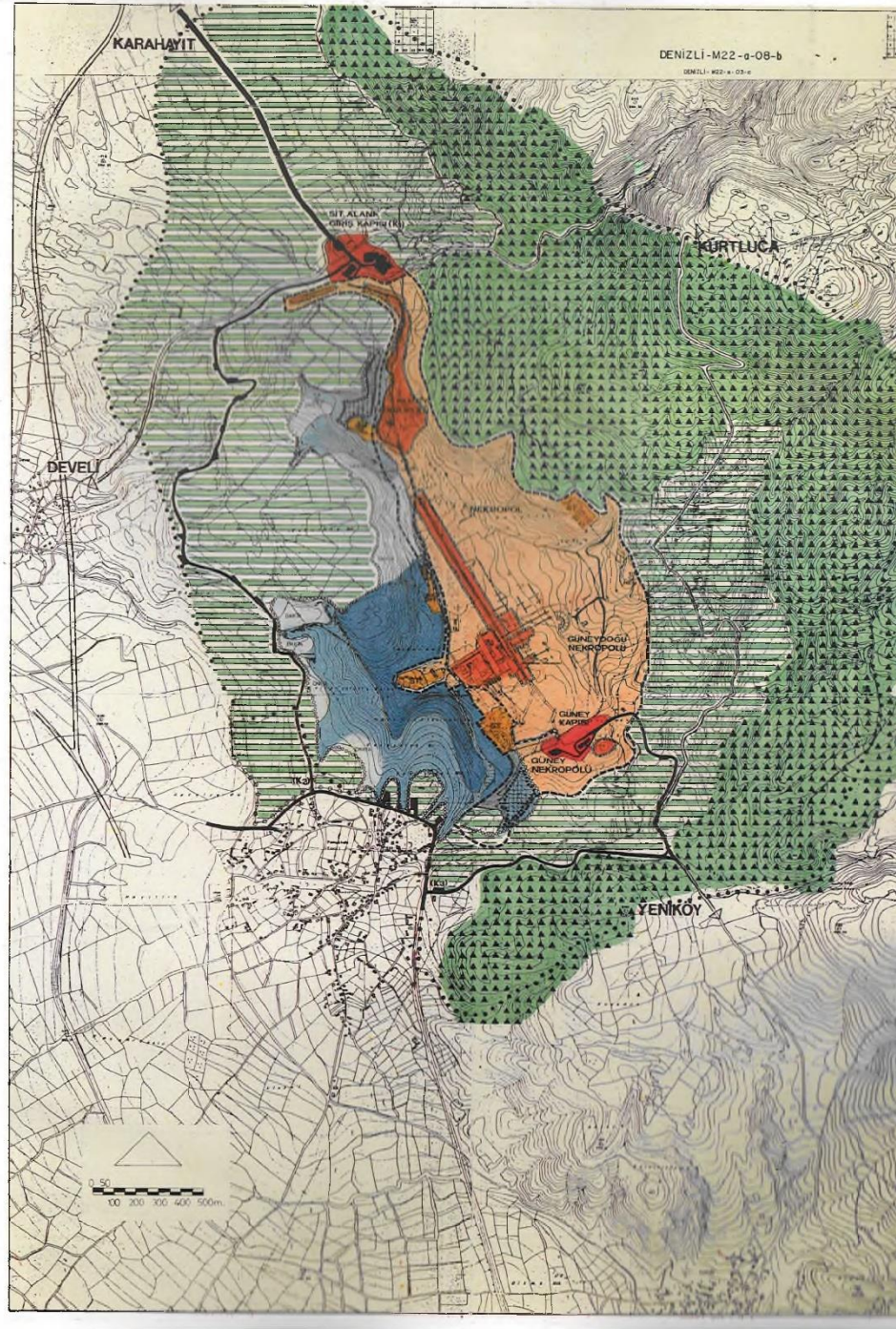
- i) Plan ve planlama süreci korunan alan otoritesi tarafından resmi olarak kabul edilmeli ve ideal olarak paydaş grupları tarafından da onaylanmalıdır. (Uluslan,2016)

2863 sayılı Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda 2004 yılında yapılan değişlikle sit alanları ve ören yerlerine ilişkin yönetim planlarının hazırlanması yasal bir zemine kavuşmuş, 2005 yılında "Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usül ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in yayınlanmasıyla çalışmalar fiili olarak başlamıştır.

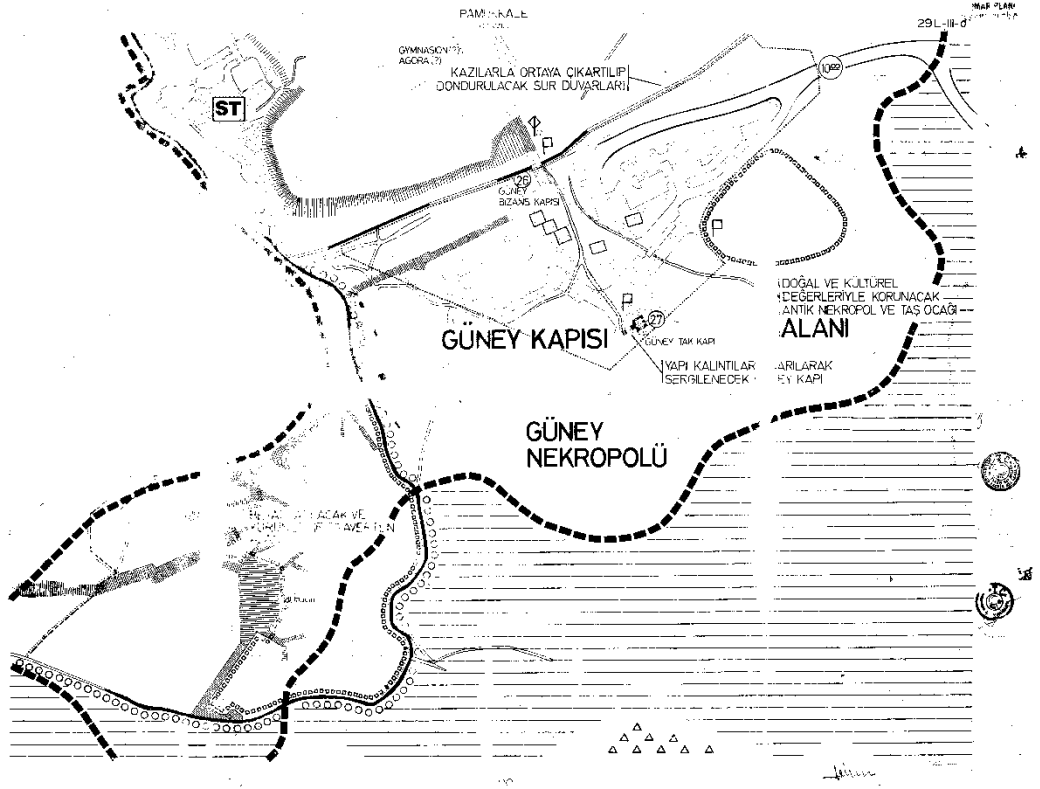
Dünya Bankası'nın desteğiyle Kùltür Bakanlığı tarafından çalışmaları başlatılan ve 2002 yılında tamamlanan "Pamukkale Sit Alanı Yönetim ve Sunum Planı" ülkemizdeki ilk yönetim planı çalışmasıdır. Bu plan, Dünya Bankası ile sözleşmeli Proje Yöneticisi Dr. Douglas Comer ve T.C. Kùltür Bakanlığı Dünya Bankası Toplumsal Kalkınma ve Kùltürel Miras Projesi Yöneticisi Aylin Öney Tan ile eşgüdüm içinde, Akan Mimarlık tarafından hazırlanmıştır (Uluslan,2016).

Şekil 6.3. Pamukkale Hierapolis Antik Kenti 1/25000 ölçekli koruma ve geliştirme planı [83].

Şekil 6.4. Pamukkale Hierapolis Antik Kenti 1/5000 ölçekli koruma ve geliştirme planı [83].

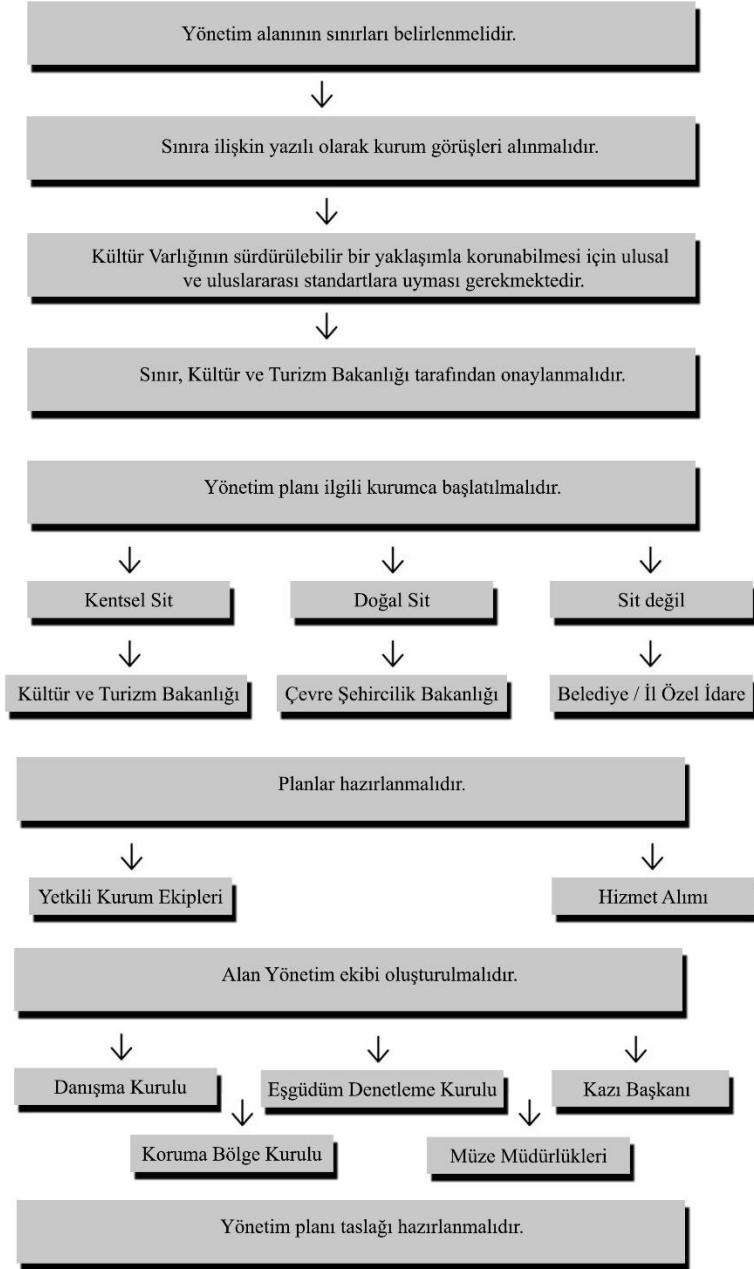

Şekil 6.5. Pamukkale Hierapolis Antik Kenti 1/1000 ölçekli koruma ve geliştirme planı, Güney Nekropolü [83].

Günümüz uluslararası yönetmelikleri gereğince, üstün evrensel niteliklere sahip bir varlığın UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alabilmesi için söz konusu varlığa ilişkin bir yönetim planının bulunması ön koşul olup, Türkiye'de kültürel miras yönetim planı çalışmaları sit alanları ölçeğinde yürütülmektedir.

6.1.1. Yönetim Planı Aşamaları

Çizelge 6.1. Türkiye’de yönetim planlaması süreci.

Çizelge 6.2. Türkiye’de yönetim çalışmaları.

Onaylı Planlar	Devam Eden Planlar	Yönetim Alanı Sınırı Belirlenen Alanlar
Afrodiasias Antik Kenti	Alanya Kalesi ve Tersanesi	Ahlat Selçuklu Mezarlığı
Ani Arkeolojik Alanı	Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaşı	Beyşehir Eşrefoğlu Camii
Bursa ve Cumalıkızık	Göbeklitepe Arkeolojik Alanı	Eskişehir, Odunpazarı Kentsel Sit Alanı
Çatalhöyük Neolitik Kenti	İstanbul Küçükyalı Arkeopark	Kütahya Kentsel Sit Alanı
Diyarbakır Kalesi, Surları ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzaşı	Mardin Savur Kentsel Sit Alanı	Niksar Kalesi ve çevresi
Efes	Sinop Tarihi Cezaevi ve Çevresi	
İstanbul Tarihi Yarımada	Şanlıurfa Harran Yerleşimi	
Mudurnu Kültürel Mirası		
Nemrut Dağı		
Selimiye Camii ve Külliyesi		

Türkiye’de kültürel miras yönetim planı çalışmaları sit alanları ölçeğinde yürütülmektedir.

UNESCO Dünya Miras Listesi’ne alınan Türkiye’deki kültür varlıklarının onaylı alan yönetim planları incelenerek ve çeşitli literatürler, ulusal ve uluslararası kanunlar, yönetmelikler kılavuz alınarak Eskipazar Hadrianoupolis Antik Kenti’ne dair öneri olarak yönetim planı sınırları, alanın güncel durumuna dair SWOT analizi, yönetim planının hedefleri, vizyonu, amacı ve eylem planları oluşturularak proje notlarının oluşturulması açıklanmıştır. Ulusal ve Uluslararası yönetmeliklerde yer alan standartlara uygun, uygulanabilir yönetim planlarının üretilmesi için plan içeriğine dair öneriler geliştirilmiştir.

Çizelge 6.3. Hadrianoupolis Antik Kenti için hazırlanan SWOT (GZFT) analizi.

SWOT ANALİZİ

STRENGTHS Güçlü Yönler <ul style="list-style-type: none">☺ Kent genelinde zengin tarih,kültür ve sanat ve tabiat varlıklarının bulunması ile zengin bir kültür turizmi unsurunun varlığı.☺ UNESCO Dünya Miras Kenti Safranbolu'ya yakınlığı nedeniyle yüksek turizm potansiyeline sahip olması,☺ Interaktif gelişen ulusal ve uluslararası yönetmelikler,☺ Bu alanda bilincin ve farkındalığın giderek artması,☺ Alana ait kazı çalışmaları için halihazırda bir ekip var olup, planlama ve projelendirme süreçleri devam etmesi,☺ Alan 2863 Sayılı Kanun gereğince sit alanı olarak koruma altında olması.	WEAKNESSES Zayıf Yönler <ul style="list-style-type: none">☹ Finansal model ve tesvik eksikliği,☹ Alan için yapılan çalışmaların sonuca ulaşma sürecinin uzun olması,☹ Alana ait tanıtım,bilgilendirme çalışmalarının yetersizliği,☹ Ayrıntılı envanter eksikliği,☹ Yerli ve yabancı turistlerin gezi güzergahında bulunmaması,☹ Alana ait bir yönetim planının bulunmaması,
OPPORTUNITIES Fırsatlar <ul style="list-style-type: none">☺ Yükselen trend olan sürdürülebilir koruma anlayışı,☺ Günden güne artan değişim ve gelişim isteği,☺ 2863 Sayılı Koruma Kanunu,☺ Özveri ve titizlikle çalışan bir kazı ekibinin varlığı,☺ Alanda çok eski dönemlere ait farklı türde kalıntılar bulunması ve bu neticede alandaki dönemsellerin izlenebilmesi,	THREATS Tehditler <ul style="list-style-type: none">☹ Yatırım ihtiyacı ve zaman,☹ Yeni kazı alanları ortaya çıktıkça güvenlik ve koruma sorunlarının ortaya çıkması,☹ Alan içerisinde yapılardan açığa çıkan eserlerin, in-situ bir sergi alanının bulunmaması,☹ Yerel halkın,kültürel mirası koruma bakımından yeterince farkındalığının bulunmaması,

Hadrianoupolis Antik Kenti alan yönetim planı açısından kentin ön plana çıkan güçlü yanlarına ilave olarak tümüyle kendine has bir değere sahip olması, Antik Kentin eşsiz niteliği, kalıntılardaki bütünlük sayılabilir. Bütün bu değerler bir arada düşünüldüğü zaman, Hadrianoupolis Antik Kenti'nin insanlık tarihindeki önemini ortaya çıkmaktadır. Alandaki değerlerin bir bütün olarak ele alınması ve bu anlamda geliştirilerek, yaşayan toplumlara katkıda bulunacak hale getirilmesi önem taşımaktadır. Bu anlamda özellikle yörede yaşayan kesimin bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar, korumaya dair diğer önemli konuları oluşturmaktadır. Hadrianoupolis Antik Kenti'nin hem insanlık tarihinden bir kesit olarak ortak bellekteki değerinin ön plana çıkarılması, hem de yörede yaşayan insanların hayatlarına değer katmasının sağlanması gerekmektedir.

Bu anlamda, alanın sahip olduğu bu değerler, alanın tanıtımı, Türkiye ve dünya kamuoyu tarafından bilinirliğinin sağlanması, öncelikle mirasın geleceğe taşınması ve bunun yanı sıra ekonomik canlılığın da artması önemli konular olarak ön plana çıkmakta ve çeşitli fırsatlar sunmaktadır.

Bu önemli birikimin yanı sıra alana ilişkin sorunlar arasında, alandaki tüm somut ve özellikle somut olmayan kültürel mirasın kayıt altına alınmamış, bir envanterin çıkarılmamış olması sayılabilir. Koruma konusu önemli bir sorun olarak gündeme gelmektedir. Koruma için çok önemli bir nitelik olan “koruma bilincinin gelişmesi ve kurumsallaşması” uzun zamana yayılacak hem yerel halkı hem de yetkili kurumları içine alan bir eylemler bütünü gerektirmektedir. Dolayısıyla bu sürecin uzun olması, bir diğer konuyu oluşturmaktadır.

Alanın yönetsel ve hukuki yapısına dair sorunlar içinde öne çıkan konular; yerel yönetim birimlerinin alanın korunması ve kullanımı konusunda yeterli donanımına sahip olmaması, yerel yönetim birimleri arasında alanın korunmasına yönelik eşgüdüm olmaması, Antik Kentteki kazıları, Müze’yi ve koruma çalışmalarını büyük ölçüde üstlenmiş olan sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarının finansal açıdan desteklenmemesidir.

Alan yönetimi planlamalarında eşgüdümlü bir katılım anlayışıyla oluşturulacak planın temel amaçları şu şekilde olmalıdır:

- a) Hadrianoupolis Antik Kenti’nin kimliğini gelecek kuşaklara aktarmak,
- b) Hadrianoupolis Antik Kenti’nin yakın çevresi ve bölgesindeki sosyal yaşam, toplumsal faaliyetler, eğitim ve turizm potansiyellerinin yerel ekonomi ve topluluklar adına sürdürülebilir gelişmesini sağlamak,
- c) Arkeolojik alanın açığa çıkarılmış ve toprak altında olan değerlerinin korunmasını ve geliştirmesini bilimsel araştırmalarla güçlendirmek, desteklemek,
- d) Açığa çıkan eserlerin restore edilerek yerin ruhunun sürekli algılanmasını sağlamak,
- e) Alandaki ziyaretçi kapasitelerini arttırarak bölgenin ekonomik gelişimine katkıda bulunmak,
- f) Ziyaretçi akışının yıl boyunca yayılmasını sağlamak, yıllık programlar ve etkinlikleri çoğaltmak,
- g) Alanın çocukların ve yetişkinlerin eğitim kaynağı olarak kullanılmasına olanak sağlamak,

h) Yerel toplulukları (kamu, özel, STK) bir eylem planı içinde bütünleştirmek.

Katılımcı ve sürdürülebilir bir alan yönetimi anlayışı çerçevesinde, taşıdığı üstün evrensel değerleri korunan ve toplumun tüm kesimleri için erişilebilir olan, çevresine kültürel ve ekonomik canlılık kazandıran, koruma ve turizm arasındaki dengeyi kuran bir Hadrianoupolis bu yönetim planının vizyonu olmalıdır.

Bu vizyon çerçevesinde stratejiler belirlenmeli ve eylem planları kapsamında proje notları geliştirilmelidir.

Alanda yapılan kazı çalışmaları, restorasyon çalışmaları ve rölöve raporları incelenerek alana dair öneri niteliğinde Koruma Amaçlı İmar Planına ek olarak “Proje Notları” geliştirilmiştir.

6.2. KORUMA AMAÇLI İMAR PLANINA EK OLARAK GELİŞTİRİLEN PROJE NOTLARI

6.2.1. Amaç

Karabük İli Eskipazar İlçesi Paphlagonia Hadrianoupolis Antik Kenti Koruma Amaçlı İmar Plânı sınırları içerisinde bulunan Kültür varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korumak, alandaki imar uygulamalarını bu doğrultuda düzenlemek, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve ilgili diğer mevzuat hükümleri doğrultusunda koruma ve kullanım kararlarının verilmesi bu plân ve plân hükümlerinin esas amacıdır.

6.2.2. İlgili Mevzuatın Geçerliliği

Bu Plan Hükümlerinde yer almayan konularda koruma ilkelerine aykırı olmamak koşulu ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu; 3194 sayılı İmar Kanunu; Koruma ve imar faaliyetleri ile ilgili diğer kanunlar ile bu kanunlara göre çıkarılan yönetmelikler ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararları geçerlidir. Bu plan hükümleri esaslarına göre yapılacak tüm yapılarda

sağlık ve fen koşullarına, TSE tarafından belirlenmiş standart, yönetmelik, genelge ve tüzük hükümlerine uymak zorunludur.

6.2.3. Tanımlar

Karabük İli Eskipazar İlçesi Hadrianoupolis Antik Kenti Koruma Amaçlı İmar Planı ve Plan hükümlerinde adı geçen başlıca tanımlar aşağıda verilmiştir:

6.2.3.1. Sit

Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.

Kentsel Sit

Mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları ve bir bütün olarak o yerleşmenin ait oldukları dönemin yaşam biçimini gelecek nesillere aktarmaları sebebiyle teker tekertaşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan, kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar, sokak ve meydanlar ve benzeri) birlikte buldukları alanlardır.

Arkeolojik Sit

Arkeolojik sit: İnsanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yer altında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanlardır.

Tarihi Sit

İnsanlık tarihi, milli tarihimiz veya askeri harp tarihi açısından çok önemli tarihi olayların cereyan ettiği ve bu sebeple korunması gerekli yerlerdir.

6.2.3.2. Etkileşim Geçiş Sahası

Korunması gerekli kültür varlıklarını ve sit alanlarını doğrudan etkileyen, sit bölgeleriyle bütünlük gösteren, daha önceden sit sınırları içindeyken sit sınırları dışına çıkarılmış veya sit sınırları dışında tutulmuş korunacak sokak, meydan, yapı grupları ve benzerlerinin yer aldığı, sit bölgeleri arasında kalmış sitleri doğrudan etkileyen veya koruma amaçlı imar planlarının hazırlanma aşamasında göz önünde bulundurulması gereken alanlardır.

6.2.3.3. Koruma Amaçlı İmar Planı

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimari, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak; halihazır haritalar üzerine, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklılaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, altyapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile planlama kararları tutumları, plan notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar planlarının gerektirdiği ölçekteki planlardır.

6.2.3.4. Geleneksel Malzeme ve Yapım Teknikleri ile İnşa Edilmiş Korunması Gerekli Yapılar

Tescilsiz olup; ancak, hem geleneksel dokuya, hem de cephe özelliklerinden dolayı buldukları sokağa katkıda buldukları için korunması öngörülen yapılardır. Geleneksel malzeme ve yapım teknikleri ile inşa edilmiş bu yapılar, tescil edilmedikleri halde plânlama çalışmaları neticesinde belirli bir sokak bütünlüğü sağladığı ve mimari özellikleri ile sokağa ve geleneksel dokuya katkıda buldukları saptanmış yapılardır. Bu yapıların bakım onarım ve yenilenme koşulları ayrıca tanımlanmıştır.

6.2.4. Tadilat, Tamirat ve Esaslı Onarım

- a. grup tescilli yapılarda uygulama; ilgili Yönetmelik doğrultusunda koruma bölge kurulu izni ile varsa KUDEB yoksa koruma bölge kurulu müdürlüğü denetiminde yapılabilecektir.
- b. grup dışındaki tescilli yapılarda uygulama, ilgili Yönetmelik doğrultusunda varsa KUDEB, yoksa koruma bölge kurulu müdürlüğünün izin ve denetiminde yapılabilecektir.
- b) Mevcut yasal düzenlemelere veya onaylı imar planına göre ruhsat alarak tamamlanmış tescilsiz yapılarda uygulama; yürürlükteki plan koşulları doğrultusunda varsa KUDEB, yoksa koruma bölge kurulu müdürlüğünün izin ve denetiminde yapılabilecektir.
- c) KUDEB kurulması halinde; Yapılan tadilat ve tamiratlara ilişkin uygulama öncesi ve sonrasına ait rapor ve belgelerin, KUDEB tarafından bir ay içinde ilgili koruma bölge kurulu müdürlüğüne iletilecektir.

6.2.5. Tescilli Yapılarda Esaslı Onarım

Tescilli yapılara ilişkin rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri ile yeniden yapım (rekonstrüksiyon) projesinin koruma bölge kurulunca uygun bulunması koşulu ile yapılabilecek, uygulamanın onaylı projesine uygun tamamlandığına dair denetleme sorumlusu mimar, varsa KUDEB yoksa ilgili idarelerin teknik raporu ile uygulama

sonrası fotoğraflarının koruma bölge kurulunca değerlendirilerek uygun bulunmasından sonra ilgili Yönetmelik doğrultusunda yapı kullanma izin belgesi verilebilecektir.

6.2.6. Tescilsiz Yapılarda Esaslı Onarım ve Yeni Yapılanma

a) KUDEB bulunan yerlerde;

Koruma amaçlı imar planı onaylanmış sit alanlarında, taşınmaz kültür varlığının bulunduğu parseller dışındaki esaslı onarım ve yeni yapılanmalar; gabari, kütle,malzeme, renk, cephe/plan/parsel tipolojisi vb. analiz örnekleri ile birlikte koruma bölge kurulunca değerlendirilerek uygun bulunan koruma amaçlı imar planı ve plan hükümleri doğrultusunda, bünyesinde KUDEB kurulmuş idarelerin izin ve denetimi ile yapılabilecek, söz konusu uygulamalarda, kontur, gabari, fonksiyon vb. değişiklik olması halinde konunun koruma amaçlı imar planı değişikliği teklifi olarak ilgili koruma bölge kuruluna iletilecek, plan değişikliği onaylanıncaya kadar uygulama yapılmayacaktır. Koruma amaçlı imar planı ve projesine uygun olarak tamamlanan uygulamalara yapı kullanma izin belgesi verildikten sonra, uygulamanın koruma amaçlı imar planına uygun olarak tamamlandığına ilişkin bilgi, belge ve fotoğraflar KUDEB tarafından bir ay içinde ilgili koruma bölge kurulu müdürlüğüne iletilecektir.

b) KUDEB bulunmayan yerlerde;

Tescilli parsellere komşu olan veya aralarından yol geçse dahi bu parselde cephe veren, mevcut yasal düzenlemelere göre veya onaylı bir plana göre ruhsat alarak tamamlanmış tescilsiz taşınmazlardaki esaslı onarımlar ile yeni yapılanmalara ilişkin ilgili idarelerce imar mevzuatına, koruma amaçlı imar planı ve plan notlarına uygunluk görüşü ile iletilen projeler; kültür varlıklarını koruma bölge kurullarınca, kentsel doku ve sokak silueti göz önünde bulundurularak tescilli yapı/yapılarla olan cephe, kütle, konum ve gabari ilişkileri açısından değerlendirilecek, uygulama sonrasında koruma bölge kurulu müdürlüğünün uygun görüş yazısı doğrultusunda ilgili idarelerce yapı kullanma izin belgesi verilebilecektir. Diğer taşınmazlardaki

uygulamaların ise koruma amaçlı imar planı hükümleri doğrultusunda ilgili idaresinin izin ve denetiminde yapılabilecektir.

6.2.7. İmar Uygulamaları

Plan sınırları içinde uygulama bu plân hükümleri ve koruma ilkelerine aykırı olmamak koşulu ile 3194 sayılı İmar Kanunu hükümlerine uygun olarak yapılacaktır. Kadastral mülkiyet sınırları, imar planı ve mevcut bina hatlarının çakışmaması durumunda ± 2 metre sapmalarda plan değişikliği ve onayına gerek kalmadan düzenleme yapmaya Karabük İl Özel İdaresi yetkilidir. Yapılacak düzenleme ile yol, yeşil alan, meydan vb. kamusal alanlar küçültülemez ve daraltılamaz.

6.2.8. Genel Hükümler

- a) Bu planın onayından sonra Eskipazar Hadrianoupolis Antik Kenti Tasarım Rehberi hazırlanacak ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü tarafından onaylanacaktır.
- b) Bu Plan Hükümlerinde Sokak Sağlıklaştırma projesi yapılacak alan olarak belirlenen alanlarda, projeler onaylanıncaya kadar plan hükümlerinde belirlenen hususlara göre basit onarım yapılabilir. Projesi onaylanmış ancak uygulaması yapılmamış alanlarda, onarım ve benzeri fiziki müdahaleler projeye göre yapılmak zorundadır.
- c) Hadrianoupolis Antik Kenti sınırının dahil olduğu alanlarda tip proje ile uygulama yapılamaz.
- d) Mevcut anıt eser yapıların planda verilen fonksiyonu ile kullanılamaması durumunda ilgili kurum ve kuruluşların ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu görüşünün alınması kaydıyla, içinde yer aldığı bölgenin ihtiyacı doğrultusunda asli işlevine yakın eğitim, sağlık, kültür, idari tesis, turizm tesisi gibi yeni işlevler verilebilir.
- e) Boş kamu mülkiyetindeki tescilsiz parseller plan hükümlerine göre uygulama yapılana kadar kanun ve yönetmelikler çerçevesinde ilgili kurum veya belediyesince park ve yeşil alan olarak düzenlenebilir.

- f) Plan sınırları içerisinde Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik hükümleri geçerlidir.
- g) Bu plan notları ile belirlenen imar durumuna aykırı hale düşen yapılar, yapı ekonomik ömrünü tamamlayınca dek kullanılabilir. Ancak, bu süre içerisinde yapının aslını dönüştürmeye yönelik hiçbir uygulama yapılamaz. Müdahale biçimlerinde belirtildiği şekilde basit onarım kapsamında yapılacak uygulamalar ruhsata tabii olarak yapılabilir.

6.2.9. Korumaya İlişkin Hükümler

6.2.9.1. Tescilli Kültür Varlıkları

Eskipazar Hadrianoupolis Antik Kenti Koruma Amaçlı İmar Planı sınırları içinde kalan ve Karabük Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından tescil edilmiş anıtsal yapılar ve sivil mimarlık örnekleriyle, bunları tamamlayan özgün müştemilatlar, bahçe duvarları ve ağaçları ile birlikte korunacaktır. Tescilli yapıların her türlü onarımında dış cephelerde pencere, kapı, saçak, pervaz, eli böğründe, furuş, harpuşa, kafes, dikme, kiremit vb. mimari elemanları yok edecek değişiklikler yapılamaz ve teklif edilemez. Bina içinde merdiven, mozaik ve fresk süslemeleri, duvar resmi, alçı kabartma, özgün ocak vb. gibi mimari öğeler yok edilemez. Bina içindeki ve dışındaki bu mimari öğeler ölçü, biçim ve malzeme olarak değiştirilemez.

Tescilli anıtsal ve sivil mimarlık örneği yapılara Karabük İl Özel İdaresi tarafından hazırlanacak alternatif tescil bilgi levhaları oluşturulacak, tescil numaralarını da içeren levhaları Karabük Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun uygun görmesi sonrasında tescilli anıtsal ve sivil mimari yapıların görülecek uygun bir noktasına yerleştirilecektir.

Tescilli Yapı İçerisinde Yer Alan Gezinti Alanları

Tescillenmiş olan yapı zemini maksimum güvenlik tedbirleri alınarak güvenli hale getirilmeli ve olumsuz dış hava koşullarından arındırılmalıdır. Tescilli yapıya ait parsel üzerinde yapının köşe noktaları aplikasyon planına uygun şekilde belirlenerek

uygun bir giriş noktası seçilmeli ve iç kısımda kalan alanlarda, mümkün olduğunca modüler formlarda, zemine zarar vermeyecek nitelikte yapı içi seyir noktaları oluşturulmalıdır. Yapının zemininde mozaikler ve terracota süslemeler bulunması durumunda, bu alanları görecektir şekilde belirli bakı noktaları oluşturularak, cam geçişler kullanılabilir. Bunun haricinde yapı içerisinde yer alan gezinti alanlarının ana malzemesinin ahşap görünümde olması önerilmektedir. Taşıyıcı olarak ahşap veya çelik kullanılabilir.

Tescilli Yapılara Ait Üst Örtüler

Kazı çalışmaları tamamlanan tescilli yapılarda koruma amaçlı üst örtü planlanabilir. Planlanan üst örtünün ayakları yapıyı çevreleyerek yapı bütünlüğünü koruyacak nitelikte oluşturulmalıdır. Üst örtü için hazırlanan rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri ve proje raporları Karabük İl Özel İdaresi onayına sunulduktan sonra Karabük Bölge Koruma Kurulu tarafından onay işlemleri tamamlanmalıdır. Yapım aşamasına gelindiğinde, yapı ruhsatı onaylanan üst örtünün temel ayaklarının geleceği noktalarda onaylı aplikasyon krokilerine uygun olacak şekilde Kastamonu Müzeler Müdürlüğü'nce görevlendirilecek kazı görevlisi tarafından gerekli incelemeler yapılmalıdır. Malzeme kullanımı olarak çelik, ahşap, polikarbon tercih edilebilir.

Tescilli Yapılara Ait Duvar Kalıntıları

Paphlagonia Hadrianoupolis Antik Kenti geneline bakıldığında yapıların duvarlarında yerel olarak kireç taşı, bağlayıcı eleman olarak da kireç harcı, küçük ve büyük boyutlu moloz taşlar ayrıca hatıl olarak tuğla kullanımı görülmektedir. Halihazırda çeşitli sebeplerle yıkılıp tahrip olmuş beden duvarlarında sağlamlaştırma ve bütünleştirme çalışmaları yapılarak uygun olmayan derz kalıntılarında ve bitkilerden arındırılmalıdır. Duvar yüzeyinde derz boşalmaları, malzeme ve yüzey kayıpları olan lokasyonlarda lakunalar yapıldıktan sonra, onarımı tamamlanan duvarlarda capping (şapkalama) işlemi ile yapılarak, özellikle yağışlı havalarda su alması engellenmelidir.

Duvar yüzeyinde fresklerin bulunması durumunda, yüzey üzerindeki bitki kökleri bistiiri ve makasla temizlenerek yumuşak uçlu fırçalarla toz ve kirlerinden arındırılmalıdır. Gerekli noktalar sesle dinlenerek boşluklu alanlar harçla doldurularak, en sonunda uygun görülen noktalar akrilik ve kök boyalarla restorasyonu yapılmalıdır.

Tescilli Yapılara Ait Zemin Kalıntıları

Her türlü zemin bitkilerden ve kirlere arındırılmalıdır.

Tahrip olan zeminin yenilenmesi ve sağlam kalan mozaikli bölümlerin korunması sağlanmalı ve mozaik zeminde bordür, tamamlama ve derz dolgusu ile koruma işlemleri gerçekleştirilmelidir.

Zeminde terracota kaplamalar var ise temizlik ve tamamlama işlemleri yapılmalıdır.

Tescilli Yapılara Ait Buluntular

Kazı çalışmaları sırasında ortaya çıkarılan ancak zamanla tahrip olmuş mimari elemanların tamamlanması gerçekleştirilmelidir.

6.2.9.2. Tescilli Bahçe ve Ögeleri

Plan sınırları içerisinde yer alan tescilli sivil mimarlık örnekleri ve/veya anıtsal yapıların avluları; ocak, havuz, çeşme, hamam ögeleri, avlu kaplaması, ağaçlar (bahçe kullanımını ve peyzajını olumsuz etkileyen, kontrolsüz gelişmiş bitkiler hariç), bahçe duvarı, baca, pencere gibi temel doku elemanları ile birlikte korunması esastır.

6.2.9.3. Anıt Ağaçlar

Karabük Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından anıt ağaç olarak tespiti yapılan anıtsal nitelikli ağaçlar mutlaka korunacak, yıllık bakım işlemleri belediyesi tarafından düzenli olarak yapılacaktır.

6.2.9.4. I. Derece Arkeolojik Sit Alanları

1.Derece Arkeolojik Sit Alanları; Korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanlardır. Hiçbir yapılaşmaya izin verilmez. Uygulama Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu tarafından yayımlanan 658 sayılı İlke Kararı (Arkeolojik Sitler Koruma ve Kullanma Koşulları) doğrultusunda yapılacaktır.

6.2.9.5. III. Derece Arkeolojik Sit Alanları

Koruma - kullanma kararları doğrultusunda yeni düzenlemelere izin verilebilecek arkeolojik alanlardır. Bu alanlarda yer alacak fonksiyonlar ve yapılaşma şartları plan üzerinde belirlenmiştir. Planda belirtilmeyen hususlarda; Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu tarafından yayımlanan 658 sayılı İlke Kararı (Arkeolojik Sitler Koruma ve Kullanma Koşulları) doğrultusunda uygulama yapılacaktır.

6.2.9.6. Paphlagonia Hadrianoupolis Antik Kenti İçerisinde Yer Alan Parsellerde Yapılacak Uygulamalar

Muhtemel antik kent kalıntıları alana dağınık olarak yayılmış olduğundan dolayı bu alan sınırları içerisinde yer alan tüm parsellerde yapılacak olan altyapı ve restorasyon çalışmalarında koruma bölge kurulundan gerekli izinler alınacaktır.

Buradaki parsellerde inşaat izni verilmeden önce, ilgili müze müdürlüğü uzmanları tarafından sondaj kazısı gerçekleştirilerek, sondaj sonuçlarının bu alanlarla ilgili

varsa kazı başkanının görüşleriyle birlikte Müze Müdürlüğü'nce Koruma Kurulu'na iletilip kurul kararı alındıktan sonra uygulamaya geçilecektir.

Tescillenmiş yapılarda Koruma Bölge Kurulu kararıyla bakım, onarım, tadilat ve restorasyon yapılabilir.

6.2.9.7. Tarihi Sit Alanları

Bu alanlarda koruma amaçlı imar planları ilgili koruma bölge kurulunca uygun görülünceye kadar zorunlu altyapı uygulamaları ve kamu hizmet yapıları dışında, bitki örtüsünü, topografik yapıyı, siluet etkisini bozabilecek, tahribata yönelik hiçbir inşai ve fiziki uygulamada bulunulamaz. Bu alanlar içinde yer alan kamu hizmet yapıları, altyapı hizmetleri ile anıt ve şehitliklerin düzenleme ve gerekli onarımları için projeleriyle birlikte koruma bölge kurulundan izin alınmalıdır.

6.2.10. Onarıma İlişkin Hükümler

6.2.10.1. Geleneksel Malzeme ve Yapım Teknikleri ile İnşa Edilmiş Korunması Gerekli Yapıların Bakım ve Onarımı

Parseldeki konumu, kütlesi, tipolojik cephe özellikleri ve malzemesi ile çevresindeki yapılarla bütünleşen bu gruptaki yapıların söz konusu özellikleri olduğu gibi korunacak veya yenilendikleri takdirde bu özelliklerini aynen sürdüreceklerdir. Bu binaların bakım ve onarımlarından Karabük İl Özel İdaresi sorumludur.

6.2.10.2. Yok Olmuş Tescilli Yapılar

Yok olmuş tescilli yapı parselleri üzerinde yer alan, arazi tespit çalışmalarında doku ile uyumsuz yapı olarak saptanmış olan yeni yapılar, yapısal ömürlerini tamamladıktan sonra yıkılacak ve tescilli yapıların ulaşılabilen görsel kaynak ve her türlü elde edilebilen verileri ışığında rekonstrüksiyon projeleri hazırlanacaktır. Yok olmuş yapılar ile ilgili rekonstrüksiyon yapılabilecek kadar veri elde edilememesi durumunda, ancak Karabük Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun uygun

görüp onaylayacağı bir yeni yapı projesi yapılabilir. Yıkılan ve yıkık olup da yeniden yapılacak olan sivil mimarlık örneği yapılar, planda verilen yol genişliğini sağlamak amacı ile parsel ölçüsünde Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararı ile geri çekilebilir.

6.2.10.3 Yıkılma Tehlikesi Arz Eden Yapılar

Tescilli yapılardan yapısal durumu kötü olan, yarı yıkılmış ya da harabe durumunda olan yapılar, Koruma Kurulu tarafından tespit edilecek ve uygun göreceği program çerçevesinde rölöveleri hazırlanacaktır. Rölövesi alınan bu yapıların, yapının rekonstrüksiyonunda tekrar kullanılması önerilen özellikli mimari öğelerin fotoğraflanacak ve ölçekli detay çizimleri de yapılarak rölövelerle birlikte arşivlenecektir. Eksiksiz rölövesi alınmış, fotoğraf çekimi yapılmış ve yeniden yapımda kullanılacak öğeleri ayrılmış olan yapılardan, kontrolsüz yıkımı çevre için hayati tehlike yaratan yapılar kontrollü biçimde yıkılmalıdır.

6.2.11. Yapılara İlişkin Hükümler

Mevcut antik kent adaları arasında yapılacak olan yeni yapılaşmalarda antik kent geneline hakim olan ahşap ve taş gibi yapı malzemelerinin temel yapı malzemeleri olarak ele alınması ve yapıların buna uyularak yapılması asıl amaçtır.

6.2.11.1. Binalara Kot Verilmesi

Planlama alanında binalara, binaların cephe aldığı yolun tretuvar seviyesinden (bordür taşı üst seviyesinden) kot verilir. Tabii zemin kotu yol kotu altında olan parsellerde, binalara verilecek azami kot parselin cephe aldığı yol hizasındaki en yüksek tretuvar seviyesidir.

Kot alma biçimini değiştirmek amacıyla kazı, dolgu ve yarma yapılamaz.

6.2.11.2. Yapı Ögelerine İlişkin Hükümler

Kapı ve Pencereler:

Pencerelerde net açıklık oranları $\frac{1}{2}$ olacaktır. Pencerelerin yatay genişlikleri 70 cm ile 100 cm arasında, yükseklikleri ise, 140 cm ile 200 cm arasında değişebilir. Tüm pencerelerde yatay ve düşey kenarlar arasında $\frac{1}{2}$ oranı korunacaktır. Pencere önlerine, pencere tipolojilerinden faydalanılarak demir ferforje parmaklık ya da çift kanatlı ahşap kepenk yapılabilir.

Sit alanı içindeki tüm pencere doğramaları ahşap malzemedir olmalıdır.

Ahşap doğramalara ‘ceviz’ tonunda ahşap koruyucu uygulanmalıdır.

Cephe Kaplamaları ve Cephe Renkleri

Cephelerde alana hakim olan sıvasız, doğal taş malzeme kullanılmalıdır. Ara geçişlerde doğal ahşaplar kullanılabilir.

Merdivenler

Dış cephede kullanılacak merdivenler taştan veya doğal taş kaplamalı olmalıdır. Taş rengi kireç taşı gibi açık renkli, bej tonunda olmalıdır. Döküm veya ferforje demir merdiven korkuluğu kullanılabilir.

Çatı ve Saçaklar

Çatılar % 33 eğimli beşik çatı veya kırma çatı olmalıdır. Çatı kaplama malzemesi sit alanı içinde alaturka kiremit, etkileşim geçiş alanı içinde alaturka kiremit veya Marsilya kiremit olmalıdır. Sit alanı ve etkileşim geçiş alanı içinde teras çatı yapılamaz, kiremit dışında başka çatı kaplama malzemesi kullanılamaz. Saçak altları ahşap kaplama tahtası ile kaplanabilir. Saçak genişliği 100 cm alınmalıdır.

Bacalar

Bacalar tuğla malzemeden yapılacaktır, üzeri sıvalı ve boyalı olacaktır. Bacalar, mümkün olduğunca sokak cephesinden geride, mahya kotuna yakın yerde tasarlanmalıdır.

Avlu ve Bahçe Duvarları

Bahçe ve avlu duvarları en fazla 3 m. yüksekliğinde, değişken yüksekliklerde yapılabilir. Avlu duvarları, tastaan yığma teknikle örölmüş üzeri sıvasız tas duvarlar veya tuğla ile örölmüş üzeri sıvalı ve boyalı duvarlar olabilir. Alçak bahçe duvarlarının üzerinde, çeşitli aralıklarla babalar oluşturulup, babalar arasında demir korkuluklar kullanılabilir.

6.2.11.3. Sergi Alanlarına İlişkin Hükümler

Sergi alanı olarak belirlenmiş alanlarda veya sergi fonksiyonu olan yapılarda, cephe alanının %70 i oranında vitrin açıklığı oluşturulabilir. Sergi alanlarında koruma altına alınan kısımlarda yapı malzemesi olarak, açık renkli doğal taşlar, cam ve doğal ahşap malzemeler kullanılabilir. Çelik konstrüksiyonun gerekli olduğu alanlarda çelik malzemenin üzeri ahşap görünümlü bir malzeme ile kapatılarak alanın dokusu korunmalıdır.

6.2.11.4. Tescilli Yapı Çevresi

Alanda yer alan tescilli yapıların iç mekanlarının sergilenemebilmesi ve ziyaretçi kullanımına açılabilmesi amacıyla bu alanlarda gezinti yolları oluşturulabilir. Ancak bu şekilde oluşturulan promenadlar, sabit olmayıp, modöler ve doğal ahşap malzemeden tasarlanmalıdır. Mozaik ve fresk olan noktaların üzeri ahşap veya taş gibi saydam olmayan malzemelerle kapatılamaz.

6.2.12. Peyzaja İlişkin Hükümler

Toplumun yararlanması için ayrılan park alanları içerisinde; rekreasyon alanları, promenad alanlar, refüj ve yol çevresi yeşil alanlar, meydanlar ve yaya yolları yer alabilir.

Bu alanlarda yapılacak peyzaj düzenlemelerinde Antik Kent alanı ile özdeşleşen bitki ağaç türleri, kent mobilyaları kullanılacaktır.

Park alanlarından içerisinde mevcut tesis olanlarda daha önceden koruma bölge kurulunca onaylanmış projeler, ruhsatlar geçerlidir.

Park alanlarından içerisinde mevcut tesis olanlarda daha önceden koruma bölge kurulunca onaylanmış projeler, ruhsatlar geçerlidir.

Karabük Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından anıt ağaç olarak tespiti yapılan anıtsal nitelikli ağaçlar mutlaka korunacak, yıllık bakım işlemleri belediyesi tarafından düzenli olarak yapılacaktır.

Planda Rekreasyon Alanı olarak gösterilen alanda; Belediyesince onaylanacak Peyzaj Projesi kapsamında uygulama yapılacaktır. Bu proje kapsamında yapılacak yapıların toplam inşaat alanı $E=0.05$ ve $h=4.50$ metreyi geçemez.

Geleneksel dokuya uygun olan malzemelerden yönlendirme tabelaları kullanılabilir.

6.2.13. Yollara İlişkin Hükümler

Planda Ana Yaya Aksı olarak gösterilen yollarda yayalaştırma projesi hazırlanacaktır. Bu proje kaplama malzemesi, kent mobilyaları ve peyzaj düzenlemelerini içerecektir. Bu yayalaştırma projesi Karabük Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylanacaktır. Ana yaya aksları, günün belirli saatlerinde servis amaçlı olarak taşıt trafiğine açılabilir. Bu saatler dışında bu yollarda taşıt trafiğini önleyici tedbirler Eskipazar Belediyesi tarafından alınacaktır. Bu tedbirler ışığında yapılacak fiziki engeller alanın tarihi dokusuna aykırı olmayacaktır.

Sokak Dokusu ve Zemin Kaplaması

Sokakların tarihi görüntüsüne aykırı olmaması ve sokak kaplamasının geleneksel yapılar ile uyumlu hale getirilmesi amacıyla, belirlenecek ana ulaşım aksları haricindeki yollar, doğal taştan döşenecektir. Yolların iki yanına eğim verilip, aynı taş malzemenen, her iki kenarda su kanalları oluşturulacaktır.

6.2.14. Kentsel Teknik Altyapı

Otopark Alanları

Açık Otopark Alanları düzenlemesinde gürültü ve görüntü kirliliğini örtmek amacıyla alan çevresinde bu amaca uygun ağaçlandırma ve izole amaçlı bitkilendirme yapılması zorunludur. Alanda yıkama-yağlama işlevleri yer almamak, wc, bekleme kulübesi olarak kullanılmak üzere büyüklüğü 6 m²'yi, yüksekliği 3.50m'yi aşmayan yapılar yapılabilir. Alanda yapılacak tüm otopark alanları için Otopark Yönetmeliğine uyulacaktır.

Sit alanı içerisinde yer altı kapalı otopark yapılmayacaktır.

Diğer Teknik Altyapı Alanları

Planlama sınırları içinde yeni yapılacak trafo yapılarının cephelerinin geleneksel yapı cephe düzeni oranlarına, uygun olarak yapılması zorunludur. Hazırlanacak öneri projeler Karabük İl Özel İdaresi'nin ön görüşü ile Karabük Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'na onaylanmaksızın uygulamaya geçilemez.

Sit alanı içerisinde yer alan anten, su deposu vb. öğelerin yaya ölçeğinde yoldan görünmemesi ve geleneksel dokuya uygun hale getirilerek gizlenmesi esastır.

Sit alanı içerisinde çevre kirliliğine neden olabilecek imalathane, sanayi vb. çevre sağlığını olumsuz etkileyebilecek tesisler yer alamaz.

Planlama Bölgesi içerisinde yapılacak her türlü sökülüp takılabilir taksi durağı, kafe, wc, lokanta, büfe vb. tesisler bu plan hükümleri ve mevzuatın şartları yerine getirilmek kaydıyla Karabük İl Özel İdaresi ve Karabük Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun izni alınarak tesis edilebilir.

BÖLÜM 7

SONUÇ

Alan yönetimi esasında bir süreç tasarımıdır. Farklı ilgi grupları arasında eşgüdüm sağlayarak bir denge oluşturmak, alanın korunmasından sorumlu kurumların alınan kararlar ve detayları üzerinde odaklaşmasını sağlamak bir yönetim planının temel hedefidir.

Türkiye’de mevcut yönetim ve planlama sistemine alan yönetimi mevzuatı ile getirilen katkılar şu şekilde özetlenebilir: - Kültürel mirasın etkileşim içinde olduğu çevre ile yalnızca imar düzenlemeleri ve kentsel gelişim ölçeğinde değil, koruma, sunum, tanıtım, ulaşım, erişim, sosyal altyapı, yerel katılım, kurumsal yeterliklerin gelişimi, yönetişim, eğitim, alanın algılanması, ziyaretçi yönetimi, bilimsel araştırma, arkeolojik kazılar vb gibi değişik başlıklarda ve ölçeklerde de birlikte değerlendirilmesini ve tüm bu başlıklardaki politikalar arasındaki ilişki ve tutarlılığın sağlanmasını amaçlamıştır. - 20 yıl sonraki “dondurulmuş resmi” gösteren planların ötesinde, alanı neden-sonuç ilişkisi ve geçmiş-bugün-gelecek ekseninde değerlendiren bir yaklaşımla ele alınmasını sağlamıştır. - Alana ilişkin yürütülen bir planlama çalışmasını bir kurumun sorumluluğundan çıkarıp, alanda söz ve yetki sahibi olan tüm paydaşların görüşleriyle oluşturulmasını amaçlamıştır. - Hazırlanmış bir planın tüm paydaşlarca kabul edilmesini değil, henüz hazırlanma aşamasındayken kararlar üzerinde uzlaşılmasını amaçlamıştır. - Yalnızca planın hazırlanma aşamasına değil, onaylanması, uygulanması ve izlenmesi aşamalarına da paydaşların katılımını hedeflemiştir.

Özetle; Türkiye, alan yönetimi mevzuatıyla birlikte, en azından kurumlar arası iletişimin arttığı, paydaş katılımının farklı düzeylerde de olsa sağlanabildiği, çalıştay ve katılım toplantısı sonuçlarının plana doğrudan yansıtılabildiği bir planlama deneyimi kazanmıştır. Resmi yazılı belgeler üzerinden kurulan iletişim ağı bir ölçüde

aşılmış ve bu süreci yaşayan kurumlar arasında doğrudan iletişime geçilebilecek muhatap kişiler ortaya çıkmıştır. Kültürel mirasın korunması konusunda akademisyenlerden esnafa, eğitim kurumlarından turizmcilere, siyasi otoritelerden sivil halka kadar pek çok farklı düzeydeki paydaşın kaygıları ve yaklaşımları arasında bir denge kurma çabası kağıt üzerinde değil, bu paydaşların karşı karşıya gelerek birlikte tartışması yoluyla sağlanmaya çalışılmış, kimi konularda uzlaşmış kararlar çıkmaya bile bir müzakere ve tartışma ortamı yaratılabilmektedir. Türkiye'nin bugüne kadar genelde sivil toplum ve kent konseyleri aracılığıyla deneyimlediği bu planlama kültürü alan yönetimi mevzuatı sayesinde hukuki bir zemin kazanmıştır.

Bu çalışmada, arkeolojik sit alanı olarak tanımlanan Paphlagonia Hadrianopolis Antik Kenti'nin bir açık hava müzesine dönüşmesi kapsamında alan yönetimi ve plan notları oluşturularak bu alanda ulusal ve uluslararası beklenti ve gerekliliklerin bir bütün olarak ele alınması sağlanmaya çalışılmıştır.

Paphlagonia Hadrianapolis Antik Kenti ve diğer açık hava müzesine dönüştürülmesi planlanan arkeolojik kazı alanlarında, rölöve, restitüsyon ve restorasyon çalışmalarının dayanağı olarak özelleşmiş bir alan yönetimi ve buna bağlı olarak plan notları geliştirilmeli ve bu doğrultuda restorasyon, üst örtü yapılması, kazı evlerinin planlanması, karşılama merkezi vb. yapım işleri hayata geçirilmelidir.

Bu şekilde alışlagelmiş uzun süreçler yerine, ayakları yere sağlam basan ve eşgüdümlü olarak oluşturulmuş fikirlerin uygulamaya geçmesi daha sağlıklı bir hal alacak, beklenen alan yönetimine de bu atlık sayesinde daha kısa sürede ulaşabilmek mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

1. Karabük İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2021).
2. Biçer, S., “Karabük İli, Eskipazar İlçesi, HAdrianoupolis Antik Kentinde Bulunan Geç Antik Dönem Yapılarından A Hamamının Koruma Önerisi”, Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 10-19 (2010).
3. Cameron, Averil, J. M., “Bizanslılar”, *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul, 14 (2): 100-124 (2006).
4. Levchenko, M. V., *Kuruluşundan Yıkılışına Kadar Bizans Tarihi*, İstanbul, (2007).
5. Ostrogorsky, G., Bizans Devlet Tarihi, (Çev. Fikret Işıltan), Ankara, (1999).
6. Baştav, Ş., Bizans İmparatorluğu Tarihi Son Devir, *Bilge Kültür Sanat.*, Ankara, 1261-1461 (1989).
7. Krautheimer, R., Early Christian and Byzantine Architecture Harmondsworth, (1965).
8. Brown, P., “Geç Antik Çağ Dünyası”, *Alfa Yayınları*, İstanbul. (2016).
9. Vasıliev, R A., Bizans İmparatorluğu Tarihi, Alfa, İstanbul, (2015).
10. Mango, C., Bizans Yeni Roma İmparatorluğu, (Çev. Gül Çağalı Güven), *Yapı Kredi Yayınları*, İstanbul, (2016).
11. Koch, G., Erken Hıristiyan Sanatı, *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, (2015).
12. İplikçioğlu, B., “Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları.”, İstanbul, 60-68 (2007).
13. Ağaoğulları, M., vd. ,Batı’da Siyasal Düşünceler : Sokrates’ten Jakobenlere, *İletişim Yayınları*, İstanbul, (2015).
14. Yaylı, H.,-Küçük, A., Sosyal Bölünme-Kent Dokusu İlişkisinin İlkel Örneği Olarak Roma, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2): 121-138, İstanbul, (2011).
15. Deighton, Hilary J., Eski Roma Yaşantısında Bir Gün, çev. Hande Kökten Ersoy, *Homer Kitabevi*, İstanbul, (2002)

16. Ağaoğlu, A. Türk Tarihinin Ana Hatları Eserinin Müsveddeleri - Etrüsk Medeniyeti ve Bunların Roma Medeniyeti zerine Tesiri, **Türk Tarih Kurumu**, Ankara, (1932).
17. Owens, E. J., Yunan ve Roma Dünyasında Kent, ev. Cana Bilsel, **Homer Kitabevi**, Ankara, (2000).
18. Vitruvius Mimarlık zerine On Kitap, ev. Suna Güven ve Őevki Vanlı, **Mimarlık Vakfı Yayınları**, İstanbul, 80-99 (2005).
19. Perring, D., “Roma Kentlerinde Mekansal Organizasyon ve Toplumsal Değişim.” Antik Dünyada Kırsal ve Kent, ev. Lale zgenel, **Homer Kitabevi**, Ankara, 279-301, (2000).
20. Akurgal, E., Anadolu Kültür Tarihi, **Tübitak Yayınları**, İstanbul, 398-403, (2005).
21. Yegül, F., “Development of Baths and Public Bathing During the Roman Republic.” *A Companion to the Archaeology of the Roman Republic*, Ed. Jane Derose Evans, : John Wiley & Sons, New York, 13-32, (2013).
22. Eyice S., “Hamam”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi: Türkiye Diyanet Vakfı**, İstanbul ,15: 402-430, (1997).
23. Kretzschmer, Fritz Resimlerle Antik Roma’da Mimarlık ve Mühendislik, **Arkeoloji ve Sanat Yayınları**, İstanbul (2010).
24. Thompson, L. Nancy Roman Art: A Resource of Educators, **The Metropolitan Museum of Art**, New York, (2007).
25. Wheeler, M., Roma Sanatı ve Mimarlığı, (ev. Zeynep Koçel Erdem), **Homer Yayınları**, Ankara, (2004).
26. İnternet: <https://pixabay.com/tr/photos/maison-carr%C3%A9-roma-tap%C4%B1nak-nimeler-1742077/> (2021)
27. Germaner, Semra “Bazilika”. EczacıbaŐı Sanat Ansiklopedisi, **Yem Yayınları**, İstanbul ,1:207, (1997).
28. İnternet: https://hu.wikipedia.org/wiki/Aula_Palatina_%28Trier%29 (2021).
29. Watkin, D., The Roman Forum, Massachusetts, **Harvard University Press**, 11, (2009).
30. Aldrete, Gregory S. Daily Life in the Roman City: Rome, Pompeii and Ostia, **Green Wood Press**, Londra, 47-75 (2004).
31. İnternet : https://tr.wikipedia.org/wiki/Roma_Forumu (2021)

32. Bozkurt S., Altınçekiç H., Anadolu'da Geleneksel Konut ve Avluların Özellikleri ile Tarihsel Gelişimin Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, İstanbul, (2013)
33. İnternet: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/750538> (2021)
34. Yaylı,H.-Küçük A., "Sosyal Bölünme-Kent Dokusu İlişkisinin İlkel Örneği Olarak Roma." *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Ankara,13(2): 121-138, (2011).
35. Thorpe, M., Roma Mimarlığı, çev. Rıfat Akbulut, *Homer Kitabevi*, Ankara, 84, (2002).
36. Hartnett, Jeremy The Roman Sreet: Urban Life in Pompeii, Herculaneum and Rome, *Cambridge University Press* , New York, (2017).
37. Brockett, G. Oscar, Tiyatro Tarihi, çev. Tülin Sağlam vd., *Dost Roma Dönemi Şehircilik Anlayışı Kitabevi*, Ankara, 59-60 , (2000).
38. Pignarre, R., Tiyatro Tarihi, çev. Pınar Kür, *İletişim Yayınları*, İstanbul, 28, (1991).
39. Wheeler, M., Roma Sanatı ve Mimarlığı, çev. Zeynep Koçel Erdem, *Homer Yayınları*, Ankara, 111-113 (2004).
40. İnternet : <https://www.archaeologists.com/w/leptis-magna/tr> (2021)
41. Saltuk, S., Antik Çağda Hipodromlar Circuslar, *Ege Yayınları*, İstanbul, 1-53, (2001).
42. İnternet : https://tr.wikipedia.org/wiki/Circus_Maximus (2021)
43. Umar,B.-Çilingiroğlu,A., Eski Eserler Hukuku, *Dokuz Eylül Üniversitesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları*, Ankara, 22 , (1990).
44. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Geneli Sit Alanı İstatistikleri (2021).
45. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu,720 Sayılı İlke Kararı, (2006).
46. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu 271 Sayılı İlke Kararı.
47. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu 658 Sayılı İlke Kararı,(1999).
48. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu,702 Sayılı İlke Kararı, (2005).

49. Çeçener, B., Ülkemizde Taşınmaz Kültür ve Doğa Varlıklarını Koruma Olayı ve Bu Konuda Bazı Eleştirel Görüşler, *Ege Mimarlık Dergisi*, İzmir, Sayı:2, s.47, (1992).
50. Akay, Z.. 21. Dünya Şehircilik Kolokiyumu, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, *Peyzaj Mimarlığı Odası İstanbul Bölge Şubesi Yayını*, İstanbul, (1992)
51. *Arkeolojik Sit Alanlarının Koruması ve Değerlendirilmesi I. Ulusal Sempozyumu* ,21-22, (1991)
52. Özcan, K. -Yenice M. S., Arkeolojik Mirasın Sürdürülebilirliği: Koruma-Geliştirme Stratejileri İçin Bir Yöntem Önerisi: Konya Alaaddin Tepesi, Türkiye Örneği, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, s:13, (2008).
53. Anadolu, M., Batı Anadolu’da Bulunan Hellenistik Çağ ve Roma İmparatorluk Çağı Girland Askılı Sunakları, *Sanat Tarihi Dergisi*, s.13, (1984).
54. Silav, M. , Kentsel Arkeolojik Miras ve Erişilebilirlik: Ankara Roma Hamamı Açık Hava Müzesi, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 301-313, (2019).
55. İnternet: <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/baskentin-kultur-hazinesi-roma-hamami-381640.html> (2021).
56. Çambel, H., Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi Çok Yönlü Bir Proje, *Türkiye Bilimler Akademisi Dergisi*, 131-136, (2010).
57. İnternet:<https://www.arkitera.com/proje/karatepe-aslantas-acik-hava-muzesi/> (2021).
58. Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
59. İnternet:https://sanalmuze.gov.tr/muzeler/NEVSEHIR_GOREME_ACIKHA_VA_MUZESI/ (2022).
60. Nevşehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü Arşivi
61. Laflı, E. “Paphlagonia Bölgesi Arkeolojik Araştırmalar Projesi: Hadrianopolis ve Kimistene Antik Yerleşimleri Yüzey Araştırmaları”, *TEBE (Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü)* – Haberler, Sayı: 22, Mayıs 2006, ss. 31-32 , İstanbul (2005).
62. Laflı, E., “Terra Sigillatae From Hadrianoupolis in Paphlagonia” *29.Kazi Sonuçları Toplantısı*, 3. Cilt, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 285-298, Ankara, (2008).
63. Laflı, E., Zah A., “Archaologische Forschungen im Byzantinischen Hadrianoupolis in Papglagonien”, *Byzantinische Zeitschrift*, 681-713 (2008).

64. Laflı, E. ve Eva Christof, Hadrianopolis I: Inschriftenaus Paphlagonia, *Bar International Series 2366*, (2012).
65. Wilson, David Raoul, The Historical Geography of Bithynia, Paphlagonia and Pontus in Greek and Roman Periods: A New Survey with Particular Reference to Surface Remains Still Visible, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Oxford, (1960).
66. Matthews, R., Michael Metcalfe ve Daniela Cottica, “Landscapes with Figures: Paphlagonia through The Hellenistic, Roman and Byzantine Periods, 330 BC – AD 1453”, At Empires’ Edge: Project Paphlagonia, Regional Survey in North–Central Turkey, Ed. Roger Matthews and Claudia Glatz, British Institute at Ankara, Monograph, 44, ss. 173-226, (2009).
67. Matthews, R. “Project Paphlagonia: Regional Survey in Çankırı and Karabük Provinces, 1998”, 17. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt, T.C. Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, ss. 175-180, (2000).
68. Belke, K., Paphlagonien und Honorias, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, 249. Band, Tabula Imperii Byzantini 9, Wien, (1996).
69. Dökü, F. Eray, Güven Dinç ve Fatma Şimşek “*Ahmet Gökoğlu Not Defterleri: Paphlagonia Bölgesi ilk Kültür Envanteri*”, *Anadolu/Anatolia*, Sayı: 30, Ankara Üniversitesi, Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi/Ankara Üniversitesi Basımevi, ss. 65-82, (2006).
70. Laflı, E., “Paphlagonia Hadrianopolis’i Arkeolojik Kazıları ve Onarım Çalışmaları 2008 Yılı Çalışma Raporu”, *Arkeoloji ve Sanat 31/131*, ss.39-62, Mayıs-Ağustos (2009).
71. Kaygusuz, İ. Gangra (Çankırı) Çevresinde Yeni Bulunmuş Grekçe Yazıtların Filolojik Değerlendirilmesi ve Bölgenin Eskiçağ Tarih ve Kültürüne Katkıları Yönünden İncelenmesi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi, (1980).
72. Kaygusuz, İ “Kimistene’den Yazıtlar”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, Sayı: XXVI2, Ankara, ss. 111-146, (1983).
73. Karabük İl Özel İdaresi, Yatırım İnşaat Müdürlüğü Arşivi
74. Kara, Y., Mustafa Anıl Feroğlu, Sami Patacı ve Ergün Laflı, “Hadrianopolis Metal Buluntuları: Ön Değerlendirmeler”, *III. ODTÜ Arkeometrik Çalıştay, Türkiye Arkeolojisinde Metal: Arkeolojik ve Arkeometrik Çalışmalar. Prof. Dr. Halet Çambel Onuruna Bildiriler Kitabı*, Ed. P. Ayter/Ş. Demirci/A.M. Özer, 3-5 Ekim 2013, Ankara, ss. 173-185. (2013).
75. Kılavuz B.N., Çelikbaş E., Paphlagonia Hadrianopolis’ i , *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi* , 2(3): 159-214,(2013).
76. Paphlagonia Hadrianopolis Kazı Arşivi 2021

77. Hamam A Restorasyon Raporu,2022
78. Cemil Belder Fotoğraf Arşivi
79. Verim E. , Paphlagonia Hadrianopolisi Kilise A Mimarisi Üzerine Yeni Bir Değerlendirme, *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 400, (2020).
80. Cumalıoğlu A., Hadrianapolis ve Çevresi Geç Antik-Erken Bizans Mimari Plastik Örnekleri, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı Arkeoloji Programı, s.15-16, İzmir, (2011).
81. Internet:<https://icom.museum/en/partner/icomos-international-council-on-monuments-and-sites/>
82. Internet : <https://www.iucn.nl/en/>
83. Pamukkale belediyesi arşivi

KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER

2863 sayılı Kanun,23.07.1983 tarih ve 18113 sayılı Resmi Gazete’de Yayınlanarak Yürürlüğe Giren 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

648 sayılı KHK,17.08.2011 tarih ve 28028 sayılı Resmi Gazete’de Yayınlanarak Yürürlüğe Giren 648 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

YÖNETMELİK VE YÖNERGELER

Tespit ve Tescil Hakkında Yönetmelik (a),21.07.1983 tarih ve 1983 sayılı Resmi Gazete’de Yayınlanarak Yürürlüğe Giren Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik.

Tespit ve Tescil Hakkında Yönetmelik (b),10.12.1987 tarih ve 19660 sayılı Resmi Gazete’de Yayınlanarak Yürürlüğe Giren Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik.

Tespit ve Tescil Hakkında Yönetmelik (c), 13.03.2012 tarih ve 28232 sayılı Resmi Gazete’de Yayınlanarak Yürürlüğe Giren Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik.

Yüksek Kurul ve Bölge Kurulları Yönetmeliği, 19.04.2012 tarih ve 28269 sayılı Resmi Gazete’de Yayınlanarak Yürürlüğe Giren Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları Yönetmeliği.

Yüksek Kurul ve Bölge Kurulları Yönergesi, 18.01.2013 tarih ve 12610 sayılı Resmi Gazete’de Yayınlanarak Yürürlüğe Giren Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerinin Çalışma Esasları ile Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Çalışmalarına İlişkin Yönerge.

Yüzey Araştırması,Sondaj ve Kazı Yönergesi, 13.03.2013 tarih ve 94949537-160.99-51264 sayılı Bakan Onayı ile Yürürlüğe Giren Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Yapılacak Yüzey Araştırması,Sondaj ve Kazı Çalışmalarının Yürütülmesi Hakkında Yönerge.

İLKE KARARLARI

658 nolu İlke Kararı,Kültür ve Turizm Bakanlığı,Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun 05.11.1999 tarih ve 658 nolu İlke Kararı

702 nolu İlke Kararı,Kültür ve Turizm Bakanlığı,Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun 15.04.2005 tarih ve 702 nolu İlke Kararı

714 nolu İlke Kararı,Kültür ve Turizm Bakanlığı,Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun 03.05.2006 tarih ve 714 nolu İlke Kararı

720 nolu İlke Kararı,Kültür ve Turizm Bakanlığı,Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun 04.10.2006 tarih ve 720 nolu İlke Kararı

736 nolu İlke Kararı,Kültür ve Turizm Bakanlığı,Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 01.07.2007 tarih ve 736 nolu İlke Kararı

740 nolu İlke Kararı,Kültür ve Turizm Bakanlığı,Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 12.03.2008 tarih ve 740 nolu İlke Kararı

745 nolu İlke Kararı,Kültür ve Turizm Bakanlığı,Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 22.07.2008 tarih ve 745 nolu İlke Kararı

271 nolu İlke Kararı,Kültür ve Turizm Bakanlığı,Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 16.01.2014 tarih ve 271 nolu İlke Kararı

ÖZGEÇMİŞ

Nur Selin GÜREL CİNGÖZ ilk, orta ve lise eğitimlerini Aksaray'da tamamladı. Hazım Kulak Anadolu Lisesi'nden mezun oldu. 2011 yılında Karabük Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Mimarlık bölümünü kazandı.1 yıl süre Farabi öğrenci değişim programı ile 2014 yılında Kocaeli Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde eğitim gördü. 2016 yılında mezun oldu. 2016 yılından itibaren Karabük İl Özel İdaresi'nde görev yapmaktadır.